

คุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์
กรณีศึกษาชุมชนเขาตาโล 2 เทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี

HOUSING QUALITY FOR INFORMAL SETTLEMENTS
A CASE STUDY: KHOTALO 2 COMMUNITY NONGPRUE MUNICIPALITY CHONBURI

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2558

KMITL-2015-AR-M-001-052

คุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์
กรณีศึกษาชุมชนเขาตาลอ 2 เทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี

HOUSING QUALITY FOR INFORMAL SETTLEMENTS
A CASE STUDY: KHOTALO 2 COMMUNITY NONGPRUE MUNICIPALITY CHONBURI

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ.2558
KMITL-2015-AR-M-001-052

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

HOUSING QUALITY FOR INFORMAL SETTLEMENTS
A CASE STUDY: KHOTALO 2 COMMUNITY NONGPRUE MUNICIPALITY CHONBURI

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF URBAN AND REGIONAL PLANNING PROGRAM IN URBAN AND ENVIRONMENTAL PLANNING
FACULTY OF ARCHITECTURE
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG
2015
KMITL-2015-AR-M-001-052

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

COPYRIGHT 2015

FACULTY OF ARCHITECTURE

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ใบรับรองวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์   คุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ กรณีศึกษา ชุมชนเขาตาดโล 2
เทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี
HOUSING QUALITY FOR INFORMAL SETTLEMENTS : A CASE STUDY OF
KHOTALO 2 COMMUNITY NONGPRUE MUNICIPALITY CHONBURI

นักศึกษา   นายเรวัตน์ แสงตะคร้อ

รหัสประจำตัว   53620153

ปริญญา   การวางแผนภาคและเมืองมหาดบัณฑิต

สาขาวิชา   การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์   ดร.ณัฐกฤษ์ นบนอบ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม   -

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์		ลายมือชื่อ
ดร.ณัฐกฤษ์	นบนอบ	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ	เจริญตระกูลปิติ	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาลินี	ศุภรัตน์เมธี	
ดร.ปนายุ	ไชยรัตนานนท์	
รองศาสตราจารย์ ดร.นิติชาญ	ปลื้มอารมย์	

วัน / เดือน / ปี ที่สอบ 17 ธันวาคม 2558 เวลา 11.00 น.
สถานที่สอบ กลุ่มวิชาการวางแผนภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์รับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเชฐ โสวิทยสกุล)

คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

วันที่.....30.....เดือน.....ธันวาคม.....พ.ศ.2558

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อวิทยานิพนธ์	คุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์
นักศึกษา	กรณีศึกษาชุมชนเขาตาโล 2 เทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี
รหัสประจำตัว	นายเรวัตน์ แสงตะคร้อ
ปริญญา	53620153
สาขาวิชา	การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
พ.ศ.	การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	2558
	ดร.ณัฐกฤษฏ์ นบนอบ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือน ลักษณะทางกายภาพคุณภาพที่อยู่อาศัย ของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ และเสนอแนวทางการแก้ปัญหาและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของที่อยู่อาศัยทางด้านกายภาพของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพในการหาข้อมูลทั่วไปของผู้อาศัยในชุมชน และข้อมูลทางด้านกายภาพของชุมชน ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพในการหาข้อมูลเชิงลึกสามารถตอบโจทย์ปัญหาในการวิจัยได้อย่างลุ่มลึกและเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง คัดเลือกแบบเจาะจง และเป็นอาสาสมัครที่ยินดีเข้าร่วมการวิจัย โดยเป็นหัวหน้าครอบครัวจำนวน 100 คน และประธานชุมชนจำนวน 6 คน และผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำครอบครัว และแบบสำรวจที่เน้นเฉพาะข้อมูลลักษณะทางกายภาพของชุมชน ภาพถ่ายพื้นที่ทั่วไป และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

ผลการวิจัยพบว่าคุณภาพของที่อยู่อาศัยชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ เป็นชุมชนเมืองที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องจากชุมชนเขาตาโล 1 ซึ่งได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชนที่อยู่อาศัยมาจากเมืองพัทยาในลักษณะหมู่บ้านจัดสรรอาชีพหลักส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างร้านค้า/โรงงาน/พนักงานบริษัท สาเหตุของการย้ายถิ่นฐานมาอยู่ ส่วนใหญ่เพื่อประกอบอาชีพ ภูมิลำเนาเดิมส่วนใหญ่ย้ายมาจากจังหวัดอื่น การให้บริการด้านสาธารณสุข ปัจจุบันไม่มีสถานบริการด้านสาธารณสุขตั้งอยู่ภายในพื้นที่ชุมชน ชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ มีเส้นทางหลักของชุมชนที่สำคัญ จำนวน 2 สาย คือ ถนนเขาตาโลและถนนพัฒนาการชุมชน มีเส้นทางรถยนต์แต่ส่วนใหญ่ไม่เพียงพอ มีทางเท้าแต่ไม่เพียงพอ ไม่มีเส้นทางจักรยานในชุมชนและมีถนนสายรองคือ ถนนซอยเขาตาโลซอย 10 ถึงซอย 24 ใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปมาภายในชุมชนและเชื่อมโยงกับพื้นที่นอกชุมชนมีเส้นทางรถยนต์ส่วนใหญ่เพียงพอ มีทางเท้าเพียงพอ เส้นทางจักรยานในชุมชนมีแต่ไม่เพียงพอ ปัจจุบันสภาพการจราจรบนถนนเขาตาโลมีความหนาแน่นในช่วงเช้าและเย็น ที่พักอาศัยส่วนใหญ่อยู่ในสภาพดี วัสดุก่อสร้างที่ใช้ขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ของแต่ละครอบครัว ไม่มีการวางผังชุมชนระหว่างพื้นที่อาศัย และพื้นที่สาธารณะ ดังนั้นจากการวิจัยครั้งนี้จึงควรนำผลการวิจัยไปใช้สร้างแนวทางการพัฒนาควรมีการกำหนดรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน ควรมีหน่วยงานของภาครัฐที่เป็นมีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพที่ดี การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางผังที่เหมาะสมต่อการกำหนดคุณภาพที่อยู่อาศัยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนแออัด เมื่อเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สภาพแวดล้อมในชุมชนแออัดดีขึ้นก็จะส่งผลสภาพของเมืองโดยรวมมีความสวยงามและน่าอยู่มากขึ้นตาม
ไปด้วย

คำสำคัญ: คุณภาพที่อยู่อาศัย, ชุมชนบุกรุก , ที่ดินสาธารณะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Thesis	Housing Quality for Informal Settlements A Case Study : Khotalo 2 Community Nongprue Municipality, Chonburi
Student	Mr. Rewat Saengtakro
Student ID	53620153
Degree	Master of Urban and Regional Planning
Program	Urban and Environmental Planning
Year	2015
Thesis Advisor	Dr. Natthakit Knobnob

ABSTRACT

This research was objectives to study about housing characteristics, physical characteristics, and housing quality of public place trespassed community, and to represent of guideline for resolving problem and considering to development of housing quality towards the community. Mix methods used for these research methodology was emphasized to qualitative research process for collecting about general data of residents in the community and overall physical data of the community. In-depth information by conducting the interview with volunteer sampling group such as: 100 participants were head of housing in the community, 6 participants were head of the community, and 6 participants were local administrators and local civil servant under jurisdiction of Nongprue Municipality, Chonburi Province. Questionnaire was the main research instrument using for data collection about personal information of participants who were head of housing, inventory emphasizing tophysical characteristics of the community, community area photos, and in-depth interview towardspublic place trespassed community topic. The analysis for all data and information used descriptive statistics such as: mean; standard deviation; and percentage, and using SPSS for Windows for this analysis.

The results were showed as following: housing quality of Informal Settlements Community was urban community with continues rapid expansion of area for supporting to expansion of KhaoTalo 1 Community that affected by expansion of communities in Pattaya City, especially about the expansion of housing development projects. Manufacturing employee, worker, and business employee was the main careers of residents in the community. The main cause of migration to the community was for working their jobs, and most of them were migrated from other provinces. No public health service situates in the community area of Informal Settlements. KhaoTalo and Patanakarn road was the main route to the community, but not sufficient for inside communication, as if in pedestrian and bicycle route.

However, minor road of the community as SoiKhaoTalo 10 and 24 alleys were always

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

used for resident in the community, including being connection route to outside. Traffic level on the roads of Informal Settlements Community was very busy in morning and evening periods. About the household quality, most of house in the community was in good maintenance. Construction materials used for each housing construction were depended on financial status. And, no official community plans for organize that housing area and public area.

Then, the researchers was recommended to implement of the results to be guideline for development towards the community such as to determining formats and contents of the development for standardize, public agencies should be participant in housing quality development for the community, residents of the community should be participant inofficial community plans based on way of life of the people in informal settlement community. The research realized that better environment in informal settlement community will also affect to be better environment of city.

Keywords: housing quality, informal settlement community, public land

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้อย่างดี ด้วยคำแนะนำและคำปรึกษาจาก ดร.ณัฐกฤษฐ์ นบมอบ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, ผศ.ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ, ผศ.ดร.สาธิตี ศุภรัตน์เมธี, ดร.ปนายุ ไซรัตน์านนท์ และ รศ.ดร.นิติชาญ ปลื้มอารมย์ ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งในความอนุเคราะห์จากท่านอาจารย์ทั้งห้าท่าน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ทุกๆ ท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้กับข้าพเจ้า

ขอขอบคุณหน่วยงานราชการ อาทิ สำนักงานที่ดินจังหวัดชลบุรี สาขาบางละมุง เทศบาลเมืองหนองปรือ กรมโยธาธิการและผังเมือง เจ้าหน้าที่ราชการที่เกี่ยวข้องที่เอื้อเฟื้อข้อมูลในครั้งนี้

เรวัตน์ แสงตะคร้อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง.....	IX
สารบัญภาพ.....	X
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.3.1 ขอบเขตพื้นที่.....	6
1.3.2 ขอบเขตเนื้อหา.....	6
1.3.3 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา.....	7
1.3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	7
1.4 ขั้นตอนของการศึกษา.....	8
1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา.....	9
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	10
1.8 ขั้นตอนการศึกษา.....	11
บทที่ 2 งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 บทบาทและนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	13
2.1.1 นโยบายเพื่อการพัฒนาของเทศบาลเมืองหนองปรือ.....	13
2.1.1.1 นโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน.....	14
2.1.1.2 นโยบายด้านสังคมและคุณภาพชีวิต.....	14
2.1.1.3 นโยบายด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชน.....	14
2.1.1.4 นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ.....	15
2.1.1.5 นโยบายด้านการเมืองการบริหาร.....	15
2.1.2 นโยบายกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแออัด.....	15
2.2 ระบบการขยายตัวของชุมชน.....	19
2.2.1 แนวคิดและความหมายของชุมชนแออัดและพื้นที่สาธารณะ.....	19
2.2.2 สาเหตุและปัญหาของคนในชุมชนแออัด.....	20
2.2.3 วิธีการปรับปรุงชุมชนแออัด.....	21
2.2.4 องค์ประกอบของชุมชนน่าอยู่.....	22

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
2.2.5 การบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์.....	22
2.2.5.1 ประเภทของสาธารณสมบัติของแผ่นดิน.....	22
2.2.5.2 การได้มาและสิ้นสภาพซึ่งสาธารณสมบัติของแผ่นดิน.....	23
2.2.5.3 มาตรการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ.....	23
2.2.5.4 ผลเสียหายที่เกิดจากการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์.....	24
2.2.6 ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบุกรุกที่ดิน.....	24
2.2.6.1 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พ.ศ. 2457.....	24
2.2.6.2 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497.....	25
2.2.6.3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.....	25
2.2.6.4 ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดูแลรักษาที่ดินอันเป็น สาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2515.....	25
2.2.6.5 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 100/2515.....	26
2.2.6.6 คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 890/2498.....	26
2.2.6.7 ระเบียบของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2539) ว่าด้วยการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐเพื่อให้ประชาชนใช้ ประโยชน์ร่วมกัน.....	26
2.2.6.8 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดิน ของรัฐพ.ศ. 2535.....	27
2.2.6.9 มาตรการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ.....	28
2.2.6.10 แผนปฏิบัติการตามแนวนโยบายการบริหารจัดการการใช้ ประโยชน์ที่ดินของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย.....	28
2.2.7 แนวคิดเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดิน.....	29
2.2.7.1 ปัญหาในการถือครองที่ดินในประเทศไทย.....	29
2.2.7.2 พื้นที่ทิ้งร้างในประเทศไทย.....	30
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพที่อยู่อาศัย.....	30
2.3.1 ความหมายของที่อยู่อาศัย.....	30
2.3.2 แนวคิดการศึกษารูปแบบทางกายภาพของโครงสร้างเมือง.....	30
2.3.3 แนวคิดด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัด.....	31
2.3.3.1 แนวคิดด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่เน้นการมีส่วนร่วมและเน้นคน เป็นศูนย์กลาง (People-Oriented Housing Approach).....	31
2.3.3.2 การจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการขั้นมูลฐานทางสรีรวิทยา (Fundamental Physiological Needs).....	32
2.3.3.3 การจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการขั้นมูลฐานทางจิตวิทยา (Fundamental Psychological Needs).....	34

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่ไปใช้ประโยชน์ทางการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
2.3.3.4 ด้านการป้องกันโรคติดต่อ (Provision Against Communication Diseases).....	35
2.3.3.5 ด้านการป้องกันอุบัติเหตุ (Provision Against Accidents).....	36
2.3.3.6 แนวคิดการพัฒนาที่อยู่อาศัยของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.....	37
2.3.4 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพที่อยู่อาศัย.....	37
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	38
3.1 หลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษา.....	38
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา.....	38
3.3 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา.....	39
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	41
3.5 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล.....	43
บทที่ 4 ผลการวิจัย และการวิเคราะห์ผลการวิจัย.....	43
ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง.....	43
ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลเกี่ยวกับบ้านและการอยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง.....	46
ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลความเพียงพอด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน สาธารณูปโภคในชุมชน.....	50
ส่วนที่ 4 แบบสำรวจชุมชน.....	51
บทที่ 5 สรุปการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ.....	55
5.1 สรุปสำคัญของพื้นที่ที่ศึกษา.....	55
5.1.1 สรุปที่มาและแนวคิดของปัญหา.....	55
5.1.2 ข้อเสนอแนะเพื่อขยายผลการวิจัย.....	56
5.2 ผลการประเมินคุณภาพที่อยู่อาศัย.....	58
5.3 ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกแนวคิดผู้บริหาร และชุมชนในพื้นที่ผู้บริหารชุมชน.....	59
5.4 ข้อเสนอแนะเพื่อการขยายผลการวิจัย.....	60
บรรณานุกรม.....	61
ภาคผนวก.....	63
ประวัติผู้เขียน.....	73

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามข้อมูลส่วนบุคคล.....	43
4.2 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง.....	46
4.3 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลเกี่ยวกับบ้านและการอยู่อาศัย.....	46
4.4 จำนวนร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับความเพียงพอด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน สาธารณูปโภคในชุมชน.....	50
4.5 ร้อยละของความคิดเห็นของคนในชุมชนเกี่ยวกับสภาพที่อยู่อาศัยในชุมชน.....	51

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แผนที่แสดงที่ตั้งแปลงที่ดินสาธารณประโยชน์ “ท่าเลเลี้ยงสัตว์เขาตาโล”	4
1.2 แสดงแปลงที่ดินสาธารณประโยชน์ “ท่าเลเลี้ยงสัตว์เขาตาโล”	5
1.3 แผนที่ดินสาธารณประโยชน์ “ท่าเลทุ่งเลี้ยงสัตว์เขาตาโล”	7
1.4 ขั้นตอนการศึกษา	11
4.1 สภาพที่พิกในชุมชนบุงรุกที่สาธารณะประโยชน์ 1	49
4.2 สภาพที่พิกในชุมชนบุงรุกที่สาธารณะประโยชน์ 2	49
4.3 ภาพเส้นทางรองในชุมชนบุงรุกที่สาธารณะประโยชน์ 1	52
4.4 ภาพเส้นทางรองในชุมชนบุงรุกที่สาธารณะประโยชน์ 2	52
4.5 ภาพเส้นทางรองในชุมชนบุงรุกที่สาธารณะประโยชน์	52
4.6 ภาพเส้นทางหลักในชุมชนบุงรุกที่สาธารณะประโยชน์	53
4.7 สภาพเส้นทางเท้าในชุมชนบุงรุกที่สาธารณะประโยชน์ 1	53
4.8 สภาพเส้นทางเท้าในชุมชนบุงรุกที่สาธารณะประโยชน์ 2	53

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเมืองในลักษณะเมืองโตเดี่ยวเกิดความแตกต่างกันระหว่างเมืองและชนบทในความเจริญทางด้านต่างๆอย่างมาก ส่งผลให้เมืองของประเทศกำลังพัฒนาต้องเผชิญกับภาวะของการกลายเป็นเมืองเกินระดับ คือ มีประชากรจำนวนมากเกินกว่าที่จะอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระบบสังคมและเศรษฐกิจของเมือง ส่งผลให้เกิดกลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำมีจำนวนเพิ่มขึ้นในเมือง รวมถึงปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ปัญหาจราจร ปัญหาการขาดแคลนสาธารณสุขปโภค และสาธารณสุขการในเมืองปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิตของคนในเมือง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ การเกิดขึ้นของปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ท่ามกลางพลวัตของทุนนิยมนี้เองได้ก่อให้เกิดช่องว่างทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง หนึ่งในปรากฏการณ์นี้ได้สะท้อนให้เห็นผ่านการเกิดขึ้นของชุมชนแออัดการมีจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นนำไปสู่ความต้องการที่อาศัยเพิ่มขึ้นตามลำดับส่งผลให้เกิดการบุกรุกที่ดินของรัฐในเขตเมืองสาเหตุของการบุกรุกที่ดินของรัฐมี 2 ประเด็นใหญ่ คือ ปัญหาเรื่องการขาดแคลนที่อยู่อาศัย และปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย (เดชา สังขวรรณ, 2553 : 40) สอดคล้องกับการศึกษาของ Mike Davis (2006 : 20) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าสภาพชุมชนแออัดนั้นก็คือส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการอยู่อาศัยอยู่เสมออันเนื่องมาจากมูลค่าส่วนเกินของราคาที่ดินต่อผลิตภาพจากการใช้ที่ดินได้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างรวดเร็วการขยายตัวของเมืองทำให้พื้นที่เกษตรกรรมเดิมได้เปลี่ยนไปสู่การใช้ประโยชน์เพื่อการพักอาศัยและพาณิชยกรรมตามลำดับส่งผลให้โครงสร้างสังคมในชุมชนปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปได้พร้อมกันเช่นภาวการณ์ของการย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมืองอย่างรวดเร็ว

แนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนแออัดในประเทศไทยซึ่งปัจจุบันก่อให้เกิดปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ มีภาพรวมอยู่ 2 แนวทางคือการสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับคนเมืองในชุมชนแออัดและการสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัยโดยภาครัฐได้พยายามจัดการปัญหาดังกล่าวโดยใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น มาตรการทางผังเมืองมาใช้เป็นเครื่องมือควบคุมการพัฒนาเมือง การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยระดับต่างๆ แต่มาตรการดังกล่าวยังไม่สามารถตอบสนองการจัดการด้านที่อยู่อาศัยซึ่งมีสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินสูงที่สุดในพื้นที่เมืองได้อย่างชัดเจนนัก ปัญหาของการอยู่อาศัยในเขตเมืองก็ยังคงทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และส่งผลกระทบต่อประชากรผู้ที่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ในเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและผู้ด้อยโอกาส (<https://sites.google.com/site/nhaevaluation/project-definition>) ทำให้อาจมีการบุกรุกในที่ดินของรัฐหรือที่ดินสาธารณประโยชน์โดยไม่ได้ตั้งใจ โดยบางพื้นที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มชุมชนบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ขนาดใหญ่ ซึ่งที่ดินบริเวณนั้นมีสามารถตกเป็นกรรมสิทธิ์ให้กับผู้ครอบครองโดยถูกต้องตามกฎหมายได้ จนส่งผลให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพชีวิตและคุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ต่ำกว่ามาตรฐาน เช่น ไม่มีทางเท้าเพื่อความปลอดภัย ขาดสาธารณสุขปโภคพื้นฐาน การต่อระบบน้ำและระบบไฟฟ้าแสงสว่างข้างทางเป็นเรื่องยากลำบาก การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในรูปแบบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พหุภาคี ทั้งภาคราชการจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาชนและชุมชน รวมทั้งสถาบันการศึกษา หรือองค์กรหน่วยงานที่เป็นกลางทางวิชาการ

เทศบาลเมืองหนองปรือหน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ ของประชาชนในพื้นที่ของตน เพื่อให้มีความเข้มแข็งภายใต้ระบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมรองรับการกระจายการพัฒนาในด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับพระราชบัญญัติการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่มีนโยบายให้ส่วนราชการจากส่วนกลางมอบโอนภารกิจการให้บริการสาธารณะที่ดำเนินการอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับไปดำเนินการเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปปฏิบัติภารกิจให้ประชาชนได้รับการบริการสาธารณะที่ดีขึ้นหรือไม่ต่ำกว่าที่ส่วนราชการเดิมเคยปฏิบัติ และเป็นพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองพัทยาและพื้นที่เชื่อมโยงซึ่งมีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ธุรกิจการท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ส่งผลให้เกิดแหล่งงาน มีประชากรในพื้นที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 5-6 ทุกปี และมีประชากรแฝงจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งในทะเบียนราษฎร์ จำนวนประชากรพื้นที่ความหนาแน่นจำนวนบ้าน ปี พ.ศ. 2556 เพศชาย 27,791 คน เพศหญิง 35,269 คน รวม 63,060 คน พื้นที่เทศบาลเมืองหนองปรือ 45.54 ตารางกิโลเมตรความหนาแน่น 1,385 (คน/ตร.กม.) (สำนักทะเบียนเทศบาลหนองปรือ ๓ เดือนมกราคม. 2556) มีการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมากมีการพัฒนาพื้นที่อย่างรวดเร็วในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ที่ดินมีราคาสูงขึ้นทำให้มีประชากรแฝงที่ไร้ที่อยู่อาศัยบุกรุกที่ดินของรัฐ เช่นเดียวกันกับพื้นที่อื่นที่เป็นของประเทศชุมชนเขาตาโล 2 เป็นชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือที่เข้าข่ายการบุกรุกที่ดินของรัฐและสอดคล้องกับนโยบายการแก้ไขปัญหา (ภาพที่ 1.1)

ชุมชนเขาตาโล 2 เป็นชุมชนเมือง ที่ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชนที่อยู่อาศัยมาจากเมืองพัทยาเข้ามาในพื้นที่ชุมชนนี้ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 10 เขตเทศบาลเมืองหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยพื้นที่ตั้งหลักมีชื่อว่า ที่ดินสาธารณประโยชน์ “ทำเลเลี้ยงสัตว์เขาตาโล” ที่ตั้งหลักได้อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอบางละมุง มีระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร ห่างจากศาลาว่าการเมืองพัทยามีระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากเทศบาลเมืองหนองปรือ มีระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินเขาลาดเอียงจากทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตกและมีภูเขาที่สำคัญ 3 ลูก ได้แก่ เขาน้อยเขาตาโลและเขาเสาธงทองทำให้เวลาฝนตกจะมีปัญหาเรื่องน้ำฝนจำนวนมากไหลอย่างรวดเร็วลงสู่พื้นที่ภายในชุมชนและพื้นที่ชุมชนข้างเคียงโดยรอบส่วนมากใช้ประโยชน์ที่ดินจะใช้เพื่อการอยู่อาศัยลักษณะหมู่บ้านจัดสรรเป็นหลักรองลงมา คือ การประกอบธุรกิจการค้าต่างๆ โดยเกิดขึ้นตามแนวริมถนนเขาตาโล ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่เชื่อมระหว่างพื้นที่ภายในชุมชนและนอกชุมชนเป็นสาเหตุให้เกิดการจราจรติดขัดในช่วงเช้าและเย็นนอกจากนี้ที่ดินในพื้นที่ชุมชนเขาตาโล 2 ส่วนใหญ่จะเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ โดยที่ดินสาธารณประโยชน์เป็นพื้นที่ขานเมืองรอยต่อระหว่างเมืองพัทยากับเทศบาลเมืองหนองปรือ จึงก่อเกิดปัญหาการบุกรุกที่ดินเนื่องมาจากความต้องการที่ดินเพื่อการปลูกสร้างบ้านพักอาศัยและเป็นที่พักอาศัยของประชากรแฝงที่มีอาชีพรับจ้าง

ที่ดินสาธารณประโยชน์ ที่อยู่ในชุมชนเขาตาโล 2 มีชื่อว่า “ทำเลเลี้ยงสัตว์เขาตาโล” ได้ถูกขึ้นทะเบียนสาธารณประโยชน์ 2,500 ไร่ ขึ้นทะเบียนปี พ.ศ. 2471 ซึ่งข้อมูลดังกล่าว ได้ถูกขึ้นทะเบียนไว้ที่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี จากหลักฐานการขึ้นทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ กระทรวงมหาดไทย โดยกรมที่ดิน ได้แจ้งว่าข้อมูลการแจ้งจดทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

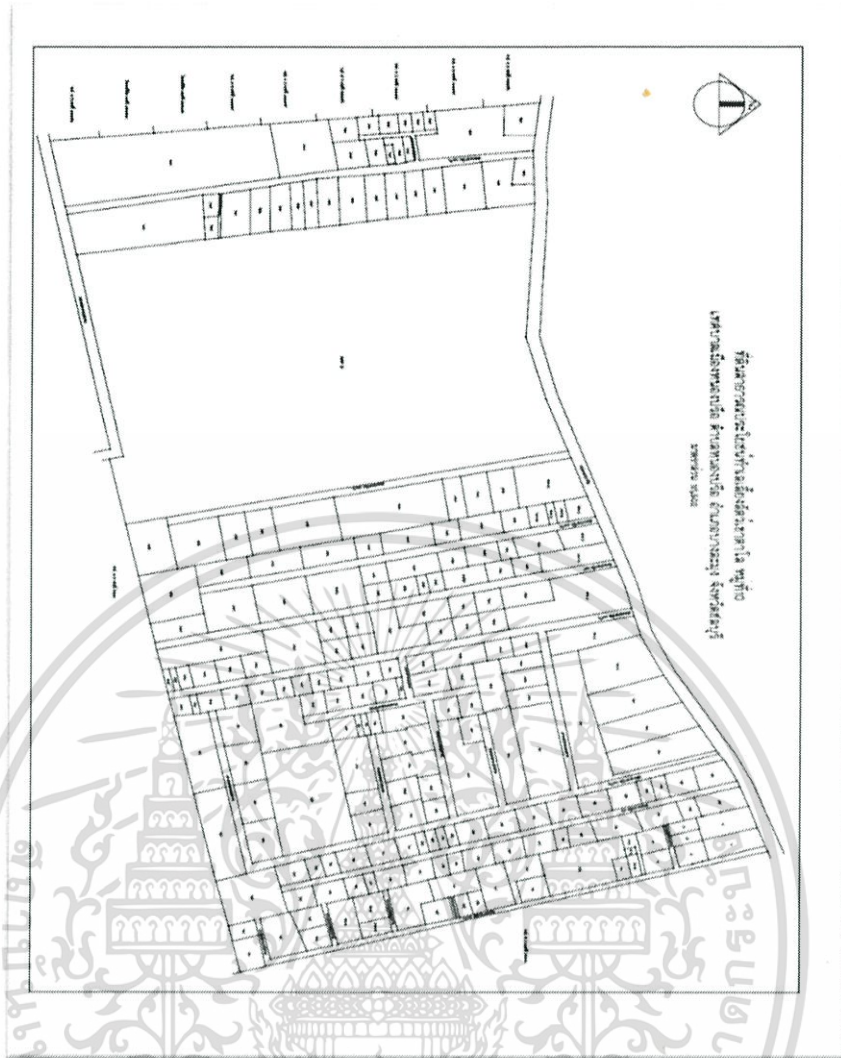
“ทำเลเลียงสัตว์เขาดาล” ไม่ตรงกับสำนักงานที่ดินประจำจังหวัดชลบุรี จึงให้ดำเนินตรวจสอบข้อเท็จจริง และหากพบว่ามีกรบุกรุกในที่ดินของรัฐให้ดำเนินการเสนอ กพร. เพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ และช่วงเวลาต่อมา อำเภอบางละมุง ในฐานะโดยนายอำเภอบางละมุง ประธานกรรมการแก้ปัญหาการป้องกันและบุกรุกในที่ดินของรัฐ ได้มอบหมายให้เทศบาลเมืองหนองปรือ ได้ทำการรังวัดสอบเขตที่ดินและสำรวจในปี พ.ศ. 2550 พบว่ามีที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ตรวจสอบได้เหลือพื้นที่ประมาณ 148-2-55 ไร่ มีผู้บุกรุกประมาณ 222 แปลง จึงเห็นควรให้ดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และดำเนินการแก้ไขปัญหากับผู้บุกรุกในแปลงที่ดิน โดยให้ปฏิบัติเป็นไปตามโครงการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย โครงการการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณประโยชน์ที่มีการบุกรุก เพื่อขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทเพื่อแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการและยั่งยืนที่ดินสาธารณประโยชน์ (ภาพที่ 1.2)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ชุมชนเขาดาล 2 จังหวัดชลบุรี เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับการปรับปรุงลักษณะที่อยู่อาศัยของชุมชน และเป็นแนวทางในแก้ปัญหาพร้อมทั้งพัฒนาคุณภาพการอยู่อาศัยของชุมชนให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้นส่งผลให้ผู้อยู่อาศัยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถยอมรับในทางปฏิบัติได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 1.2 แสดงแปลงที่ดินสาธารณประโยชน์ “ทำเลเลี้ยงสัตว์เขาดาลอ”
ที่มา : เทศบาลเมืองหนองปรือ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือน และลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์
- 1.2.2 เพื่อศึกษาคุณภาพการอยู่อาศัยของชุมชนของผู้อาศัยในชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์
- 1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางการแก้ปัญหาและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของที่อยู่อาศัยทางด้านกายภาพของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาโครงการในครั้งนี้คือ ชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์“ทำเลเลี้ยงสัตว์เขาตาโล” โดยอยู่ในพื้นที่ ชุมชนเขาตาโล2 โดยอยู่ในพื้นที่เขตการปกครอง เทศบาลเมืองหนองปรือ “ทำเลเลี้ยงสัตว์เขาตาโล” ได้ถูกขึ้นทะเบียนสาธารณประโยชน์ 2,500 ไร่ ขึ้นทะเบียนปี พ.ศ.2471 ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้ถูกขึ้นทะเบียนไว้ที่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี จากหลักฐานการขึ้นทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ กระทรวงมหาดไทย โดยกรมที่ดิน ได้แจ้งว่าข้อมูลการแจ้งจดทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ “ทำเลเลี้ยงสัตว์เขาตาโล” ไม่ตรงกับสำนักงานที่ดินประจำจังหวัดชลบุรี จึงให้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง และหากพบว่ามี การบุกรุกในที่ดินของรัฐให้ดำเนินการเสนอ กบร.เพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ และช่วงเวลาต่อมา อ.บางละมุงในฐานะโดยนายอำเภอบางละมุงประธานกรรมการแก้ไขปัญหาการป้องกันและบุกรุกในที่ดินของรัฐ ได้มอบหมายให้เทศบาลเมืองหนองปรือ ได้ทำการรังวัดสอบเขตที่ดินและสำรวจในปี พ.ศ. 2550 พบว่ามีที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ตรวจสอบได้เหลือพื้นที่ประมาณ 148-2-55 ไร่ มีผู้บุกรุกประมาณ 222 แปลง จึงเห็นควรให้ดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และดำเนินการแก้ไขปัญหากับผู้บุกรุกในแปลงที่ดิน โดยให้ปฏิบัติเป็นไปตามโครงการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย โครงการการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณประโยชน์ที่มีการบุกรุก เพื่อขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทเพื่อแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการและยั่งยืนที่ดินสาธารณประโยชน์ (ภาพที่ 1.3)

1.3.2 ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาการวิจัยคุณภาพที่อยู่ของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามของการศึกษาในประเด็นต่างๆ ดังนี้ ประเด็นทางการศึกษาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น สาธารณูปโภค สาธารณูปการ ประเด็นด้านสาเหตุที่ทำให้เกิดชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ ประเด็นทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งประเด็นทางด้านกายภาพของที่อยู่อาศัย และประเด็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพที่อยู่อาศัย

ภาพที่ 1.3 แผนที่ดินสาธารณประโยชน์ “ทำเลทุ่งเลี้ยงสัตว์เขาตาโล”
ที่มา : เทศบาลเมืองหนองปรือ

1.3.3 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ จำนวนผู้ที่อาศัยอยู่ในบวรภูกที่สาธารณประโยชน์ทั้งหมดจำนวน 140 ครัวเรือนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบวรภูกที่สาธารณประโยชน์ได้แก่ประธานชุมชนและผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้นำครอบครัวจำนวน 140 ครัวเรือน (1 คนต่อครัวเรือน) และประธานชุมชนและผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือเพื่อให้ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาในการวิจัยได้อย่างลุ่มลึกและเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

1.3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1.3.4.1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำครอบครัว และแบบสำรวจที่เน้นเฉพาะข้อมูลลักษณะทางกายภาพของชุมชน ภาพถ่ายทางอากาศ ภาพถ่ายพื้นที่ทั่วไป เช่น สภาพบ้าน ระบบสาธารณูปโภค พื้นที่ที่ใช้ในการทำกิจกรรม

1.3.4.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบวรภูกที่สาธารณประโยชน์ ได้แก่ ผู้นำครอบครัว และประธานชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ จำนวนบุตร อาชีพ รายได้ การศึกษา ระยะเวลาของการอยู่ในชุมชน รูปแบบการอยู่อาศัย สิทธิในการครอบครองที่ดิน โดยเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวชุมชนบุรุษที่สาธารณประโยชน์จำนวน 140 ครอบครัว และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้นำชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

1.4 ขั้นตอนของการศึกษา

1.4.1 ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเพื่อนำมาวิเคราะห์สรุปข้อประเด็นเพื่อเป็นแนวทางในปฏิบัติวิจัยในประเด็นตามวัตถุประสงค์

1.4.2 กำหนดพื้นที่ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา

1.4.3 สร้างกรอบการศึกษา ซึ่งได้รับจากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดที่เกี่ยวข้องโดยมุ่งศึกษาลักษณะทั่วไปของชุมชน รูปแบบการปรับปรุงชุมชนแออัดมาตรฐานการอยู่อาศัยที่เหมาะสม ระบบกิจกรรม และความต้องการในการปรับปรุงชุมชนของประชากรภายในพื้นที่การศึกษา

1.4.4 ออกแบบและวางแผนการวิจัย กำหนดตัวแปร กำหนดเครื่องมือเพื่อทำการสำรวจและเก็บข้อมูลตามกรอบการศึกษา ซึ่งมีทั้งที่เป็นลักษณะทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจและความต้องการที่เกี่ยวข้อง

1.4.5 เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ศึกษาตามกรอบการศึกษาโดยมีการกำหนดระยะเวลาในการเก็บข้อมูลที่ชัดเจนและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

1.4.6 สรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์และเสนอแนวทางการปรับปรุงชุมชน

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การศึกษาตามแนวคิดของคุณภาพที่อยู่อาศัยพื้นฐานไว้ครอบคลุมและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ศึกษาซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้ให้คำจำกัดความคำว่า คุณภาพที่อยู่อาศัย นั้นประกอบด้วยหลายปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านโครงสร้างทางกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ คุณภาพของโครงสร้าง เช่น การออกแบบ ชนิดของวัสดุ ความมั่นคง การวางผังตึก และการออกแบบ Landscaping นอกจากนี้คุณภาพที่อยู่อาศัยยังหมายความรวมถึงการมีเพื่อนบ้านที่ดี ความพึงพอใจในมาตรฐานสุขภาพ และมาตรฐานการดำรงชีวิต แต่ไม่รวมถึงงานบ้านหรืองานในครอบครัวความปลอดภัย สุขอนามัยการจัดสิ่งปฏิบัติการคมนาคม การควบคุมมลภาวะต่างๆ เช่น เสียง

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินเขาลาดเอียงจากทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตกและมีภูเขาที่สำคัญ 3 ลูก ได้แก่ เขาน้อยเขาตาโลและเขาเสาธงทอง ทำให้เวลาฝนตกจะมีปัญหาเรื่องน้ำฝนจำนวนมากไหลอย่างรวดเร็วลงสู่พื้นที่ภายในชุมชนและพื้นที่ชุมชนข้างเคียงโดยรอบผู้วิจัยจึงเพิ่มเติมกรอบในการศึกษาจากแนวคิด ด้านความปลอดภัยเป็นความปลอดภัยทางกายภาพ และการป้องกันภัยธรรมชาติ การสำรวจร่องน้ำสาธารณะ เช่น น้ำท่วม โดยกำหนดขอบเขตในการศึกษาวิจัยคุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุรุษที่สาธารณประโยชน์กรณีศึกษา ชุมชนเขาตาโล 2 เทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเป็นข้อมูลสำหรับการจัดทำแผนพัฒนาด้านคุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุรุษที่สาธารณประโยชน์ต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

คุณภาพของที่อยู่อาศัย หมายถึง คุณภาพของโครงสร้างทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ รวมถึงอุปกรณ์ เครื่องบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ สิ่งแวดล้อม พื้นที่บริเวณรอบบ้านในชุมชนแออัดเขตอาศิตยา 2 เขตอำเภอหนองปรือ จังหวัดชลบุรี ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อยู่อาศัยในชุมชนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ รวมถึงวิถีการดำรงชีพที่อยู่ในสังคม

ที่อยู่อาศัย หมายถึง สถานที่ที่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนและครอบครัว ใช้เพื่อป้องกันภัยอันตรายยามหลับพักผ่อน และประกอบอาชีพ

ผู้นำชุมชน หมายถึง บุคคลที่ได้รับความเห็นชอบจากชาวบ้านหรือได้รับการแต่งตั้งเฉพาะกิจจากหน่วยงานเทศบาลหนองปรือ จังหวัดชลบุรีให้มีหน้าที่เฉพาะในการเป็นผู้นำ และทำกิจกรรมในชุมชน

สาธารณูปโภค หมายถึง สิ่งบริการที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของผู้ที่อาศัยในชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. สาธารณูปโภคที่จำเป็นต่อกิจวัตรประจำวันของบุคคล เช่น ระบบไฟฟ้า ระบบประปา ระบบระบายน้ำ ระบบกำจัดขยะ

ข. สาธารณูปโภคที่จำเป็นต่อการขนส่ง สื่อสาร ระหว่างคนภายในชุมชนและระหว่างชุมชนกับภายนอก เช่น ถนน ทางเท้า ทางจักรยาน

สาธารณูปการ หมายถึง การให้บริการสาธารณะเชิงพื้นที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งช่วยเสริมให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่น สนามเด็กเล่น พื้นที่ประชุม ศาลาประชาคม

ที่สาธารณประโยชน์ หมายถึง ที่ดินที่ทางราชการได้จัดให้หรือสงวนไว้เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันตามสภาพแห่งพื้นที่นั้น หรือที่ดินที่ประชาชนได้ใช้หรือเคยใช้ประโยชน์ร่วมกันมาก่อนไม่ว่าปัจจุบันจะยังใช้อยู่หรือเลิกใช้แล้วก็ตาม เช่น ที่ทำเลเลี้ยงสัตว์ ป่าช้าฝิ่งและเผาศพ ห้วยหนองที่ชายตลิ่งทางหลวง ทะเลสาบ เป็นต้น ตามกฎหมายถือว่าเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ผู้ใดจะเข้ายึดถือครอบครองเพื่อประโยชน์แต่เฉพาะตนนั้นไม่ได้เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามระเบียบและกฎหมายที่กำหนดไว้ หากฝ่าฝืนจะมีความผิดและได้รับโทษตามกฎหมายที่ดินหรือกฎหมายอื่นที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ

ครัวเรือน หมายถึง บุคคลคนเดียวหรือหลายคนที่อยู่อาศัยเป็นประจำอยู่บ้านหรือสถานที่แห่งเดียวกัน มีกิจกรรมร่วมกันใช้สิ่งอุปโภคบริโภคร่วมกันอาจเป็นญาติหรือไม่เป็นญาติก็ได้

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

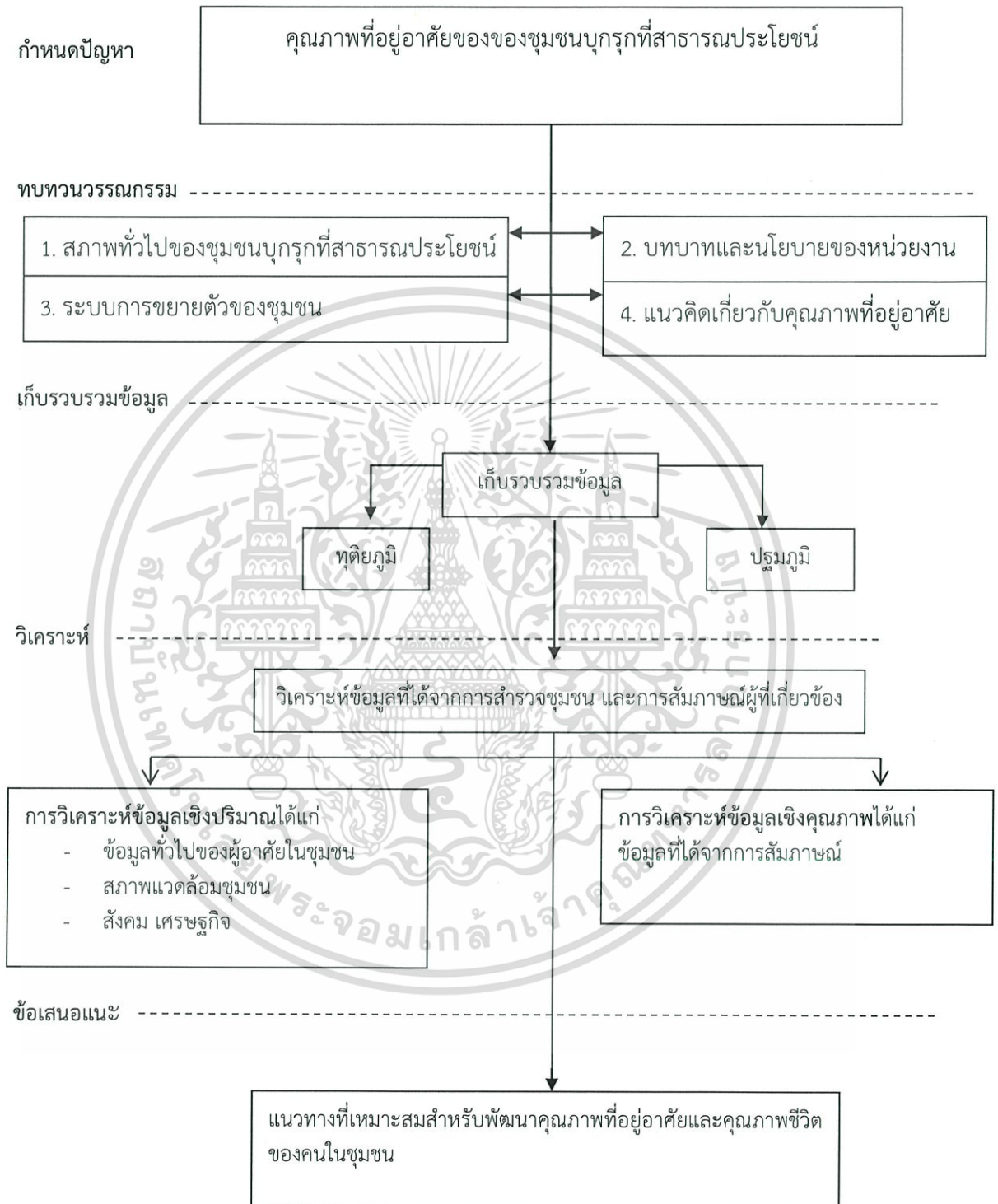
1.7.1 ทราบถึงลักษณะทั่วไปของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ชุมชนบุกรุกที่สาธารณ-
ประโยชน์ จังหวัดชลบุรี

1.7.2 ทราบข้อมูลทางด้านสังคม เศรษฐกิจและข้อมูลทางกายภาพในการสร้างที่อยู่อาศัยของ
คนในชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง และสาเหตุของการเข้ามาตั้งถิ่น
ฐานในชุมชน เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับยกระดับคุณภาพที่อยู่อาศัยและคุณภาพ
ชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น

1.7.3 ทราบถึงคุณภาพการอยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ชุมชนบุกรุกที่
สาธารณประโยชน์ จังหวัดชลบุรี โดยเพื่อที่จะสามารถนำไปเป็นข้อมูลสำหรับการจัดทำแผนพัฒนา
ด้านคุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์

1.8 ขั้นตอนการศึกษา

ภาพที่ 1.4 ขั้นตอนการศึกษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือชุมชนเขาตาล 2 จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แผนพัฒนาและนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
  - 2.1.1 แผนพัฒนาของเทศบาลเมืองหนองปรือ
  - 2.1.2 นโยบายของกระทรวงมหาดไทย เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแออัด
- 2.2 ระบบการขยายตัวของชุมชน
  - 2.2.1 แนวคิดและความหมายของชุมชนแออัดและที่ดินสาธารณะ
  - 2.2.2 สาเหตุและปัญหาของคนในชุมชนแออัด
  - 2.2.3 วิธีการปรับปรุงชุมชนแออัด
  - 2.2.4 องค์ประกอบของชุมชนแออัด
  - 2.2.5 การบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์
    - 2.2.5.1 ประเภทของสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
    - 2.2.5.2 การได้มาและสิ้นสุดสภาพซึ่งสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
    - 2.2.5.3 มาตรการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ
    - 2.2.5.4 ผลเสียหายที่เกิดจากการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์
  - 2.2.6 ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบุกรุกที่ดิน
    - 2.2.6.1 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457
    - 2.2.6.2 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497
    - 2.2.6.3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
    - 2.2.6.4 ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2515
    - 2.2.6.5 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 100/2515
    - 2.2.6.6 คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 890/2498
    - 2.2.6.7 ระเบียบของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2539) ว่าด้วยการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน
    - 2.2.6.8 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการแก้ไขปัญหาคารบูกูกที่ดินของรัฐ พ.ศ. 2535
    - 2.2.6.9 มาตรการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ
    - 2.2.6.10 แผนปฏิบัติการตามแนวนโยบายการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนกรรมที่ดินกระทรวงมหาดไทย
  - 2.2.7 แนวคิดเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดิน
    - 2.2.7.1 ปัญหาเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน
    - 2.2.7.2 ความหมายของพื้นที่ทิ้งร้าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพที่อยู่อาศัย
  - 2.3.1 ความหมายของที่อยู่อาศัย
  - 2.3.2 แนวคิดการศึกษารูปแบบทางกายภาพของโครงสร้างเมือง
  - 2.3.3 แนวคิดด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัด
    - 2.3.3.1 แนวคิดด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่เน้นการมีส่วนร่วมและเน้นคนเป็นศูนย์กลาง (People-Oriented Housing Approach)
    - 2.3.3.2 การจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการขั้นมูลฐานทางสรีรวิทยา (Fundamental Physiological Needs)
    - 2.3.3.3 การจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการขั้นมูลฐานทางจิตวิทยา (Fundamental Psychological Needs)
    - 2.3.3.4 ด้านการป้องกันโรคติดต่อ (Provision Against Communication Diseases)
    - 2.3.3.5 ด้านการป้องกันอุบัติเหตุ (Provision Against Accidents)
    - 2.3.3.6 แนวคิดการพัฒนาที่อยู่อาศัยของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
  - 2.3.4 แนวคิดด้านคุณภาพที่อยู่อาศัย
  - 2.3.5 แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดคุณภาพที่อยู่อาศัย

2.1 แผนพัฒนาและนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แผนพัฒนาของเทศบาลเมืองหนองปรือ

เพื่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองหนองปรือให้มีความชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับเทศบัญญัติและบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ต่างๆ ของเทศบาลเมืองหนองปรือ สามารถจำแนกนโยบายการพัฒนาออกเป็นด้านต่างๆ สรุปได้ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ การขยายตัวของเศรษฐกิจทำให้เกิดการขยายตัวภาคแรงงานมากขึ้น

ด้านสังคม สภาพการณ์ที่มีสถานที่ท่องเที่ยวอยู่ใกล้เคียงทำให้เยาวชนหลายกลุ่มมั่วมุม ก่ออาชญากรรม ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับวัย และไม่สนใจการศึกษาเล่าเรียน มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดและโรคติดต่อร้ายแรง

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานไม่ทันต่อการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของบ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์ สถานประกอบการต่าง ๆ ส่งผลกระทบกับความเป็นอยู่ของประชาชน และการขยายเขตให้บริการประปา ไฟฟ้าส่องสว่างสาธารณะยังไม่เพียงพอและทั่วถึง และการพัฒนาของเมืองยังส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม และสภาพธรรมชาติทางภูมิประเทศของท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป

ด้านการสาธารณสุข สภาพความเจริญของพื้นที่ ซึ่งเป็นเขตพื้นที่เชื่อมต่อกับเมืองพัทยาเมืองท่องเที่ยวที่ทำให้มีประชาชนเดินทางเข้ามาทำงานจำนวนมากและพักอาศัยจำนวนมาก บางกลุ่มนำโรครมาแพร่ระบาดในชุมชนที่ควบคุมได้ยากและประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนและบุคคลในครอบครัว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้านการเมืองการบริหาร พื้นที่เขตเทศบาลเมืองหนองปรือ มีขนาดกว้างใหญ่ มีภารกิจมากมาย การให้บริการสาธารณะและการอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ยังล่าช้าเนื่องจากงบประมาณที่มีจำกัด และวัสดุครุภัณฑ์สำหรับการปฏิบัติงานยังมีไม่เพียงพอที่จะรองรับสภาพปัญหาที่เกิดจากประชาชนจำนวนมากได้

ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหารการบริการขั้นพื้นฐาน และการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีนโยบายในการพัฒนาดังนี้ (แผนพัฒนาสามปี พ.ศ.2556 – พ.ศ.2558)

2.1.1.1 นโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน

เป็นนโยบายที่จะมุ่งสร้างความสะดวกสบายให้ประชาชนทุกคนในเขตเทศบาลฯ อันพึงจะได้รับประโยชน์โดยเท่าเทียมกันและเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ ดังนี้

- ให้มีการก่อสร้างและปรับปรุงถนนภายในเขตเทศบาลให้ได้มาตรฐานและเชื่อมโยงกันเพื่อความสะดวกของประชาชนใช้สัญจร

- ให้มีการก่อสร้างและปรับปรุงระบบระบายน้ำและวางมาตรการบำบัดน้ำเสียในเขตเทศบาลพร้อมการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม

- ให้มีการขยายเขตไฟฟ้าสาธารณะน้ำประปาในแหล่งชุมชนของเทศบาลอย่างทั่วถึง

- ให้มีการปรับปรุงพร้อมพัฒนาด้านระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการอย่างทั่วถึงและให้มีประสิทธิภาพ

2.1.1.2 นโยบายด้านสังคมและคุณภาพชีวิต

จะเป็นนโยบายที่จะมุ่งเน้นการพัฒนาคนด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อส่งผลให้สังคมและประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรือง

- มุ่งเน้นการพัฒนาทางการศึกษาที่มีคุณภาพพยายามสานต่อจากนโยบายของผู้บริหารชุดที่ผ่านมา

- มุ่งเน้นการพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีสุขภาพอนามัยที่ดีพร้อมสานต่อเรื่องการดูแลผู้สูงอายุ เด็กสตรี ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส

- มุ่งเน้นการรักษาความสะอาดพร้อมควบคุมการจัดการระเบียบของบ้านเมืองในเขตเทศบาล

- ให้การสนับสนุนและดำเนินการตามนโยบายของภาครัฐ นโยบายและยุทธศาสตร์ของจังหวัดชลบุรี

- มุ่งเน้นส่งเสริมและสนับสนุนขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน

- ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการกีฬา นันทนาการแก่นักเรียนเยาวชนและประชาชนทั่วไป

2.1.1.3 นโยบายด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชน

จะเป็นนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้ต่อการดำรงชีวิตมีอาชีพและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นดังนี้

- ส่งเสริมให้ประชาชนทุกชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นเพียงพอต่อการดำรงชีวิต สนับสนุนให้มีการฝึกอบรมสร้างงานสร้างอาชีพให้กับประชาชนในชุมชนต่างๆ

- ส่งเสริมการบริหารแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ส่งเสริมให้ความรู้เรื่องยาเสพติดพร้อมการปราบปรามและป้องกันเพื่อความเป็นอยู่อย่างปลอดภัยของประชาชน

2.1.1.4 นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

เป็นนโยบายที่เห็นว่าทางเทศบาลให้ความสำคัญเนื่องจากเขตเทศบาลเมืองหนองปรือมีพื้นที่ติดต่อกับเมืองพัทยาจึงควรส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดความสอดคล้องกับด้านที่พิกอาศัยในสภาพแวดล้อมและมีธรรมชาติที่ปราศจากมลภาวะด้านต่างๆดังนี้

- มุ่งเน้นส่งเสริมและรักษาสภาพแวดล้อมที่ดีของเมืองหนองปรือให้น่าอยู่อาศัยแบบยั่งยืน

- มุ่งเน้นส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านมลภาวะต่างๆเช่นบำบัดน้ำเสีย อากาศเสียและมลพิษทางเสียง

- ส่งเสริมและดำเนินการปรับภูมิทัศน์ของชุมชนในเมืองหนองปรือ

2.1.1.5 นโยบายด้านการเมืองการบริหาร

จะเป็นนโยบายที่มุ่งเน้นให้การบริหารงานของเทศบาลเมืองหนองปรือมีขีดความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนตอบสนองภารกิจของรัฐให้มีประสิทธิภาพดังนี้

- มุ่งเน้นดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนพร้อมทั้งวางระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

- มุ่งเน้นการพัฒนารายได้ของเทศบาลการจัดเก็บภาษีอากรค่าธรรมเนียมต่างๆให้ทั่วถึงและเป็นธรรม

- มุ่งเน้นสร้างและอำนวยความสะดวกต่องานบริการให้เกิดความพึงพอใจแก่ประชาชนที่มาติดต่อราชการ

- มุ่งส่งเสริมการทำงานของชุมชนทั้ง 43 ชุมชนเพื่อเป็นแนวร่วมต่อการทำงานและพัฒนา

- มุ่งเน้นการบริหารงานเทศบาลโดยใช้หลักธรรมาภิบาลและหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

- มุ่งเน้นการทำงานและบริหารงานแบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการต่างๆเพื่อการบรรลุเป้าหมายในภารกิจและหน้าที่

- มุ่งสร้างและพัฒนาบุคลากรของเทศบาลให้มีความรู้ความสามารถทั้งการพัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์ที่มีความเหมาะสมและทันสมัยพร้อมให้บริการและแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชน

- ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมจากภาครัฐและชุมชนด้านความช่วยเหลือเพื่อเป็นที่พึ่งพาของประชาชนพร้อมสามารถแก้ไขปัญหาให้ประชาชนได้ทุกเรื่อง

2.1.2 นโยบายกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแออัด

กระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่ในการสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐบาล ทั้งในฐานะที่เป็นหน่วยงานหนึ่งของระบบราชการ ที่มีภารกิจรับผิดชอบตามที่กำหนดไว้พระราชบัญญัติ ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534 มาตรา 19 และในฐานะที่เป็นผู้ประสานและกำกับ ดูแลการนำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดของผู้ว่าราชการจังหวัดตามอำนาจหน้าที่ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 54 และ 57

ดังนั้น เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐบาลตามนโยบายที่คณะรัฐมนตรีได้แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544ภายใต้ขอบเขตหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย ดังกล่าว กระทรวงมหาดไทยจึงได้กำหนดนโยบายของกระทรวงมหาดไทยขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารราชการของกระทรวงมหาดไทย โดยผู้วิจัยจะเลือกนำมาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชุมชนแออัด ดังนี้

ส่วนที่ 1 กระทรวงมหาดไทยจะดำเนินการเพื่อสนับสนุนนโยบายเร่งด่วนของคณะรัฐมนตรี ในการที่จะเร่งแก้ไขปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติด และปัญหาการทุจริตประหลาดมิชอบในวงราชการ โดยกำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนของกระทรวงมหาดไทย ดังนี้

2.1.2.1 การเร่งรัดจัดปัญหาความยากจนของประชาชน ทั้งในเขตชนบทและเขตเมือง โดยกระทรวงมหาดไทยจะดำเนินการ ดังนี้

(1) นำแนวทางการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มากำหนดเป็นกรอบการดำเนินงานเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนที่สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละหมู่บ้านและชุมชน

(2) สนับสนุนการดำเนินการ ด้านการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของรัฐบาลด้วยการ

(2.1) นำหลักการของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองไปพัฒนา

(2.2) สนับสนุนการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารเงินกองทุน ระดับ หมู่บ้าน และชุมชนเมือง เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นคนดีเข้ามาเป็น คณะกรรมการ

(2.3) สนับสนุนด้านการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมของคณะกรรมการบริหารเงินกองทุนระดับหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการบริหารเงินกองทุน

(2.4) กำกับดูแลและสนับสนุนการดำเนินงานของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการบริหารเงินกองทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

(2.5) จัดให้มีระบบการประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการโดยสถาบันการศึกษา

(3) การเร่งรัดพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นแก่การประกอบอาชีพ การแก้ไขปัญหาการขาดที่ดินทำกิน ตลอดจนการพัฒนา และส่งเสริมอาชีพให้แก่เกษตรกร และกลุ่มคนยากจน เพื่อลดปัญหาความ ยากจน และสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชน

ส่วนที่ 2 : ภารกิจของกระทรวงมหาดไทย

กระทรวงมหาดไทยจะดำเนินการเพื่อสนับสนุนนโยบายของคณะรัฐมนตรี ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการบริหาร ที่นอกเหนือจากส่วนที่เป็นนโยบายเร่งด่วน โดยกำหนดเป็นนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ดังนี้

2.1.2.2 นโยบายด้านการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจ ในระดับฐานล่างของประเทศ

กระทรวงมหาดไทย จะดำเนินการด้านการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจ ในระดับฐานล่างของประเทศ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการเพื่อขจัดปัญหาความยากจน การเพิ่ม การสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชน ดังนี้

(1) สนับสนุนการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยการ

(1.1) สร้างกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับประชาชน ในชุมชนในรูปของประชาคม เพื่อเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพของประชาชนและชุมชน

(1.2) ให้การสนับสนุนด้านความรู้ และทักษะในการบริหารจัดการที่จำเป็นแก่องค์กรชุมชน เพื่อให้มีขีดความสามารถในการบริหารงานการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจของชุมชนด้วยตนเอง

(1.3) พัฒนาชุมชนแออัดในเขตเมือง ทั้งในแง่ของสภาพแวดล้อมของชุมชน และผู้อยู่อาศัยในชุมชนให้มีสภาพที่เหมาะสมแก่การพัฒนาคุณภาพชีวิต และมีความพร้อมในแง่ทักษะฝีมือแรงงานที่จะเป็นแหล่งรองรับการว่าจ้างการผลิตจากภาคธุรกิจเอกชน และที่จะเป็นแหล่ง การประกอบธุรกิจขนาดเล็กของคนในชุมชน

(1.4) ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบต่อการดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประชาชนในท้องถิ่น

ส่วนที่ 3 การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและสังคมที่น่าอยู่

กระทรวงมหาดไทย จะดำเนินการด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสังคม การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตลอดจนการเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม ดังนี้

(1) สนับสนุนการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง และมีศักยภาพในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม ด้วยการ

(1.1) สร้างกระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยการพัฒนากระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับประชาชนในชุมชนในการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ

(1.2) เสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมของท้องถิ่น

(1.3) สนับสนุนการเพิ่มบทบาทของคณะกรรมการร่วมภาครัฐ และภาคเอกชนในระดับจังหวัด หรือ กรอ.จังหวัด ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมของจังหวัด

(2) สนับสนุนการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้สถาบันครอบครัว เป็นหน่วยพื้นฐานในการเป็นภูมิคุ้มกันจากปัญหาสังคมให้แก่สมาชิกในครอบครัว ด้วยการ

(2.1) จัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อเป็นแกนกลางในการประสานการสร้างสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งและเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ

(2.2) เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารงาน ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ในการเข้ามามีส่วนรับผิดชอบการดำเนินงานเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชน ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(2.3) ส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของผู้นำในชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการพัฒนาสถาบันครอบครัว

(2.4) ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรหลักในการให้การสนับสนุนต่อการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาสถาบันครอบครัวในท้องถิ่น

(3) สนับสนุนการดำเนินงานด้านการป้องกันบรรเทา และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน และเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้กับประชาชน ด้วยการ พัฒนาระบบการทำงานเชิงรุกด้านการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน ของประชาชน ทั้งจากภาวะภัยธรรมชาติ และจากการประกอบอาชีพหรือด้านอื่น ๆ ในระดับจังหวัด ทั้งในด้านระบบงานการข่าวเพื่อประเมินปัญหา ล่วงหน้า ระบบเตือนภัย ระบบการจัดการเพื่อ ป้องกันและบรรเทาความรุนแรงของปัญหา ตลอดจน เพื่อสกัดกั้นหรือลดทอนภาวะปัญหาที่จะเข้าสู่การตัดสินใจของรัฐบาลในส่วนกลาง รวมทั้งลด ภาวะการชุมนุมเรียกร้องของประชาชน

(3.1) พัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพงาน ด้านการบรรเทาสาธารณภัยของ ศูนย์ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในระดับภาคให้มีขีดความสามารถที่จะรับกับสาธารณภัยขนาดใหญ่และมี ระดับรุนแรง ทั้งในด้านของการบรรเทาความเสียหายเบื้องต้น และการฟื้นฟูสภาพที่ ที่ประสบความเสียหายให้กลับสู่สภาวะปกติโดยรวดเร็ว

(3.2) พัฒนาประสิทธิภาพความรวดเร็ว ความโปร่งใส และความเป็นธรรม ของงานการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน การแก้ปัญหาเรื่องราวจริงทุกข การประนีประนอม ข้อพิพาททั้งในระดับจังหวัดและอำเภอ ให้เอื้ออำนวยต่อการคุ้มครองสิทธิ ชั้นพื้นฐาน และให้ หลักประกันความเป็นธรรมแก่ประชาชนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ รวมทั้งสามารถระงับข้อ ขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยสันติวิธี

(3.3) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ อย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน ในการเข้ามามีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะและกำกับดูแลตรวจสอบการดำเนินงาน ด้านการอำนวยความสะดวกของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(3.4) พัฒนาและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ให้เข้ามามีส่วนเสริม ระบบงานการคุ้มครองทางสังคมที่ดำเนินการโดยภาครัฐ ด้วยการพัฒนาระบบการทำงานร่วมกัน ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนในรูปของประชาคม

(3.5) พัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการทำงาน ด้านการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะหรือการประชาพิจารณ์ในระดับจังหวัด เพื่อให้จังหวัดมีขีดความสามารถในการ ทำงานด้านแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

(3.6) ส่งเสริมบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรม รวมทั้งการแก้ไขปัญหาและระงับข้อพิพาทเบื้องต้น ตลอดจนช่วยเหลือการปฏิบัติงาน ของนายอำเภอในระดับตำบล หมู่บ้าน

(3.7) เสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในพื้นที่ โดยพัฒนาขีด ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมบทบาทของประชาชนและองค์กรชุมชนในท้องถิ่น ในการรักษา ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อน

2.2 ระบบการขยายตัวของชุมชน

2.2.1 แนวคิดและความหมายของชุมชนแออัดและที่ดินสาธารณะ

การเติบโตของเมืองที่อยู่ชานเมืองในปัจจุบันกำลังกำลังเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นศูนย์รวมของการค้าขายและธุรกิจในยุคที่ส่งเสริมตลาดการค้าเสรี และสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเมืองที่เกิดขึ้นเนื่องจากเป็นทางผ่านของการสัญจรจากจุดหนึ่งไปสู่อีกหลายจุด ในพื้นที่แถบนั้นๆ และลักษณะของการเติบโตจะมีความแตกต่างในด้านนิยามศัพท์ของคำว่า “เมือง”

ในประเทศไทยที่กำหนดโดยหลักว่า พื้นที่ใดก็ตามหากเป็นเขตเทศบาล หรือท้องถิ่นที่เป็นรูปการปกครองแบบพิเศษ ได้แก่ เมืองพัทยาและกรุงเทพมหานคร ให้ถือว่าเป็นเขตเมือง (Chayabutra, 1997) ขณะเดียวกันพื้นที่อื่นๆ ที่มีได้ประกาศว่าเป็นเขตเทศบาล แม้ว่าในพื้นที่นั้นๆ จะมีความทันสมัยของถนนไฟฟ้า และความศิวิไลซ์ของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ จะถือว่าเป็นพื้นที่เขตชนบทโดยปริยายตลอดจนวิถีชีวิตของคนในสังคมที่มีการผลิตเพื่อค้าขาย มิใช่เป็นการแลกเปลี่ยนดังระบบดั้งเดิมที่เรียกว่า “Barter System” ในทางตรงกันข้ามกลับมีการใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่คล้ายกับคนในเขตเมือง แต่พื้นที่เหล่านั้นยังคงเรียกว่า “ชนบท” สอดคล้องกับการศึกษาของ Gras (1930) การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีลักษณะเข้าสู่ความเป็นเมืองมากขึ้นท่ามกลางพลวัตของลักษณะทุนนิยมนี้เอง ทำให้เกิดช่องว่างทางสังคมและเศรษฐกิจซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านการเกิดขึ้น ซึ่งสะท้อนได้จากการเกิดขึ้นของชุมชนแออัด มีผู้ให้ความหมายของชุมชนแออัดไว้ ดังนี้ ชุมชนแออัด หรือภาษาอังกฤษว่า “Crowded Community” ใช้แทนคำว่า “สลัม” เป็นคำที่ผ่านการอนุมัติจากรัฐมนตรีเพื่อใช้แทนคำเดิมตั้งแต่วันที่ 27 เมษายน 2525 เหตุผลของการเปลี่ยนคำดังกล่าว เนื่องจากคำว่า “สลัม” ให้ความหมายในเชิงต่ำต้อย ทำให้ผู้ที่อาศัยรู้สึกตนเป็นคนชั้นล่าง ทำให้เกิดช่องว่างทางสังคมและอาจก่อให้เกิดผลลบได้ กระทรวงมหาดไทยให้ความหมายของชุมชนแออัด หมายถึง “สภาพเคหสถานหรือบริเวณที่พักอาศัย ที่ประกอบด้วยอาคารเก่าแก่ชำรุดทรุดโทรม มีบริเวณที่สกปรกรกรุงรัง ประชาชนอยู่กันอย่างแออัดผิดสุขลักษณะ ต่ำกว่ามาตรฐานสมควร จนไม่อาจอยู่แบบครอบครัวตามปกติวิสัยมนุษย์ ทำให้ไม่ปลอดภัยในด้านสุขวิทยาและอนามัย” สอดคล้องกับคำนิยามของการเคหะแห่งชาติ ชุมชนแออัด หมายถึง “ชุมชนที่ส่วนใหญ่มีอาคารหนาแน่นไร้ระเบียบและชำรุดทรุดโทรม ประชากรอยู่กันอย่างแออัด มีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมอันอาจเป็นอันตราย ต่อสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัยและชุมชนที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม” (ปีพม่า ว่าพัฒนาวงศ์. 2551) และการศึกษาของ Mike Davis (2006) ที่กล่าวว่า สภาพชุมชนแออัดนั้นก็คือผลิตผลทางกายภาพของความไม่เสมอภาคในการพัฒนาเมืองที่มีความเป็นพลวัตสูง ทำให้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการอยู่อาศัยอยู่เสมอ อันเนื่องมาจากมูลค่าส่วนเกินของราคาที่ดินต่อผลิตภาพจากการใช้ที่ดินได้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างรวดเร็วการขยายตัวของเมืองทำให้พื้นที่เกษตรกรรมเดิมได้เปลี่ยนไปสู่การใช้ประโยชน์เพื่อการพักอาศัยและการค้า ส่งผลให้โครงสร้างสังคมในชุมชนปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปได้พร้อมกัน เช่น ภาวะการณ์ของการย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมืองอย่างรวดเร็วอย่างในกรุงเทพมหานครที่ก่อให้เกิดการผสมผสานลักษณะทางสังคมวิทยาเมืองอันมีลักษณะเฉพาะขึ้น นอกจากนี้ Fisher (1959) ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชนแออัด หมายถึง บริเวณพื้นที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัย ที่มีสภาพชำรุดทรุดโทรม ขาดระเบียบ หรือแบบแผน ขาดการถ่ายเทระบายอากาศ ขาดแสงสว่าง หรือไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวกตามหลักเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สุขภาพเป็นอย่างดีอย่างหนึ่งแต่อย่างเดียว หรือหลายอย่างรวมกัน อันอาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัย สุขภาพอนามัย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน นอกจากนี้ยังพบว่ายังมีการบุกรุกเข้า

ไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่สาธารณะ โดยพื้นที่สาธารณะนั้น หมายถึง ที่ดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นโดยสภาพที่ดิน หรือที่ทางราชการสงวนไว้ เช่น ที่ขายดลิง ทางบก ทางน้ำ สวนสาธารณะ ที่เลี้ยงสัตว์ และที่สาธารณะประจำตำบล หรือหมู่บ้าน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2551)

สรุปได้ว่า ชุมชนแออัด เป็นลักษณะที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะเป็นบ้านจำนวนมาก มีลักษณะหนาแน่น ไร้ระเบียบ ประชาชนอยู่อย่างแออัด ในพื้นที่ขนาดเล็กอย่างน้อย 15 หลังคาเรือนต่อพื้นที่ 1 ไร่ และอยู่ในสภาพทรุดโทรมที่สร้างด้วยวัสดุต่ำกว่ามาตรฐานบ้านเรือนปลูกชิตติดกัน อยู่ในสภาพแวดล้อมและสภาพสังคมเศรษฐกิจที่ไม่ดี และอาจจะไม่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยที่อาจมีการเข้าไปตั้งถิ่นฐานหรือบุกรุกในที่ดินสาธารณะประโยชน์ (Funmilayo Lanrewaju Amao. 2012)

2.2.2 สาเหตุและปัญหาของคนในชุมชนแออัด

สาเหตุของการเกิดขึ้นและเป็นอยู่ของปัญหาสำหรับคนจนเมืองในชุมชนแออัดหรือ ชุมชนบุกรุก เป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศโดยมุ่งเน้นแต่เศรษฐกิจ อันนำไปสู่การพัฒนา ที่ไม่สมดุลระหว่างเมืองและชนบท ผลจากการพัฒนาประเทศที่สร้างให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ในการพัฒนาระหว่างเมืองและชนบทดังกล่าวเป็นรากเหง้าของปัญหาคนจนเมือง มีการศึกษาที่พบว่าปัญหาของคนในชุมชนแออัด คือ ปัญหาเรื่องการขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และปัญหาในเรื่องของคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่ามาตรฐานจากสถิติของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ข้อมูลในปี พ.ศ. 2549 พบว่า มีชุมชนที่ต้องเผชิญกับปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัยทั่วประเทศจำนวน 3,750 ชุมชนคิดเป็นจำนวนครัวเรือน 1,140,000 ครัวเรือนหรือประมาณ 5,130,000 คนเป็นกลุ่มที่อยู่ในที่ดินของรัฐวัดเอกชนหรือที่ผสมมีปัญหาละเอียดในระดับต่างๆ ทั้งที่อยู่ ในระหว่างการไล่รื้อ มีชาวไล่รื้อ รวม 445 ชุมชนหรือประมาณ 200,000 ครัวเรือน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหามาตรฐานที่คนจนเมืองต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็นน้ำสกปรก น้ำท่วมขัง ไม่มีทางเท้า ไม่มี ไฟทาง เพื่อความปลอดภัยขาดสาธารณูปโภคพื้นฐาน การต่อน้ำ ต่อไฟเป็นไปอย่างยากลำบาก เพราะเทศบาลไม่รับรอง (เนื่องจากไม่มีบ้านเลขที่) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น การไฟฟ้าหรือสำนักงานประปาไม่สามารถให้บริการได้ และจากการศึกษาพบว่ามีทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ ทฤษฎีวิวัฒนาการความยากจน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมองว่า สลัมมีวิวัฒนาการพิเศษที่เรียกว่า “วิวัฒนาการความยากจน” กล่าวคือเป็นวิวัฒนาการพิเศษที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมและเศรษฐกิจ แนวคิดนี้เห็นว่า คนสลัมยากจน เพราะความประพฤติของตนเอง โดยความประพฤติดังกล่าวนี้ทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้หลุดพ้นความยากจนได้วิธีคิดเช่นนี้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาคคนสลัมโดยการสร้างแฟลต และเน้นการช่วยเหลือเฉพาะหน้าไม่ยั่งยืน เช่น การแจก ข้าวของ หรือการอบรมให้หลุดพ้นจากวิวัฒนาการความยากจน เป็นต้นว่า การอบรมให้รู้จักอดออม การดูแลสุขภาพอนามัย บทเรียนการต่อสู้ของคนจนทั้งในเมืองและชนบท สะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาคคนจนดังกล่าวไม่เพียงพอ เพราะวิธีคิดในเชิงลบ หรือการประทุษตรา เิงลบดังกล่าว ไม่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาค นอกจากจะยังมีส่วนทำให้ปัญหาของคนจนเมืองซับซ้อนและทวีความรุนแรงขึ้น (เดชา สังขวรรณ. 2551)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุป ปัญหาของคนในชุมชนแออัด มี 3 ประเด็นหลักๆ คือ ปัญหาเรื่องการขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และปัญหาในเรื่องของคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาสภาพความเป็นอยู่ สภาพเศรษฐกิจ ความยากจน ให้หมดไป และการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาของคนจนเมือง จึงไม่สามารถละเลยการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเมืองและชนบท

2.2.3 วิธีการปรับปรุงชุมชนแออัด

การปรับปรุงชุมชนแออัดเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาเมืองโดยเฉพาะในเมืองที่มีพลวัตทางเศรษฐกิจและประชากรสูง อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะวางแผนและสร้างกลไกให้เกิดการปรับปรุงชุมชนแออัด ตลอดจนถึงเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างไม่เป็นทางการเพื่อการอยู่อาศัยในทิศทางที่พึงปรารถนาตามนโยบายที่อยู่อาศัยแห่งชาติ แต่การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้บรรลุผลได้ยากในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะในกรณีที่ชุมชนปราศจากภัยคุกคามหรือปัจจัยที่เร่งให้เกิดความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย ปารีชาติ สงวนลักษณ์ (2553) ได้ศึกษาเปรียบเทียบชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า (Slow-Changing Community) โดยได้ทำการศึกษาผ่านการปฏิบัติ การปรับปรุงชุมชนที่พักอาศัยในย่านชานเมืองบนที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์สองชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนพุทธมณฑลสายสองและชุมชนวัดอินทร์บรรจง ระหว่าง ปี พ.ศ. 2552-2555 โดยใช้วิธีวิจัยในรูปแบบการตีความสถานการณ์เชิงปฏิสัมพันธ์ (Adductive Approach) ซึ่งทั้งสองชุมชนเข้าข่ายชุมชนที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างช้า โดยมีวัตถุประสงค์สองประการ คือ ประการที่หนึ่ง เพื่อสะท้อนให้เห็นกลไกสภาพแวดล้อม ขั้นตอนการปฏิบัติการ และการเจรจา (Dialogue) ในการสร้างฉันทามติในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกันของคนในชุมชน ตัวกลาง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประการที่สอง เพื่อระบุคุณลักษณะ ข้อจำกัด ศักยภาพ และเงื่อนไขต่างๆ แวดล้อม ทั้งที่เป็นอุปสรรคให้การวางแผนปรับปรุงชุมชนแออัดไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจริงในทางปฏิบัติ และทั้งที่เป็นเงื่อนไขแห่งความสำเร็จ ซึ่งสร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญให้เกิดการปฏิบัติจริง โดยคณะผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จและล้มเหลวประกอบด้วย 1) ผู้นำชุมชนและภาวะความเป็นผู้นำ 2) ภาระด้านเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัย และ 3) กลยุทธ์ในการรับมือสถานการณ์เฉพาะหน้าและการวางแผน (ปารีชาติ สงวนลักษณ์, 2553)

2.2.4 องค์ประกอบของชุมชนน่าอยู่

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2011) ศึกษาการสร้างสรรคสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองที่น่าอยู่อาศัย : ปัญหาที่มองไม่เห็นและแนวทางแก้ไข มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อศึกษาสภาพการณ์ทั่วไป

ในมิติและประเด็นปัญหาของชุมชนเมือง 3 ประการ คือ 1. การสร้างสรรค์ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนเมือง 2. การสร้างสรรค์สัญลักษณ์ของชุมชนเมือง 3. การสร้างสรรค์ความยั่งยืนให้กับชุมชนเมืองผลจากการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองที่น่าอยู่อาศัยจะต้องมีการปรับปรุงและสร้างสรรค์ในมิติต่างๆ มิติประการแรก ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองเกี่ยวกับภาวะการรับรู้ข่าวสารจากสื่อโฆษณา ความรกรุงรังของสภาพแวดล้อม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ การนำเอกสารนี้ไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาตถือว่าผิดกฎหมาย

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มิติประการที่สองการสร้างสรรคสัญลักษณ์ของสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดจินตภาพสาธารณะ การอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และคุณค่าทางสถาปัตยกรรม การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมให้เป็นสัญลักษณ์ใหม่ของชุมชนเมืองมิติประการที่สาม การสร้างสรรค์ความยั่งยืนของสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง พิจารณาการสร้างพื้นที่สีเขียว พื้นที่ลานเมืองหรือลานวัฒนธรรมและถนนคนเดิน การกำหนดการใช้สอยพื้นที่แบบผสมผสาน การวิเคราะห์สภาพการณ์ความน่าอยู่ของที่อยู่อาศัยที่ลดลง แนวทางสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง การแก้ไขปัญหาด้านบุคลากร โดยเน้นการส่งเสริมให้สถานศึกษาเปิดหลักสูตรเกี่ยวกับการออกแบบชุมชนเมืองมากขึ้นเพื่อผลิตบุคลากรสายอาชีพ การสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชน โดยออกแบบโดยใช้เทคนิคเกมจำลอง รวมทั้งการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการออกแบบชุมชนเมืองเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและกำหนดมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวก และแนวทางต่างๆ

2.2.5 การบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ (กรมที่ดิน. 2544)

2.2.5.1 ประเภทของสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1034 ได้ยกตัวอย่างแยกสาธารณสมบัติของแผ่นดินไว้ 3 ประเภทคือ

- 1) ที่ดินรกร้างว่างเปล่าและที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน
- 2) ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันเป็นต้นว่าที่ชายตลิ่งทางน้ำทางหลวงทะเลสาบ
- 3) ทรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะเป็นต้นว่าบ่อและโรงทหารสำนักราชการบ้านเมืองเรือรบอาวุธยุทโธปกรณ์

2.2.5.2 การได้มาและสิ้นสุดสภาพซึ่งสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

การเกิดขึ้นและได้มา

- 1) เกิดขึ้นหรือเป็นมาโดยสภาพธรรมชาติเช่นแม่น้ำลำธารห้วยหนองคลองบึงที่ชายตลิ่งซึ่งเกิดขึ้นหรือเป็นมาทั้งก่อนและภายหลังการออกโฉนดที่ดินเช่นทางที่ใช้สอยร่วมกันหรือตลิ่งพังกลายเป็นทางน้ำ
- 2) เกิดขึ้นหรือได้มาทั้งโดยการจัดซื้อหรือผลของกฎหมายเช่นการเวนคืนที่ดิน การสงวนหวงห้าม
- 3) เกิดขึ้นหรือได้มาโดยการอุทิศหรือบริจาคเช่นยกให้กรุงเทพมหานครเพื่อสร้างเป็นถนนสวนธารณะให้กระทรวงศึกษาธิการเพื่อสร้างเป็นสถานศึกษาให้กระทรวงสาธารณสุขเพื่อสร้างโรงพยาบาล
- 4) เกิดขึ้นหรือได้มาโดยสภาพการใช้สอยร่วมกัน (ตกเป็นสาธารณะโดยปริยาย) เช่นทางลำรางร่องสวน (ทางที่ปล่อยให้ใช้สอยร่วมกัน, ตลิ่งพังกลายเป็นทางน้ำ)
- 5) ได้มาตามคำพิพากษาศาล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การสิ้นสภาพ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1305 บัญญัติว่า “ทรัพย์สิน ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินจะโอนแก่กันได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งกฎหมายเฉพาะหรือพระราชกฤษฎีกา” มาตรา 1306 “ห้ามมิให้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้กับแผ่นดินในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน” มาตรา 1307 “ห้ามมิให้ยึดทรัพย์ของแผ่นดินไม่ว่าทรัพย์สินนั้น จะเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือไม่” จากบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว แสดงว่าสาธารณสมบัติของแผ่นดิน แม้ราษฎรหรือทางราชการเลิกใช้ หรือหมดความจำเป็นใช้สอย และไม่ประสงค์จะสงวนไว้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินต่อไป หากสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นยังมีได้ดำเนินการตามกฎหมาย คือ ตราพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพ หรือพระราชบัญญัติโอนหรือแลกเปลี่ยนสภาพของสาธารณสมบัติของแผ่นดินดังกล่าวก็ยังคงอยู่ตลอดไป สรุปกล่าวได้ว่า สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกันจะสิ้นสภาพหรือเปลี่ยนโอนกรรมสิทธิ์ได้ก็โดยผลของกฎหมายหรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า สาธารณสมบัติของแผ่นดิน (ที่สาธารณประโยชน์) “เกิดง่าย ตายยาก” (ประชาสุทธีวรา. 2544 : 6-9)

2.2.5.3 มาตรการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ

- 1) จัดการแผนการใช้ที่ดินของรัฐให้ได้ประโยชน์มากที่สุด
- 2) ให้ความรู้ในด้านวิชาการเกี่ยวกับการใช้ที่ดินของรัฐ โดยจัดให้มีการอบรมผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหรือกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอน ตลอดจนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ข้าราชการ นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ให้มีความสำนึกในคุณค่ารักและหวงแหนที่ดินของรัฐ
- 3) จัดให้มีแผนการประชาสัมพันธ์ระดับชาติ เพื่อรณรงค์ในการอนุรักษ์ที่ดินของรัฐ
- 4) ให้จัดแผนที่แสดงภาพและประเภทที่ดินของรัฐตั้งแสดงไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเขต สำนักงานเทศบาล สภาตำบล และส่วนราชการที่รับผิดชอบดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ
- 5) สำหรับที่ดินของรัฐประเภทสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่สงวนไว้เพื่อใช้ประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะและประเภทสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันให้เร่งรัดการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือเจ้าพนักงาน

2.2.5.4 ผลเสียหายที่เกิดจากการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์

การบุกรุกที่สาธารณประโยชน์สร้างปัญหาทางด้านสังคม การเมือง การปกครอง รวมทั้งด้านเศรษฐกิจโดยรวม และสูญหายความสมดุลทางนิเวศวิทยาทางธรรมชาติพอสรุปได้ดังนี้

1. ทำให้ไม่มีหรือมีน้อยลงของพื้นที่สาธารณะให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ทางสาธารณะ และลำห้วย บึง หนองน้ำ ที่ทำเลเลี้ยงสัตว์ ฟุ้งหญ้า ป่าช้า ที่ฝังศพ สวนสาธารณะ
2. ขาดแหล่งสร้างอาหารตามธรรมชาติ เช่น สัตว์ป่า สัตว์น้ำ พืชผักสมุนไพร แหล่งต้นน้ำ ลำธาร
3. ไม่มีพื้นที่ป่าให้สัตว์ป่าได้ดำรงเผ่าพันธุ์
4. ขาดแหล่งผลิตอากาศบริสุทธิ์เสียดุลยธรรมชาติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. การปิดกั้นทางน้ำทำให้เกิดน้ำท่วม แหล่งน้ำต้นเขิน ผู้ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง เดือดร้อน

6. เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา กล่าวคือ เมื่อต้องการใช้ที่ดินนั้นดำเนินการ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เช่น จะสร้างสถานที่ราชการ สร้างสถาบันการศึกษา เป็นต้น ก็ต้องเสียเวลา และสิ้นเปลืองเงินงบประมาณในการพิสูจน์สิทธิการครอบครอง การฟ้องคดี บางกรณี ต้องจัดหาที่ทำกินและที่อยู่อาศัยให้ บางแห่งเสียโอกาสในการนำความเจริญมาสู่ท้องถิ่น เนื่องจาก ผู้บุกรุกที่สาธารณะ รวมตัวกันคัดค้านการเข้าไปใช้ประโยชน์ของทางราชการ

2.2.6 ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบุกรุกที่ดิน (สำนักบริหารการปกครองท้องที่ กรมการปกครอง. 2546)

2.2.6.1 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

มาตรา 40 กำหนดต้องตรวจการรักษาสัตว์ซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อันอยู่ในตำบลนั้น เช่น สระน้ำศาลาอาศัยที่เลี้ยงปศุสัตว์ เป็นต้น

มาตรา 117 ห้าม คลอง และลำน้ำต่างๆ ย่อมเป็นของรัฐปกปักรักษาเป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอจะต้องตรวจตราอย่าให้เสีย และอย่าให้ผู้ใดทำให้เสียสาธารณประโยชน์ ถ้าจะต้องซ่อมแซมตกแต่ง ให้กรมการอำเภอเรียกราชกรช่วยกันทำอย่างกันปิดน้ำ ฉะนั้นหน้าที่กรมการอำเภอปัจจุบันตกเป็นของนายอำเภอตามมาตรา 62 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534

มาตรา 118 กรมการอำเภอมีหน้าที่จะต้องตรวจตราและจัดการรักษาทางบก ทางน้ำ อันเป็นที่ราชกรไปมาค้าขายให้ไปมาโดยสะดวกตามที่จะเป็นไปได้ทุกๆ ฤดูกาล การอันนี้ถ้าจะต้องทำการซ่อมหรือแก้ไขความขัดข้อง กรมการอำเภอเรียกราชกรช่วยกันทำอย่างว่ามากแล้ว

มาตรา 122 ที่ดินอันเป็นสาธารณประโยชน์ คือ ที่เลี้ยงปศุสัตว์ที่จัดไว้สำหรับราชกร ไปรวมเลี้ยงสัตว์ด้วยกัน เป็นต้น ตลอดจนถนนหนทางและที่อื่นซึ่งเป็นของกลางให้ราชกรใช้ได้ด้วยกัน เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอจะต้องคอยตรวจตรารักษาอย่าให้ผู้ใดกีดกันเอาไปเป็นอาณาประโยชน์แต่เฉพาะตัว

ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าหน้าที่ในการดูแลรักษาและการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณประโยชน์ จึงเป็นหน้าที่ของนายอำเภอ และเมื่อกฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ นายอำเภอจะไม่ปฏิบัติไม่ได้ ถ้าไม่ปฏิบัติก็มีความผิดฐานละเว้นไม่ปฏิบัติตามหน้าที่แห่งมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ความว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงานปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ต้องระวางโทษ ฯลฯ”

การปฏิบัติตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ นายอำเภอสามารถจะมอบอำนาจให้ปลัดอำเภอ หรือหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวแทนได้ หรือจะมอบอำนาจให้กำนันตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ตามมาตรา 40 ก็ได้ แต่ทั้งนี้ผู้มอบอำนาจก็ยังคงมีความรับผิดชอบอยู่ในการมอบอำนาจที่ชอบด้วย กฎหมายนอกจากบุคคลผู้มีตำแหน่งดังกล่าวแล้ว หาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จะมอบยอมไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น เช่น การมอบให้ผู้ใหญ่บ้านหรือเกษตรตำบลปฏิบัติหน้าที่แทน นายอำเภอเกี่ยวกับเรื่องนี้

2.2.6.2 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497

ตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 8 วรรคหนึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 334 (พ.ศ. 2515) บัญญัติว่า “บรรดาที่ดินทั้งหลาย อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน นั้น ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้อธิบดีมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครอง ป้องกันได้ตามควรแก่กรณี อำนาจหน้าที่ดังที่มานี้ รัฐมนตรีจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นเป็นผู้ใช้ก็ได้ จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาที่ดินสาธารณประโยชน์เป็นหน้าที่ของอธิบดีกรมที่ดิน”

2.2.6.3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 1304-1307 ดังนี้

มาตรา 1034 สาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น รวมทรัพย์สินทุกชนิดของแผ่นดิน ซึ่งใช้เพื่อสาธารณประโยชน์หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น

(1) ที่ดินรกร้างว่างเปล่าและที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดิน โดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน

(2) ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้นว่า ที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ

(3) ทรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เป็นต้นว่า ป้อม โรงทหาร สำนัก ราชการบ้านเมือง เรือรบ อาวุธยุทโธปกรณ์

มาตรา 1305 ทรัพย์สินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นจะโอนแก่กันมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งบทกฎหมายเฉพาะหรือพระราชกฤษฎีกา

มาตรา 1306 ท่านห้ามมิให้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้กับแผ่นดินในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

มาตรา 1307 ท่านห้ามมิให้ยึดทรัพย์สินของแผ่นดิน ไม่ว่าทรัพย์สินนั้น จะเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือไม่

2.2.6.4 ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณ-สมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2515

ข้อ 3. ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

ที่ดินประเภทใดเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ให้พึงวินิจฉัยตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือสงวนไว้ เพื่อประโยชน์ร่วมกัน” และในมาตรานั้นได้ยกตัวอย่างไว้ 3 ข้อ อันแสดงว่านอกจากตัวอย่าง 3 ข้อนั้นแล้ว อาจมีทรัพย์สินอื่นที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินได้อีกหากทรัพย์สินนั้นอยู่ในหลักเกณฑ์ตาม มาตรา 1304

ข้อ 4. ที่ดินเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งอยู่ในหน้าที่ของกระทรวง-มหาดไทยดูแลรักษา แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

(1) ที่ดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ไม่ว่าจะโดยสภาพที่ดินหรือทางราชการ ได้สงวนไว้ก็ตาม เช่น ที่ชายตลิ่ง ทางบก ทางน้ำ สวนสาธารณะ และที่เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(2) ที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินในหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยเช่น ที่ดิน ที่ใช้เป็นที่ตั้งสถานที่ราชการและบ้านพักราชการ รวมทั้งบริเวณของสถานที่นั้นด้วย

(3) ที่รกร้างว่างเปล่าและที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดิน โดยประการอื่นตามประมวลกฎหมายที่ดิน

ข้อ 5. อำนาจหน้าที่ผู้ดูแลรักษา

(1) ที่ดินตามข้อ (1) เป็นอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอเป็นผู้ดูแลรักษา ตลอดจนการซ่อมแซมให้คงสภาพตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 117 และมาตรา 122

(2) การดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองป้องกันมิให้ผู้ใดบุกรุกหรือเข้าไปครอบครองโดยไม่ชอบ ให้ใช้บังคับประมวลจากกรมที่ดิน (2) ที่ดินตามข้อ 4 (2) ซึ่งใช้ในราชการของสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กรมหรือสำนักงานที่มีฐานะเทียบเท่ากรม ให้เป็นอำนาจหน้าที่ ของหน่วยราชการนั้นๆเป็นผู้ดูแลรักษา

(3) ที่ดินตามข้อ 4 (3) ให้เป็นไปตามมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายที่ดินและคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 890/2498 ลงวันที่ 16 สิงหาคม 2498

การปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลรักษาและการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามกฎหมายและระเบียบแล้ว ยังต้องนำคำพิพากษาศาลฎีกามาเป็นหลักในการตัดสินใจ วินิจฉัย สั่งการอีกด้วย ได้แก่

2.2.6.5 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 100/2515

ที่ดินซึ่งประชาชนในหมู่บ้านใช้ร่วมกันสำหรับเลี้ยงสัตว์ พาหนะ โค กระบือและเป็น ที่ป่าเข้ามา 80 ปีเศษแล้ว เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินรกร้างว่างเปล่าตาม มาตรา 1304 (1) ที่ สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่เป็นทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันนั้น ให้ขึ้นและเป็นอยู่ในสภาพของที่ดิน และการใช้ร่วมกันของประชาชนโดยไม่มีประกาศพระราชกฤษฎีกาสงวนไว้หรือขึ้น ทะเบียน หรือมีเอกสารของทางราชการกำหนดให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่นนั้น ทั้งนี้ ผู้ใด ไม่อาจยกอายุความขึ้นต่อสู้กับแผ่นดินได้และการนำสืบในเรื่องนี้ย่อมนำพยานบุคคลมาสืบได้

2.2.6.6 คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 890/2498 ลงวันที่ 16 สิงหาคม 2498 เรื่องมอบหมายทบวงการเมืองอันมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายที่ดินรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มอบหมายให้จังหวัด เทศบาล และสุขาภิบาลมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินทั้งหลายอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หรือเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ดังนี้ 1. จังหวัด ภายในเขตจังหวัด 2. เทศบาลภายในเขตเทศบาลนั้นๆ 3. สุขาภิบาล ภายในเขตสุขาภิบาลนั้นๆ

2.2.6.7 ระเบียบของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2539) ว่าด้วย

การสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐ เพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ข้อ 4 ในท้องที่อำเภอใดมีที่ดินของรัฐที่มีใช้สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เมื่อนายอำเภอหรือส่วนราชการใดเห็นสมควรจะสงวนหรือหวงห้ามไว้เพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ให้เสนอความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ถ้าผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบด้วย ให้ส่งนายอำเภอของอำเภอ ที่ที่ดินนั้นอยู่ในเขต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดำเนินการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินนั้นตามระเบียบนี้ฯ ประกาศการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2.2.6.8 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ

พ.ศ. 2535

ด้วยปัจจุบันมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาที่ดินของรัฐ หลายหน่วยงาน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาหน่วยงานต่างๆ มักเกี่ยวกันรับผิดชอบ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติ ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง ฉะนั้น เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐมีเอกภาพ และเป็นไปด้วยความเรียบร้อย รัฐบาลสมัยนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นทำหน้าที่แก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ” เรียกโดยย่อว่า “กบร.” ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการส่วนกรมการอื่นๆ ประกอบด้วย รัฐมนตรี ปลัดกระทรวง อธิบดีและผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นกรรมการ นอกจากนี้ คณะกรรมการฯ ดังกล่าว ยังมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการ หรือคณะทำงาน เพื่อช่วยเหลือ กบร. ปฏิบัติงานได้ตามความเหมาะสม โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของ กบร. ไว้ในข้อ 5 ให้ กบร. มีอำนาจหน้าที่กำกับติดตามดูแลให้ส่วนราชการต่างๆ ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการในการแก้ไขปัญหา และมาตรการในการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ความเห็นชอบและกำหนดให้เป็นนโยบายสำคัญไว้แล้ว คือ 5.1 มาตรการในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ 5.1.1 เร่งรัดให้ดำเนินการสำรวจและจัดทำแนวเขตพื้นที่ดินของรัฐที่อยู่ในความดูแลรักษา หรือใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องชัดเจน รวมทั้งจัดทำทะเบียนหรือหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินของรัฐแล้วแต่กรณีไว้เป็นหลักฐาน โดยให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด 5.1.2 ให้จังหวัดที่มีปัญหาการบุกรุกหรือครอบครองที่ดินของรัฐ ตั้งคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้องตามที่ กบร. กำหนด ดำเนินการตรวจสอบการครอบครองที่ดินของบุคคลผู้เข้าครอบครองที่ดินของรัฐ หากผลปรากฏว่า ผู้ครอบครองมีสิทธิชอบด้วยกฎหมาย และเป็นเกษตรกรที่ยากจน หรือผู้ยากจน ก็ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องพิจารณาจัดที่ดินให้ทำกิน หรือให้อยู่อาศัยตามที่ กบร. กำหนด 5.1.3 ให้ลงโทษเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบที่ทุจริตหรือประพฤติมิชอบเกี่ยวกับที่ดินของรัฐ หรือจงใจละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง แก่ผู้บุกรุกที่ดินของรัฐอย่างเคร่งครัดและเฉียบขาด 5.1.4 กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญา หรือแพ่งเกี่ยวเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในการแก้ไขปัญหา หรือในการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ หรือในการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินของรัฐเอง เป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต เพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐและเป็นกรณีที่ยอภัยการรับเป็นทนายความแก่ต่างว่าต่างคดีให้ เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาล ก็ให้ได้รับความคุ้มครองโดยมีต้องรับผิดชอบต่อค่าเสียหายเมื่อแพคดี และในกรณีที่ยืดยั้งไม่ถึงที่สุด หากเจ้าหน้าที่ผู้ถูกฟ้องคดีต้องออกหรือพ้นจากราชการตามกฎหมายเสียก่อน ก็ให้มีสิทธิเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปศาลตามหมายเรียกของศาลได้

ในอัตราเท่ากับที่เคยมีสิทธิเบิกในตำแหน่งครั้งสุดท้ายก่อนออกหรือพ้นจากราชการตามกฎหมายจนกว่าคดีจะถึงที่สุด และในกรณีเจ้าหน้าที่ถูกร้องเรียนเกี่ยวกับการรักษาผลประโยชน์ของรัฐโดยสุจริตดังกล่าว ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาให้ความเป็นธรรม ตามระเบียบราชการหรือตามมติคณะรัฐมนตรีโดยเคร่งครัดโดยให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไขกฎระเบียบให้สอดคล้องกันด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2.6.9 มาตรการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ

2.2.6.9.1 จัดการแผนการใช้ที่ดินของรัฐให้ได้ประโยชน์มากที่สุด

2.2.6.9.2 ให้ความรู้ในด้านวิชาการเกี่ยวกับการใช้ที่ดินของรัฐโดยจัดให้มีการอบรมผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหรือกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนตลอดจนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ข้าราชการนิสิตนักศึกษาและประชาชนทั่วไปให้ความสำคัญในคุณค่ารักและหวงแหนที่ดินของรัฐ

2.2.6.9.3 จัดให้มีแผนการประชาสัมพันธ์ระดับชาติเพื่อรณรงค์ในการ-อนุรักษ์ที่ดินของรัฐ

2.2.6.9.4 ให้จัดแผนที่แสดงภาพและประเภทที่ดินของรัฐตั้งแสดงไว้ ณ ศาลากลางจังหวัดที่ว่าการอำเภอสำนักงานเขตสำนักงานเทศบาลสภาตำบลและส่วนราชการที่รับผิดชอบดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ

2.2.6.9.5 สำหรับที่ดินของรัฐประเภทสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่สงวนไว้เพื่อใช้ประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะและประเภทสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ให้เร่งรัดการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดตามความเหมาะสมหากมีผู้คัดค้านการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงก็ให้ดำเนินการตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดโดยให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือหากมีความ-จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายกฎระเบียบก็ให้ดำเนินการแก้ไขให้สอดคล้องกันด้วย

2.2.6.10 แผนปฏิบัติการตามแนวนโยบายการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนกรณีที่ดินกระทรวงมหาดไทย

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2547 เห็นชอบในหลักการ ยุทธศาสตร์และแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนตามที่ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.) เสนอ ซึ่งในส่วนของกรมที่ดินได้เสนอแผนปฏิบัติการตามแนวนโยบายการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ กรณีมีการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน โดยเสนอให้นำที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ที่มีการบุกรุกมาจัดระเบียบและออกหนังสืออนุญาตให้ทำกินให้แก่ราษฎรผู้ยากจนที่ครอบครองทำประโยชน์(บุกรุก) อยู่ในที่ดินสาธารณประโยชน์โดยแผนปฏิบัติการดังกล่าว สามารถลดข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิการครอบครองที่ดินระหว่างรัฐกับประชาชนชนโดยมีเงื่อนไขในการดำเนินการดังนี้

การคัดเลือกแปลงที่ดิน

1. คุณสมบัติของแปลงที่ดิน

1.1 ที่สาธารณประโยชน์ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันที่มีผู้บุกรุกเต็มแปลงหรือบางส่วน

1.2 มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้ว

1.3 ประชาชนเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกัน

2. เงื่อนไขในการคัดเลือกแปลง

2.1 ผู้ครอบครอง (บุกรุก) ยอมรับว่าที่ดินที่ครอบครองอยู่ในที่สาธารณประโยชน์และยอมรับการดำเนินการตามนโยบายการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอและจังหวัดเห็นชอบให้นำที่ดินสาธารณ-ประโยชน์ดังกล่าว มาดำเนินการตามแนวทางการจัดที่ดินตามนโยบายการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ

3. กรณีมีผู้โต้แย้งสิทธิหรือคัดค้านแนวเขต

3.1 ถ้ามีผู้โต้แย้งสิทธิในที่ดินให้กันที่ดินส่วนนั้นออกจากโครงการเพื่อดำเนินการพิสูจน์สิทธิตามแนวทางของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กปร.) หากพิสูจน์สิทธิแล้วเป็นผู้บุกรุกจะต้องมาขอรับการจัดที่ดินตามหลักเกณฑ์และแนวทางข้างต้นหากยังไม่ยอมรับจะต้องพิจารณาดำเนินการตามกฎหมาย

3.2 กรณีที่มีผู้คัดค้านแนวเขตที่สาธารณประโยชน์ให้กันพื้นที่บริเวณนั้นออกแล้วดำเนินการตามแนวทางของ กปร. กฎกระทรวงและระเบียบคำสั่งที่เกี่ยวข้องต่อไป

การประชุมชี้แจงให้ศูนย์อำนวยการต่อสู้ เพื่อเอาชนะความยากจนระดับอำเภอ (ศตจ.อ.) จัดประชุมชี้แจงราษฎรในพื้นที่ดำเนินการ เพื่อให้ทราบถึงนโยบายของรัฐบาลและแนวทางดำเนินการตามโครงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

การวางผังแปลงที่ดิน

1. ให้จัดที่ดินให้ตามสภาพเดิม
2. ครอบครัวยุคละไม่เกิน 15 ไร่หากครอบครองเกิน 15 ไร่ให้พิจารณาจัดให้ครอบครัวที่ 2 หรือ 3 ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในการลงทะเบียน
3. ถ้าดำเนินการแล้วยังคงมีที่ดินที่ครอบครองเกินอยู่อีกให้ส่งมอบคืน เพื่อนำไปจัดสรรให้ราษฎรผู้ยากจนที่ลงทะเบียนไว้แล้ว และอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นอันดับแรก
4. จัดให้มีสาธารณูปโภคเช่นถนนหรือแหล่งน้ำ ฯลฯ ตามความเหมาะสม

2.2.7 แนวคิดเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดิน

2.2.7.1 ปัญหาในการถือครองที่ดินในประเทศไทย

ปัญหาการถือครองที่ดินในประเทศไทย แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) การไร้กรรมสิทธิ์ เป็นปัญหาของผู้ที่ทำกินในที่ดินของรัฐ ทั้งพื้นที่ป่าไม้ ป่าสงวน อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ที่ราชพัสดุ และที่ดินในโครงการจัดที่ดินของรัฐ เป็นต้น โดยในปี พ.ศ.2535 กระทรวงมหาดไทยได้สำรวจพบว่า มีประชาชนเข้าทำกินและอยู่อาศัยในเขตป่าไม้ทั้งเขตป่าสงวนแห่งชาติและป่าไม้ถาวร จำนวน 5.3 ล้านคน ในพื้นที่ 37.6 ไร่

2) การไร้ที่ดินทำกิน ข้อมูลจากการขึ้นทะเบียนคนจนในปี พ.ศ. 2547 พบว่า ผู้ที่มาลงทะเบียนเป็นผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกินรวม 1,303,360 ราย และมีผู้ที่มีที่ดินทำกิน แต่ไม่พอเพียงจำนวน 1,651,922 ราย รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 2,955,360 ราย

3) การเช่าที่ดิน ข้อมูลจากการขึ้นทะเบียนคนจนในปี พ.ศ.2547 พบว่า ผู้ที่มาลงทะเบียนเป็นผู้เช่าที่ดิน 678,077 ราย ยืมผู้อื่น 314,090 ราย และเป็นผู้รับจ้างทำการเกษตรจำนวน 311,193 ราย ซึ่งการเช่าที่ดินนั้นมีผลเสียคือ ประสิทธิภาพการผลิตของเจ้าของที่ดินสูงกว่าแบบผู้เช่า และมีการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4) การถือครองที่ดินรายใหญ่ จากการสำรวจของมูลนิธิสถาบันที่ดิน ในปี พ.ศ. 2544 พบว่า ที่ดินผืนใหญ่ที่มีเอกสารสิทธิประเภทโฉนดที่มีขนาดเกิน 200 ไร่ต่อแปลง มีร้อยละ 29.70 และที่มีขนาดเกิน 50,000 ไร่ต่อแปลง มีร้อยละ 6.30 และขนาดของที่ดินผืนใหญ่โดยเฉลี่ย คือ 249.8 ไร่ต่อแปลง

2.2.7.2 พื้นที่ทั้งร้างในประเทศไทย

พื้นที่ร้าง หมายถึง พื้นที่ที่ถูกปล่อยทิ้งไว้โดยไม่ได้เข้าทำประโยชน์ต่อเนื่องกัน ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป พื้นที่ร้างดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่เคยทำการเกษตรกรรมมาก่อนและปล่อยทิ้งไว้ไม่เข้าทำประโยชน์ด้วยสาเหตุต่างๆ กัน นอกจากนี้พื้นที่ร้างที่เคยทำการเกษตรกรรมมาก่อนแล้ว ยังมีพื้นที่ร้างที่เคยทำเหมืองแร่มาก่อน และที่ลุ่มต่างๆ รวมอยู่ด้วย

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพที่อยู่อาศัย

2.3.1 ความหมายของที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัย หมายถึง อาคารบ้านเรือน รวมทั้งตึกโรงเรือนแพ สิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์จัดสร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นที่พักอาศัยทั้งกลางวันและกลางคืน ภายในที่อยู่อาศัย ประกอบด้วย สิ่งต่างๆ ที่ต้องการมีทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสบายอุปกรณ์และสิ่งใช้สอยที่จำเป็นตามความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ และความเป็นอยู่ที่ดีงามทั้งส่วนตัวและครอบครัว ผู้พักอาศัยที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยสำคัญของมนุษย์ที่ทุกคนเกิดมาจะต้องมี เพื่อเป็นที่พักผ่อนนอนหลับหรืออยู่กินเป็นประจำของตนเองและครอบครัว ที่อยู่อาศัยนี้มีอิทธิพลต่อผู้อยู่อาศัยมาก โดยที่อยู่อาศัยที่ดีและถูกสุขลักษณะตามหลักการสุขาภิบาล จะช่วยส่งเสริมให้ผู้อยู่อาศัยมีความสุขสบายทั้งกายและใจปลอดภัยจากการเกิดอุบัติเหตุและโรคติดต่อที่จะเกิดจากที่อยู่อาศัยเป็นสาเหตุได้ แต่ถ้าที่อยู่อาศัยมีสภาพไม่ถูกสุขลักษณะหรือมีสภาพแวดล้อมเป็นมลพิษหรืออยู่กันอย่างหนาแน่นแล้วจะเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา มีผลกระทบต่อสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ของผู้พักอาศัย (Hillier, 1999)

2.3.2 แนวคิดการศึกษารูปแบบทางกายภาพของโครงสร้างเมือง

ภาวิณีเอี่ยมตระกูล และคณะ (2013) ให้ความหมายคำว่า “เมือง” คือองค์ประกอบของระบบพื้นที่ที่มีหน้าที่ของหน่วยต่างๆ อันซับซ้อน และก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ทั้งนี้ระบบเมืองที่ซับซ้อนนั้นก่อให้เกิดความหลากหลายของลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ผ่านมานั้นก่อให้เกิดการขับเคลื่อนทั้งทางด้านสังคมเศรษฐกิจและรูปแบบทางกายภาพของเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบ เช่น การใช้พลังงานมลพิษทางอากาศการลดลงของพื้นที่เปิดโล่งและโดยเฉพาะการเสื่อมโทรมของเมืองทั้งทางด้านกายภาพเศรษฐกิจหรือสังคม ทั้งนี้ ปัจจัยต่างๆ ความซับซ้อนดังกล่าว ก่อให้เกิดความท้าทายต่อสาเหตุของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเจริญเติบโตเมืองทางด้านกายภาพที่ไม่ก่อให้เกิดการเสื่อมสภาพทั้งทางด้านกายภาพเศรษฐกิจหรือสังคม เพื่อเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขับเคลื่อนเมืองไปสู่การสร้าง “นโยบายและยุทธศาสตร์ของเมือง” ที่ดี Hillier (1999 : 89) กล่าวถึงแนวคิดของการวิเคราะห์กายภาพเมือง โดยเริ่มจากทฤษฎีการก่อภาพของเมืองเป็นการรวมกลุ่มของลักษณะกิจกรรมเอกสารนี้และสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ในชุมชน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการรวมกลุ่มขององค์ประกอบต่างๆ อันไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประกอบด้วยองค์ประกอบแวดล้อมทางธรรมชาติและองค์ประกอบแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น การศึกษาถึงรูปแบบของเมือง (Urban Form) ทำให้ทราบถึงสาเหตุปัจจัยพื้นฐานของการเกิดลักษณะ การเปลี่ยนแปลงและบทบาทหน้าที่ที่มีผลต่อรูปแบบของเมืองในแต่ละประเภทที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ (Nature of Site) เช่น ความแตกต่างของชุมชนที่ตั้งอยู่ในที่ลุ่มกับที่ดอน ประชากร (People or Population) ธรรมชาติของมนุษย์ในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งลักษณะ สังคม การปกครอง การดำรงชีพ และความต้องการลักษณะของกิจกรรม (Human Activities) เป็น กิจกรรมที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการและเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน แต่เนื่องจาก กิจกรรมในแต่ละพื้นที่มีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เอื้ออำนวยและ วัตถุประสงค์ จึงส่งผลให้รูปแบบเมืองในแต่ละพื้นที่มีความเหมือนและแตกต่างกัน (Ramirez et al. 2006 : 5) ระบบการคมนาคมขนส่ง (Movement System) เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงและการขยายตัวของเมือง องค์ประกอบระบบการคมนาคมขนส่งที่มีผลต่อภาพรวมของเมือง ได้แก่ เส้นทางคมนาคม ชนิดยานพาหนะ จุดรับส่งเชื่อมต่อระบบ และองค์ประกอบสนับสนุนระบบการ คมนาคมขนส่ง (Brownson, Hoehner, Day, Forsyth & Sallis. 2000) สัญลักษณ์ของเมือง (Landmark and Physical Boundary) เป็นเครื่องมือชี้ลักษณะและทิศทางของเมืองให้กับผู้ที่เข้ามา ใช้เมืองและผู้เดินทางบทบาทหน้าที่ของชุมชน (Function of City) แต่ละเมืองมีบทบาทหน้าที่ ที่แตกต่างกัน เช่น บทบาทหน้าที่ของเมืองท่องเที่ยวเมืองศูนย์กลางการปกครองและการบริหารเมือง อุตสาหกรรมเมืองศูนย์กลางการค้าและบริการ เป็นต้น (Openshaw & Veneris. 2003 : 5) โดยทั่วไป หากกล่าวถึงรูปแบบทางกายภาพของเมืองนั้น มักกล่าวถึง ระบบและลำดับชั้นของหน่วยของพื้นที่ที่ จำแนกตามหน้าที่ของพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะระบบโครงข่ายคมนาคม (ดังแสดงในรูปที่ 1) ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอันสร้างรูปแบบการดำเนินกิจกรรมและการปฏิสัมพันธ์ของคนในพื้นที่นั้นๆ เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีแก่คนในเมืองหรือพื้นที่เป้าหมายโดยแตกต่างกัน ออกไปตามรูปแบบงานวิจัยอาทิด้านออกแบบและสถาปัตยกรรม ด้านการพัฒนานโยบาย ด้าน วิศวกรรมขนส่ง ด้านสาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งความสำคัญของการออกแบบและวางแผนเมือง (Hillier. 1999)

2.3.3 แนวคิดด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัด

กลุ่มแนวคิดด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัย (दनัย บวรเกียรติกุล. 2551) ได้แก่

2.3.3.1 แนวคิดด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่เน้นการมีส่วนร่วมและเน้นคนเป็นศูนย์กลาง (People-Oriented Housing Approach)

แนวคิดนี้เกิดจากพัฒนาการในทฤษฎีการวางแผน (Planning Theory) ที่ให้ ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจใดๆ (Friedmann. 2001) ที่เน้นการสื่อสารสองทางระหว่างผู้กำหนดนโยบาย และผู้ได้รับผลกระทบจาก นโยบายใดๆ ก็ตามให้มากขึ้นโดยได้รับการพัฒนามาสู่ศาสตร์ด้านเคหะ การผู้มีรายได้น้อย แนวคิด การพัฒนาที่อยู่อาศัยที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง ได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติการมองที่อยู่อาศัยจากที่อยู่อาศัยใน ฐานะ “ผลิตภัณฑ์” ของการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยแบบจักรกลเชิงประสิทธิภาพมาสู่การมองที่อยู่อาศัยใน ฐานะ “กระบวนการ” ของการพัฒนาคนและสภาพแวดล้อม (UN-Habitat. 1997 : 11-13) ภายใต้อ ุณหภูมิของเรื่องการพัฒนาคนในฐานะศูนย์กลางของการพัฒนา ทำให้ผลพวงของแนวทางนี้เน้นการเพิ่ม เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อำนาจต่อรอง (Empowerment) ของกลุ่มผู้ที่อยู่ในชุมชน ทั้งด้านแนวคิดความรู้ขีดความสามารถ ทักษะด้านต่างๆ ตลอดจนทัศนคติเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เท่าเทียมแทนที่จะมองเรื่องการแก้ปัญหา ที่อยู่อาศัย เป็นเรื่องการเติมเต็มมิติทางกายภาพของชุมชนให้สมบูรณ์ฝ่ายเดียว (Boonyabanha. 2005 : 43) เหล่านี้ส่งผลให้เกิดทิศทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยโดย เปลี่ยนไปจากเดิม ที่มักแก้ปัญหาที่ดินซึ่งเป็นสล้มชุมชนแออัดโดยการไล่รื้อมาสู่การเจรจาและหาทาง ออกร่วมกันระหว่างผู้บุกรุกและเจ้าของที่ดินมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในบริบทประเทศไทยที่เกิดการ ยกระดับการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยจากที่เคยเป็นโครงการเชิงเดี่ยว ซึ่งกระจัดกระจายอย่างไร้ทิศทาง มาสู่การ สร้างระบบกลไกที่สามารถแก้ปัญหาในเชิงปริมาณได้เป็นผลสำเร็จในขณะเดียวกันกลุ่มความคิดว่า ด้วยเรื่องสิทธิชุมชนที่เกิดขึ้นในระดับสากล (United Nations. 2008) ก็มีส่วนสำคัญในการหล่อ หลอมให้แนวคิดด้านการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยคลี่คลายมาสู่การเจรจาและหาทางออกร่วมกันมากขึ้น ดังเห็นได้จากการขยายพื้นที่ให้กับเสียงสะท้อนต่อสภาวะการณ์ที่บีบคั้นภายใต้บริบทของการพัฒนา เมืองของกลุ่มคนจนในเมืองที่กำลังถูกผลักสู่ชายขอบของการพัฒนา (Marginalization) (Rabhibhat. 2007) จนเกิดการสร้างพื้นที่เจรจาสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกันต่อประเด็นการพัฒนาที่อยู่อาศัย ความสำเร็จของแนวคิดนี้ได้กลายมาเป็นสิ่งที่เรียกรวมกันว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและ แก้ปัญหาที่อยู่อาศัยในหลายระดับตั้งแต่ระดับนโยบายของรัฐ

2.3.3.2 การจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการขั้นมูลฐานทางสรีรวิทยา (Fundamental Physiological Needs)

เป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมของอาคารที่อยู่อาศัยให้มีความเหมาะสมกับ ความ ต้องการทางสรีรวิทยาในด้านต่างๆ ของผู้อยู่อาศัยเช่นการจัดระบบระบายอากาศให้เหมาะสมมีแสงสว่าง อย่างเพียงพอปราศจากเหตุรำคาญเนื่องจากเสียงและมีพื้นที่เพียงพอในการออกกำลังกายและการเล่น ของเด็ก เป็นต้น ความต้องการขั้นมูลฐานทางสรีรวิทยาที่ควรพิจารณาจัดให้มีขึ้นและเหมาะสมเพื่อที่จะ ช่วยส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้อยู่อาศัยดังนี้

1) การระบายอากาศ (Ventilation) มีความสำคัญมีผลต่อร่างกายของผู้อยู่ อาศัยเป็นอย่างมาก เช่น อุณหภูมิภายในอาคารที่ร้อนเกินไปจะทำให้รู้สึกร้อนอบอ้าว มีนและปวด ศีรษะ อ่อนเพลีย เหงื่อออกมาก เกิดการสะสมความชื้นกลิ่น และสิ่งสกปรก ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ การทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้อยู่อาศัย แต่ถ้าอุณหภูมิต่ำเกินไปจะทำให้ร่างกาย สูญเสียความร้อนระบบการหมุนเวียนของโลหิตผิดปกติ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อการทำงานและ การดำเนินชีวิตประจำวันของผู้อยู่อาศัย เช่นกัน ดังนั้น การระบายอากาศที่เหมาะสมจะทำให้ช่วย ถ่ายเทอุณหภูมิให้อยู่ในระดับที่พอเหมาะการถ่ายเทอากาศที่เพียงพอจะช่วยให้สามารถระบายความ ร้อนถ่ายเทกลิ่นลดความชื้นซึ่งจะช่วยให้ผู้อยู่อาศัยมีความสุขสบายในการอยู่อาศัยและดำเนิน ชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับระดับ อุณหภูมิของอากาศในอาคารที่เหมาะสม มีดังนี้ ฤดูหนาวอุณหภูมิควรอยู่ในระหว่าง 65– 70 องศา ฟาเรนไฮต์ (18.3 – 21 องศาเซลเซียส) ฤดูร้อนอุณหภูมิควรอยู่ในระหว่าง 60– 66 องศาฟาเรนไฮต์ (15 – 19 องศาเซลเซียส) อุณหภูมิที่เหมาะสมแก่ร่างกายมากที่สุด คือ 68 องศาฟาเรนไฮต์ (20 องศา เซลเซียส) สำหรับประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ในเขตร้อนค่าเฉลี่ยตลอดปีของอุณหภูมิในอากาศของประเทศ ไทยในภาคกลางจะอยู่ระหว่าง 82 – 83 องศาฟาเรนไฮต์ (28 องศาเซลเซียส) เพราะฉะนั้นอุณหภูมิ ของอากาศภายในอาคารควรอยู่ในระหว่าง 75– 85 องศาฟาเรนไฮต์ (24 – 30 องศาเซลเซียส) ถ้า

หากอุณหภูมิสูงหรือต่ำกว่านี้จะทำให้ร่างกายรู้สึกร้อนหรือหนาวผิดปกติ ซึ่งจะมีผลต่อการอยู่อาศัย และการปฏิบัติงานโดยตรงหลักการระบายอากาศของที่อยู่อาศัยสามารถกระทำได้ 2 วิธีคือ

1.1) การระบายอากาศโดยวิธีทางธรรมชาติ (Natural Ventilation) เพื่อให้ อากาศมีระดับอุณหภูมิไม่สูงจนเกินไปนักและเกิดการถ่ายเทอากาศในอาคารที่อยู่อาศัยอย่าง เพียงพอซึ่งจะต้องจัดให้มีพื้นที่ของประตูหน้าต่างช่องระบายลมให้มีพื้นที่รวมกันไม่น้อยกว่า 20 % ของพื้นที่ห้องและตัวอาคารจะต้องตั้งอยู่ในที่ที่ไม่มีสิ่งกีดขวางทางลมด้วยทั้งนี้เพื่อจะอาศัยกระแสลม ธรรมชาติช่วยให้เกิดการระบายและถ่ายเทอากาศให้เพียงพอนั่นเอง

1.2) การระบายอากาศโดยอาศัยเครื่องมือกล(Mechanical Ventilation) คือ การติดตั้งพัดลมเครื่องปรับอากาศหรือเครื่องจักรกลใดๆเพื่อช่วยปรับระดับของอุณหภูมิและเกิดการ ถ่ายเทของอากาศภายในห้องพักอาศัยให้ได้ตามความเหมาะสมที่ต้องการโดยปกติแล้วการระบาย อากาศควรสามารถระบายให้เกิดกระแสอากาศให้เคลื่อนที่ได้ไม่น้อยกว่า 15 ลบ.ฟ./คน/นาที่ และถ้า มีกระแสอากาศให้เคลื่อนที่ได้ถึง 25 ลบ.ฟ./คน/นาที่จะสามารถระบายกลิ่นอันไม่พึงประสงค์ได้ด้วย แต่ไม่ควรให้กระแสอากาศเคลื่อนที่ได้ถึง 50 ลบ.ฟ./คน/นาที่เพราะจะทำให้รู้สึกไม่สบายอันเนื่องมาจาก กระแสลมที่พัดด้วยความเร็วดังกล่าวสำหรับการใช้เครื่องปรับอากาศควรจัดให้อยู่ในอุณหภูมิระหว่าง 75 – 85 องศาฟาเรนไฮต์

2) แสงสว่าง (Lighting) ภายในอาคารที่อยู่อาศัยควรจัดให้มีแสงสว่างที่เพียงพอ แก่การพักอาศัยและประกอบกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการใช้สายตา พื้นที่ต่างๆ ภายในอาคารที่ไม่ต้องการแสงสว่างมากนักก็ควรจัดให้บริเวณนั้นมีความเข้มของการส่อง สว่าง (Illumination) ไม่ต่ำกว่า 6 ฟุต-แรงแเทียน (Foot-Candle) เพราะจะเป็นสาเหตุของการเกิด อุบัติเหตุได้ง่ายเนื่องจากความสว่างมีไม่พอต่อการใช้สายตาในระดับต่ำสุด หลักการจัดแสงสว่างที่ใช้ ภายในอาคารมี 2 วิธี ดังนี้ แสงสว่างจากธรรมชาติ (Natural Lighting) ได้แก่ แสงสว่างจาก ดวงอาทิตย์ เพื่อช่วยให้มีความสว่างภายในอาคารโดยอาศัยแสงสว่างธรรมชาติทำได้โดยสร้างอาคาร ให้มีพื้นที่รับแสงสว่างอย่างเพียงพอ โดยไม่มีสิ่งปิดกั้นแสงสว่างจากภายนอกซึ่งพื้นที่รับแสงของอาคาร ควรไม่น้อยกว่า 20 % ของพื้นที่ห้องทั้งหมดแสงสว่างจากดวงไฟ (Artificial Lighting) ได้แก่ แสงสว่างที่เกิดขึ้นจากดวงไฟที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ตะเกียงหลอดไฟฟ้า การจัดแสงสว่างจากดวงไฟ เหล่านี้มีข้อควรพิจารณาดังต่อไปนี้

- ห้ามใช้แสงจ้าหรือแสงที่มีดิสสั้ว เพราะจะมีผลกระทบโดยตรงต่อประสาทตา กล้ามเนื้อที่ยึดเลนส์ตาจะต้องทำงานผิดปกติ ทำให้อวัยวะที่เกี่ยวข้องกับตาและประสาทตาเสื่อมสภาพเร็ว กว่าปกติดังนั้นภายในอาคารพักอาศัยควรที่จะต้องป้องกันไม่ให้เกิดแสงจ้าหรือแสงที่มีดิสสั้ว โดยเฉพาะแสงมีดิสสั้วจะทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

- ห้ามใช้แสงกระพริบเพราะจะทำให้เกิดการกระตุ้นประสาทตามงัจหะของการ กระพริบของแสงนั้นสายตาและประสาทตาจะเสียเร็วกว่าปกติ

- พยายามจัดให้มีความสว่างอย่างสม่ำเสมอทั่วทุกพื้นที่โดยให้มีเงาเกิดขึ้นน้อย ที่สุดหรือไม่มีเงาเลย จะช่วยทำให้สามารถลดอันตรายจากอุบัติเหตุได้เป็นอย่างดีและก่อให้เกิดความ สะดวกสบายต่อการอยู่อาศัยและการปฏิบัติงานอีกด้วย

ความสว่างที่เกิดขึ้นภายในอาคารจะเกิดได้จากลำแสงที่ส่องมาโดยตรง (Direct Light) และแสงสะท้อน (Reflex Light) ดังนั้นความสว่างที่เกิดขึ้นบนพื้นที่รับแสงใดๆ ก็ตามนอกจาก จะต้องจัดระยะทางระหว่างดวงไฟกับพื้นที่รับแสงสว่าง แล้วก็ต้องคำนึงถึงคุณลักษณะในการ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สะท้อนแสงของพื้นที่ใกล้เคียงด้วย เช่น ความสว่างของพื้นที่ห้องจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับกำลังส่องสว่างของดวงไฟระยะทางจากดวงไฟถึงพื้นที่ห้อง รวมทั้งการสะท้อนของแสงสว่างที่เกิดจากผาผนัง เพดานและสิ่งของเครื่องใช้ภายในห้องด้วย ดังนั้น สีของพื้นผิวโดยรอบจะมีผลโดยตรงต่อความส่องสว่างที่เกิดขึ้นภายในห้องเช่นห้องที่ทาด้วยสีขาวจะทำให้มีการสะท้อนแสงได้มากที่สุดถึง 90-92 % ในขณะที่ห้องที่ทาด้วยสีเทาจะทำให้มีการสะท้อนแสงได้เพียง 49 % เท่านั้นความเข้มข้นของการส่องสว่างที่เหมาะสมกับกิจกรรมและพื้นที่ต่างๆภายในอาคารที่อยู่อาศัย

3) บริเวณบ้าน (Surrounding Space) หมายถึงพื้นที่นอกเหนือจากบริเวณที่ใช้ปลูกสร้างอาคารควรจัดเว้นไว้สำหรับเป็นพื้นที่พักผ่อนหรือพื้นที่วิ่งเล่นสำหรับเด็กๆซึ่งตัวอาคารไม่ควรที่จะปลูกสร้างให้เกิน 2/3 ของพื้นที่ทั้งหมดควรเว้นไว้อย่างน้อย 1/3 ของพื้นที่ทั้งหมดเพื่อใช้เป็นพื้นที่สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจและสำหรับการออกกำลังกายเล็กๆน้อยๆด้วย

2.3.3.3 การจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการขั้นมูลฐานทางจิตวิทยา (Fundamental Psychological Needs)

เป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมต่างๆภายในที่อยู่อาศัยให้ช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตหรือสุขภาพทางใจของผู้อยู่อาศัยด้วยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการที่แตกต่างกันออกไปสิ่งสำคัญที่ควรพิจารณาในการจัดที่อยู่อาศัยให้ได้ตามความต้องการขั้นมูลฐานทางจิตวิทยามีดังนี้

1) ความเป็นส่วนตัว (Privacy) ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละตัวบุคคลที่ไม่เหมือนกัน เช่น การมีห้องนอนและทำงานที่เป็นอิสระ ห้องรับแขก ห้องรับประทานอาหาร ห้องครัว ฯลฯ ที่เป็นสัดส่วน และมีพื้นที่ในการใช้สอยอย่างเพียงพอสำหรับกิจกรรมแต่ละประเภท

2) ความสง่างาม (Aesthetics) โดยปกติแล้วผู้อยู่อาศัยย่อมต้องการที่อยู่อาศัยที่มีความสง่างามภูมิฐาน รวมทั้งต้องการให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสวยงามอีกด้วย ซึ่งจะช่วยให้ผู้อยู่อาศัยเกิดความภาคภูมิใจและความสุขทางใจขึ้นได้

3) ชีวิตปกติของครอบครัวและชุมชน (Normal Family and Community Life) ผู้อยู่อาศัยย่อมปรารถนาที่จะให้ครอบครัวของตนมีความเป็นอยู่อย่างปกติสุขเช่นเดียวกับครอบครัวอื่นๆในชุมชน และในขณะเดียวกันก็ต้องพยายามป้องกันไม่ให้มีสิ่งผิดปกติหรือสิ่งที่ต่ำกว่ามาตรฐานของสังคมเกิดขึ้นในครอบครัวหรือชุมชนได้ นอกจากนี้แล้วยังต้องการที่จะให้ชุมชนที่ตนอยู่อาศัยด้วยเป็นชุมชนที่มีความสะดวกสบายมีสิ่งต่างๆ ที่ไม่ด้อยไปกว่าชุมชนอื่นๆ อีกด้วย

4) ความสะอาด (Cleanliness) ที่อยู่อาศัยจำเป็นต้องได้รับการดูแลรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างสม่ำเสมอ เพราะนอกจากจะช่วยส่งเสริมสุขภาพทางกายแล้วยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพทางจิตแก่ผู้อยู่อาศัยอีกด้วย ผู้อยู่อาศัยจะมีความพึงพอใจในความสะอาดของบ้านเรือนและชุมชนมากที่สุด

5) ความสะดวกสบาย (Convenience) ผู้อยู่อาศัยย่อมต้องการให้ที่อยู่อาศัยของตนเองมีสิ่งอำนวยความสะดวกสบายคือสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา การติดต่อคมนาคม การกำจัดขยะ ฯลฯ เพราะเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยส่งเสริมในการอยู่อาศัย โดยเฉพาะชุมชนเกิดใหม่ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนในการจัดหาจัดสร้างอย่างรอบคอบรัดกุมที่สุด

2.3.3.4 ด้านการป้องกันโรคติดต่อ (Provision Against Communication Diseases)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อาคารที่อยู่อาศัยจำเป็นต้องได้รับการจัดสิ่งแวดล้อมต่างๆให้มีส่วนช่วยในการป้องกันโรคโดยเฉพาะโรคติดต่อต่างๆและสามารถช่วยส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้อยู่อาศัยด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคติดต่อภายในที่อยู่อาศัยที่ควรพิจารณามีดังนี้

1) น้ำดื่ม น้ำใช้ (Water Supply) น้ำดื่ม น้ำใช้สำหรับอาคารที่อยู่อาศัยจำเป็นต้องจัดให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพกล่าว คือ มีความสะอาดได้ตามมาตรฐานน้ำดื่มและมีปริมาณเพียงพอแก่การใช้ภายในครอบครัวหรือได้ปริมาณตามความต้องการขั้นต่ำ เช่น ครอบครัวในชนบทควรมีน้ำสะอาดไว้ใช้ 30-50 ลิตร/คน/วัน โดยเฉพาะปริมาณน้ำดื่มจะต้องได้อย่างน้อย 2 ลิตร/คน/วัน ครอบครัวในเมืองหรือในเขตเทศบาลควรมีน้ำประปาใช้ประมาณ 120 ลิตร/คน/วัน และเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพมหานครควรมีน้ำประปาใช้อย่างน้อย 200 ลิตร/คน/วัน การขาดแคลนน้ำสะอาดสำหรับใช้บริโภคภายในครัวเรือน ย่อมจะทำให้ผู้อยู่อาศัยมีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคของระบบทางเดินอาหารเป็นอย่างยิ่งและการขาดแคลนน้ำสะอาดสำหรับใช้อุปโภคภายในครัวเรือน ก็จะทำให้ผู้อยู่อาศัยมีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคติดต่อต่างๆได้ง่ายเช่นโรคฉี่หนู ฯลฯ

2) การกำจัดสิ่งขับถ่ายจากร่างกาย (Excreta Disposal) สิ่งปฏิภูลจำพวกสิ่งขับถ่ายจากร่างกายนอกจาก จะทำให้เกิดความสกปรกความน่ารังเกียจมีกลิ่นเหม็นเป็นเหตุรำคาญแล้วยังเป็นแหล่งกำเนิดของเชื้อโรคและแมลงที่เป็นพาหะนำโรคอีกด้วย อาคารที่อยู่อาศัยจำเป็นที่จะต้องมีการกำจัดสิ่งปฏิภูลเหล่านี้อย่างถูกต้องและปลอดภัย โดยจะต้องมีส่วนที่ถูกสุขลักษณะไว้สำหรับใช้ขับถ่ายแก่สมาชิกในครัวเรือนอย่างเพียงพอ โดยจะต้องมีส่วนอย่างน้อย 1 ที่ต่อผู้อยู่อาศัยจำนวน 5-6 คน

3) การกำจัดขยะ (Refuse Disposal) ขยะที่เกิดขึ้นจากครัวเรือนจะต้องได้รับการเก็บรวบรวมลงในถังขยะที่มีฝาปิดมิดชิด เพื่อให้พ้นจากการรบกวนของแมลงสัตว์เลื้อยเพื่อไม่ให้เกิดเป็นเหตุรำคาญหรือเป็นแหล่งแพร่ระบาดของเชื้อโรคได้และขยะที่เก็บรวบรวมมานั้น จะต้องนำไปกำจัดอย่างถูกวิธีและปลอดภัย ซึ่งโดยปกติแล้วภายในชุมชนเมืองจะมีหน่วยงานของทางเทศบาลมีหน้าที่บริการเก็บรวบรวมขยะไปกำจัดสำหรับในเขตชนบทจะต้องได้รับการแนะนำ จากเจ้าหน้าที่อนามัยและเจ้าหน้าที่ปกครองถึงวิธีการกำจัดขยะที่ถูกต้องเหมาะสม

4) การกำจัดน้ำโสโครก (Sewage Disposal) บ้านพักอาศัยจะต้องมีการรวบรวมและกำจัดน้ำโสโครกที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องและปลอดภัย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคและพาหะนำโรคต่างๆ รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดเป็นเหตุรำคาญรบกวนขึ้นมาได้ในที่อยู่อาศัยที่อยู่ในเขตเทศบาล จะมีการจัดระบบท่อน้ำโสโครกที่ใช้ลำเลียงน้ำโสโครกจากภายในบ้านออกไปยังท่อน้ำโสโครกสาธารณะเพื่อทำการกำจัดอย่างถูกวิธีส่วนครัวเรือนในชนบท จะต้องจัดให้มีระบบระบายน้ำและกำจัดน้ำโสโครกไว้ใช้เอง โดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

5) ห้องนอนมีพื้นที่เพียงพอ (Sufficient Space in Sleeping Rooms) การนอนถือว่าเป็นการพักผ่อนที่สำคัญมากที่สุด ดังนั้น ห้องนอนจะต้องมีพื้นที่เพียงพอไม่แออัดและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด อุดมภูมิพอเหมาะ มีการระบายอากาศที่เหมาะสม โดยปกติพื้นที่ห้องนอนไม่ควรที่จะน้อยกว่า 9 ตารางเมตรมีความสูงประมาณ 2.5 เมตร และไม่ควรมีที่นอนเกินกว่า 2 คน/ห้องนอน ถ้าจัดเตียงนอนคู่ก็ควรจะมีพื้นที่อย่างน้อย 50 ตารางฟุต/เตียงเตียงนอนแต่ละเตียงควรมีระยะกึ่งกลางเตียงห่างกันไม่น้อยกว่า 6 ฟุต ซึ่งจะช่วยป้องกันการติดต่อของโรคทางเดินหายใจได้ ในการปฏิบัติการสุขภาพที่อาศัยนิยมใช้เกณฑ์พื้นที่ห้องนอนต่อคนเป็นดัชนีบ่งบอกถึงลักษณะความแออัดของที่อยู่อาศัยได้เป็นอย่างดี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3.3.5 ด้านการป้องกันอุบัติเหตุ (Provision Against Accidents)

อุบัติเหตุเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดหมาย ทำให้เกิดความเสียหายบาดเจ็บ ทุพพลภาพหรือถึงแก่ชีวิตได้ อุบัติเหตุภายในอาคารที่อยู่อาศัยที่มักพบได้เสมอ เช่น การหกหล่นไฟฟ้า ลัดวงจรน้ำร้อนลวกไฟไหม้ ฯลฯ ซึ่งมักจะเกิดจากความประมาทพลั้งเผลอการขาดความรอบคอบและการขาดการบำรุงรักษาอาคารที่อยู่อาศัยควรที่จะต้องมีการป้องกันอุบัติเหตุไว้ล่วงหน้าซึ่งมีสิ่งที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

1) ทำเลที่ตั้ง (Location) เป็นสิ่งจำเป็นประการแรกที่จะต้องนำมาพิจารณาเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ ได้แก่ ไม่ควรสร้างอาคารที่อยู่อาศัยให้ติดกับถนนใหญ่เพราะอาจเกิดอุบัติเหตุจากการจราจรได้ง่ายแต่ถ้าจำเป็นที่จะต้องสร้างก็จะต้องมีรั้วกันประตูทางเข้าบริเวณไม่ควรมีมุมอับควรมีลักษณะที่สามารถมองได้เป็นมุมกว้างจะช่วยลดอุบัติเหตุจากการเข้าออกได้ ไม่ควรมีต้นไม้ใหญ่อยู่ใกล้อาคารที่สามารถแผ่กิ่งก้านสาขายื่นล้ำเข้ามาในตัวอาคารเพราะอาจเกิดการหักโค่นลงมาเป็นอันตรายได้ บริเวณที่ทำการปลูกสร้างอาคารควรมีพื้นที่เพียงพอไม่คับแคบจนเกินไปหรือต้องปลูกสร้างชิดกันบ้านพักอาศัยที่ปลูกสร้างใกล้ชิดกันมากเกินไปจะเป็นการเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของอัคคีภัยได้

2) วัสดุและการก่อสร้าง (Materials and Construction) วัสดุที่จะนำมาก่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัยควรเป็นวัสดุที่มีความแข็งแรงทนทานมีคุณภาพดีสวยงามหาง่ายในท้องถิ่นที่ปลูกสร้างและไม่ควรเป็นวัสดุที่ติดไฟง่าย เช่น หลังคากระเบื้อง กระเบื้องซีเมนต์ แผ่นเหล็กชุบสังกะสี เป็นต้น การก่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัย นอกจากจะต้องตามกฎหมายที่มีใช้อยู่ในท้องถิ่นแล้วจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางด้านวิศวกรรมด้วย

3) การป้องกันอัคคีภัย (Fire Protection) การป้องกันอัคคีภัยนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องได้รับการพิจารณาจัดทำเพราะเป็นภัยที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงสูงสุดต่อชีวิตและทรัพย์สินอาคารที่อยู่อาศัยสมควรที่จะได้มีการป้องกันอัคคีภัยอยู่เสมอ เช่น พื้นห้องครัวหรือผิวพื้นที่อยู่ใกล้เตาไฟ ควรได้รับการบุด้วยวัสดุทนไฟสายไฟฟ้าและอุปกรณ์ไฟฟ้าที่เก่าหรือชำรุดสมควรได้รับการซ่อมแซมหรือเปลี่ยนใหม่อยู่เสมอ ควรติดตั้งอุปกรณ์ควบคุมป้องกันกระแสไฟฟ้าดูดหรือลัดวงจรไว้ในบ้านด้วย ควรจัดหาเครื่องดับเพลิงไว้ใช้ประจำบ้านและมีการทดสอบประสิทธิภาพให้พร้อมใช้งานได้เสมอประตูและหน้าต่างของตัวอาคารควรมีขนาดพอสมควรและไม่ควรติดลูกกรงเหล็กดัดหรือถ้าติดควรเป็นชนิดที่มีกุญแจเปิดปิดได้อย่างสะดวก ทั้งนี้ เมื่อเกิดอัคคีภัยขึ้นจะได้รับความสะดวกในการหลบหนีออกไปนอกตัวอาคารได้อย่างรวดเร็วและปลอดภัย

4) ความเป็นระเบียบเรียบร้อย (Orderliness) การจัดสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ให้เป็นหมวดหมู่มีระเบียบค้นหาได้ง่ายไม่เกะกะจะช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุต่างๆ ได้ เช่น การเก็บเศษไปไม้เศษกระดาษให้พ้นจากการเป็น ต้นเหตุ ของอัคคีภัยการเก็บสารเคมีที่มีพิษต่างๆ ให้พ้นจากมือเด็ก เป็นต้น

5) การบำรุงรักษา (Maintenance) อาคารที่อยู่อาศัยจำเป็นที่จะต้องได้รับการบำรุงดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้อยู่อาศัยได้อย่างเป็นปกติสุขเสมอไม่ทรุดโทรมจนกลายเป็นอันตรายต่อผู้อยู่อาศัย ทั้งนี้ รวมถึงการดูแลรักษาความสะอาดภายในอาคารและบริเวณของอาคารให้ได้อยู่เสมอด้วย

2.3.3.6 แนวคิดการพัฒนาที่อยู่อาศัยของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้มีแนวทางเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับชุมชนที่เช่าอยู่บนที่ดินของสำนักงานฯ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในเมืองใหญ่หลายแห่ง โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครรวมทั้งสิ้น 39 ชุมชนภายใต้แนวทางของโครงการบ้านมั่นคงโดยมีเงื่อนไขสำคัญประกอบด้วย

- ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการได้รับหลักประกันด้านความมั่นคงในที่ดินโดยสัญญาเช่าระยะยาว 20 ปีโดยมีเงื่อนไขในการเช่าแบบกลุ่มในรูปแบบกลุ่มออมทรัพย์หรือสหกรณ์เคหสถาน
- ชุมชนต้องเกิดการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้นโดย พอช. สนับสนุนด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการในโครงการและจัดสรรเงินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยในอัตราดอกเบี้ยต่ำผ่านกลุ่มออมทรัพย์หรือสหกรณ์เคหสถาน

จากหลักเกณฑ์ที่ผ่านมาทำให้สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้ให้น้ำหนักในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยแก่ชุมชนที่เช่าอยู่บนที่ดินของสำนักงานฯ ซึ่งรับผิดชอบโดยฝ่ายบริหารงานชุมชน อันมีบทบาทในการประสานความร่วมมือกับ พอช. และมีหน้าที่ขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนในหลายด้าน อาทิ การส่งเสริมเครือข่ายองค์กรชุมชนบนที่ดินของสำนักงานฯ (คพชส.) การเสริมศักยภาพผู้นำชุมชนการให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการบ้านมั่นคงแก่ชุมชน

2.3.4 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพที่อยู่อาศัย

JiboyeAdesoji David (2010 : 78) ได้อธิบายถึงคุณภาพที่อยู่อาศัยว่า หมายถึง คุณภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนทั้งทางด้านธรรมชาติและทางสังคม ซึ่งหมายรวมถึง สิ่งอำนวยความสะดวก ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย คุณภาพของวัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้าน ระยะเวลาของสิ่งก่อสร้างเพื่อนบ้าน การกำจัดขยะมูลฝอย สุขอนามัยสิ่งแวดล้อม

Funmilayo Lanrewaju Amao (2012 : 71) ให้คำจำกัดความคำว่า คุณภาพที่อยู่อาศัยนั้น ประกอบด้วยหลายปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านโครงสร้างทางกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ คุณภาพที่อยู่อาศัย ยังหมายความรวมถึง การมีเพื่อนบ้านที่ดี ความพึงพอใจในมาตรฐานสุขภาพ และมาตรฐานการดำรงชีวิต แต่ไม่รวมถึง งานบ้านหรืองานในครอบครัว โดยคุณภาพที่อยู่อาศัยสามารถวัดได้ด้วยชีวิตต่างๆ ดังนี้

- การเข้าถึงมาตรฐานคุณภาพพื้นฐานของที่อยู่อาศัย และสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน
- คุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน
- คุณภาพของโครงสร้าง เช่น การออกแบบ ชนิดของวัสดุ ความมั่นคง
- การวางผังตึก และการออกแบบ Landscaping
- การควบคุมมลภาวะต่างๆ เช่น เสียง
- ความปลอดภัยทางด้านกายภาพ
- สุขอนามัย
- การกำจัดสิ่งปฏิกูล
- การคมนาคม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ กรณีศึกษาชุมชน เขาตาโล 2 จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะทั่วไปของคนในชุมชน ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย และปัญหาด้านที่อยู่อาศัย สภาพปัญหาต่างๆ ในชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ เพื่อนำผลการวิจัย ไปใช้ในการเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 หลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นชุมชนแห่งหนึ่งในเขตอำเภอหนองปรือ จังหวัดชลบุรี มีชื่อว่า ชุมชนเขาตาโล 2 และมีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ “ท่าเลเลี้ยงสัตว์เขาตาโล” มีชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ สาเหตุที่เลือกชุมชนดังกล่าว เนื่องจากชาวบ้านเกือบทั้งหมดมีฐานะยากจน สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานได้มาจากการจัดการภาครัฐ ผู้อยู่อาศัยในชุมชนไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง จึงทำการบุกรุกเข้ามาสร้างที่อยู่อาศัยในที่ดินสาธารณะ เป็นชุมชน ที่มีความหลากหลายของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน สภาพความเป็นอยู่ สภาพที่อยู่อาศัย และความหลากหลายในการประกอบอาชีพของชาวบ้าน ที่พักอาศัย และพบว่าชุมชนแห่งนี้มีครัวเรือนที่อยู่กัน 140 ครัวเรือน ดังนั้น จึงถือได้ว่าพื้นที่นี้เหมาะที่จะเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคุณภาพที่อยู่อาศัย และลักษณะทั่วไปของคนในชุมชน เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ จำนวนผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์รวบรวมข้อมูล จำนวน 100 ครัวเรือน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ ได้แก่ ประธานชุมชนเขาตาโล 2 และผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่

- ผู้นำครอบครัวอาสาสมัคร จำนวน 100 ครัวเรือน (1 คนต่อครัวเรือน) จำนวน 100 คน
- ประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชนเขาตาโล 2
- ผู้บริหารทั่วไป ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เพื่อให้ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาในการวิจัยได้อย่างลุ่มลึกและเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย โดยแบ่งเป็น

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้ที่กรอกแบบสอบถามเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือผู้แทนจากครัวเรือน 1 คนต่อครัวเรือนรวม 100 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่

- ผู้นำครอบครัว คัดเลือกจากผู้ที่อยู่ในชุมชนมากกว่า 10 ปี จำนวน 6 คน
- ประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชนเขาตาโล 2 จำนวน 6 คน
- ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ จำนวน 6 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ผู้นำครอบครัว จำนวน 100 ครัวเรือน (1 คนต่อครัวเรือน) จำนวน 3 คน
- ประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชนเขาตาโล 2 จำนวน 3 คน
- ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ จำนวน 3 คน

3.3 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเรื่อง คุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์กรณีศึกษาชุมชนเขาตาโล 2 จังหวัดชลบุรี ดำเนินการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยประกอบด้วยการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก และการสนทนากลุ่ม (Focus group) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยมีขั้นตอนและวิธีการศึกษา ดังนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนต่างๆ รวมทั้งข้อมูลทางกายภาพ ลักษณะทั่วไปของชุมชน และข้อมูลทั่วไปของผู้อาศัยในชุมชน
2. ทำการสำรวจเบื้องต้นโดยการสังเกตการณ์เพื่อสำรวจสภาพแวดล้อมชุมชน สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยโดยการลงพื้นที่ภาคสนาม
3. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำมากำหนดประเด็นปัญหาทางสภาพความเป็นอยู่ ลักษณะที่อยู่อาศัย สังคม เศรษฐกิจ
4. สร้างและจัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบสังเกตการณ์ รวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆ ที่ต้องใช้ในการงานภาคสนาม
5. ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยดำเนินการดังนี้

5.1 การเก็บและรวบรวมเอกสาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ และบทความที่ตีพิมพ์วารสารวิชาการต่างๆ ในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชน สภาพทั่วไปของชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ บทบาทและนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระบบการขยายตัวของชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพที่อยู่อาศัย เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

5.2 การเก็บและการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

5.2.1 การเตรียมพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยทำการนัดหมายผู้ถูกสัมภาษณ์โดย นัดหมาย วันสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้นำครอบครัวของชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ จำนวน 140 คน และประธานชุมชนเขาดาล 2 และผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ จำนวน 12 คน เพื่อชี้แจงรายละเอียดทั้งหมด ของการวิจัย และให้เซ็นใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการเก็บข้อมูลไว้เป็นขั้นตอน ดังนี้

5.2.1.1 ใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสำรวจ สังเกตการณ์ และใช้การสัมภาษณ์ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ครอบครัว ลักษณะกายภาพที่อยู่อาศัย สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำครอบครัว จำนวน 100 คน (1 คนต่อครัวเรือน)

หลังจากนั้น ผู้วิจัยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่

5.2.1.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ผู้นำครอบครัว คัดเลือกจากผู้ที่อยู่ในชุมชนมากกว่า 10 ปี จำนวน 6 คน ประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชนเขาดาล 2 จำนวน 6 คน และผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ จำนวน 6 คน ใช้คำถามเชิงลึกรูปแบบเป็นคำถามให้แนวทางในการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) โดยเป็นคำถามปลายเปิด และมีคำถามชัก เพื่อช่วยในการเก็บข้อมูลที่ครอบคลุม ประเด็นข้อคำถามของการวิจัย เนื่องจากในระหว่าง การสัมภาษณ์ผู้ถูกสัมภาษณ์อาจให้ข้อมูลไม่ตรงกับคำถาม หรือคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์อาจกระโดดข้ามไปข้ามมาจากคำถามที่เป็นแนวทางไว้ ผู้สัมภาษณ์ต้องอาศัยคำถามชักช่วยให้การสัมภาษณ์สมบูรณ์ รูปแบบคำถามที่เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์จะถูกจัดเตรียมไว้ สำหรับหัวหน้าครอบครัว ประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชนเขาดาล 2 และผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ คำถามหลักพร้อมด้วยคำถามชักที่เตรียมไว้เป็นแบบเดียวกันโดยผู้ถูกสัมภาษณ์ จะถูกถามคำถามหลักเหมือนกัน แต่อาจไม่สามารถเรียงลำดับในการถามให้เป็นรูปแบบเดียวกันได้ โดยคำถามดังกล่าวเป็นคำถามที่เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยและตอบคำถามการวิจัยได้ร่วมกับการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในขณะที่ลงพื้นที่ภาคสนาม ซึ่งเป็น พื้นที่ตั้งของแปลงที่ดินสาธารณประโยชน์ของชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ช่วยให้การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากการสัมภาษณ์ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยผู้สัมภาษณ์บันทึกข้อมูลในระหว่างการสัมภาษณ์ที่ได้โดยบันทึกเทป และการจดบันทึกเหตุการณ์หรือสภาพที่พบเห็นในพื้นที่เป้าหมาย นอกจากนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายอาจให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ที่อาจเบี่ยงเบน จากข้อเท็จจริงที่ควรจะเป็น ดังนั้นการสังเกตการณ์ทำให้ผู้สัมภาษณ์สามารถเก็บข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด

5.2.1.3 การสนทนากลุ่ม คัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจากผู้ที่มีส่วนร่วมในชุมชนที่เข้ารับการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ผู้นำครอบครัว 3 คน ประธานชุมชน และคณะกรรมการ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุมชนเขาตาคี 2 จำนวน 3 คน ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ จำนวน 3 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งแนวกว้างและเชิงลึก และนำไปสู่การร่วมกันหาแนวทาง ข้อเสนอแนะ สำหรับพัฒนาคุณภาพที่อยู่อาศัย โดยการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยแบ่งการสนทนากลุ่ม ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำครอบครัว กลุ่มประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชนเขาตาคี 2 และกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ โดยเริ่มจากกลุ่มผู้นำครอบครัว กลุ่มกลุ่มผู้นำครอบครัว กลุ่มประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชนเขาตาคี 2 และกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ ในวันที่

5.2.1.4 การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลตลอดเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาร่วมด้วย หากตรวจพบข้อมูลได้ไม่ครบถ้วนจะทำการเก็บรวบรวมที่ขาดหายไปมาเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ โดยใช้กระบวนการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยพิจารณาใน 3 มิติ คือ ข้อมูลที่ได้จากบุคคลที่แตกต่างกัน บุคคลที่มีบทบาทต่างกัน และเวลาที่ต่างกัน

6. วิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์เกี่ยวกับคุณลักษณะทั่วไปของคนในชุมชนและลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย โดยเก็บข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัว จำนวน 100 คน ของชุมชนบุรุษที่สาธารณะประโยชน์

ตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลแบบเจาะลึก (In-depth Interviews) โดยการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ

ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ดังนี้

1. การอธิบายหรือการแปลความข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยถอดเทปคำสัมภาษณ์ แบบคำต่อคำ แล้วนำคำสัมภาษณ์จากผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกคนมาเปรียบเทียบความเหมือน และ/หรือความแตกต่างของข้อมูล

2. ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาทั้งสามแนวทาง ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ถูกนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลสังเกตการณ์ และข้อมูลเอกสารเพื่อดูความเหมือนและความแตกต่าง

3. การนำข้อมูลจากสามแนวทางมาตรวจสอบความถูกต้องเป็นการยืนยันความถูกต้อง และช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือของข้อมูล

4. การแสดงข้อมูลและกำหนดบริบทของแนวทางการพัฒนาคุณภาพที่อยู่อาศัยในชุมชนบุรุษที่สาธารณะประโยชน์

โดยเลือกบริบทที่มีความสอดคล้องของข้อมูล

5. การนำเสนอบริบทสภาพปัญหาเรียงตามคำถามวิจัยและเขียนอธิบายความบริบทต่างๆ ในรูปแบบเล่าเรื่อง (Narrative Text)

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง คุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุรุษที่สาธารณะประโยชน์ กรณีศึกษาชุมชนเขาตาคี 2 จังหวัดชลบุรี” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิง

คุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเอกสารที่ส่งงานไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่บนสื่อออนไลน์

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Interview) และการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

3.4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

3.4.1.1 ภาคผนวก ก : แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของครัวเรือน ได้แก่ ผู้นำครอบครัว และแบบสำรวจที่เน้นเฉพาะข้อมูลลักษณะทางกายภาพของชุมชน ภาพถ่ายทางอากาศ ภาพถ่ายพื้นที่ทั่วไป เช่น สภาพบ้าน ระบบสาธารณูปโภค พื้นที่ที่ใช้ในการทำกิจกรรม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

หมวดที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบ จำนวน 9 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ครัวเรือน เหตุผลใดที่ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่ชุมชนแห่งนี้ ภูมิลำเนาเดิมของผู้ตอบ ระยะเวลาที่ผู้ตอบอาศัยในชุมชน

หมวดที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวของผู้ตอบ จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกัน ลักษณะอาชีพของคนในครอบครัว ลักษณะการออมเงินของครอบครัว

หมวดที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับบ้านและการอยู่อาศัย จำนวน 18 ข้อ ได้แก่ ขนาดพื้นที่ที่อยู่อาศัยและบริเวณที่อยู่อาศัย ลักษณะที่อยู่อาศัย สภาพการอยู่อาศัย กรรมสิทธิ์ในที่ดิน เหตุผลของการใช้ที่อยู่อาศัย อายุโดยประมาณของอาคารที่พักอาศัย บ้านเลขที่ การมีเอกสารสิทธิ์ การขออนุญาตในการปลูกสร้างอาคาร ระบบไฟฟ้า น้ำประปา ห้องน้ำ และห้องสุขา ระบบการระบายน้ำเสีย การกำจัดขยะ ต้องการสร้างความมั่นคงของการอยู่อาศัยของครอบครัวในแบบใด ระบบการสื่อสารในครอบครัว เชื้อเพลิงที่ทานใช้ในการประกอบอาหาร สัตว์เลี้ยง

หมวดที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ความเพียงพอด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน สาธารณูปโภคในชุมชน จำนวน 17 ข้อ แบ่งออกเป็นด้านคมนาคม เส้นทางรอง เส้นทางหลัก และเส้นทางรอง จำนวนอย่างละ 3 ข้อ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน และสาธารณูปโภค จำนวน 6 ข้อ และปัญหาเกี่ยวกับมลภาวะที่พบในชุมชน จำนวน 1 ข้อ บริการสาธารณสุขในชุมชน จำนวน 4 ข้อ และปัญหาเกี่ยวกับมลภาวะที่พบในชุมชน

หมวดที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่อยู่อาศัยในชุมชน เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาสำคัญในชุมชนมีอะไรบ้าง ต้องการให้ชุมชนพัฒนา ปรับปรุง มีการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ในเรื่องอะไรบ้าง ผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่มที่ท่านยอมรับ วางใจ และเชื่อถือในหมู่บ้าน ความเห็นเกี่ยวกับการทำโครงการซ่อมแซม/ก่อสร้างที่อยู่อาศัยโดยชุมชน หรือความเห็นอื่นๆ

3.4.1.2 ภาคผนวก ข : แบบสำรวจชุมชน แนวทางการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนเขาตาล 2 ประกอบด้วย

- เส้นทางในชุมชน ได้แก่ เส้นทางหลัก เส้นทางรอง สะพานในชุมชน
- สำรวจอาคาร
- สำรวจสภาพพื้นที่และสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3.4.1.3 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ได้แก่ ประธานชุมชน โดยการสัมภาษณ์ในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านความมั่นคงของชุมชนในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านการสร้างสรรค์ความยั่งยืนของ สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมชุมชน ด้านการวางแผนสำหรับรองรับการเจริญเติบโตของชุมชนในอนาคต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.4.2 ขั้นตอนการในการสร้างแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

- 1) ศึกษาลักษณะชุมชน รวมถึงหลักการ แนวคิด และทฤษฎีจากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
- 3) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
- 4) สร้างเครื่องมือการวิจัย
- 5) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขโดยมีผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่

- ผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผนและโครงสร้างเมือง	จำนวน 1 ท่าน
- ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรม	จำนวน 1 ท่าน
- ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมโยธา	จำนวน 1 ท่าน
- ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย	จำนวน 1 ท่าน
- ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐประศาสนศาสตร์	จำนวน 1 ท่าน
- 6) นำเครื่องมือการวิจัยที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
- 7) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง
- 8) รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สถิติทางสังคมศาสตร์

3.5 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

การศึกษานี้ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2558 ถึง พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 รวมระยะเวลา 60 วัน

บทที่ 4

ผลการวิจัย และการวิเคราะห์ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง คุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ การศึกษาชุมชนเขาตาโล2 เขตเทศบาลหนองปรือ จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามผู้นำครอบครัว โดยการอาสาสมัคร จำนวน 100 คน โดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้นำครอบครัว คัดเลือกจากผู้ที่อยู่ในชุมชนมากกว่า 10 ปี จำนวน 6 คน ประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชน-เขาตาโล2 จำนวน 6 คน และผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ จำนวน 6 คน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดดังกล่าวมาวิเคราะห์ด้วยสถิติที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำครอบครัว และแบบสำรวจที่เน้นเฉพาะข้อมูลลักษณะทางกายภาพของชุมชน ภาพถ่ายพื้นที่ทั่วไป และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานร้อยละ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา
- ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลเกี่ยวกับบ้านและการอยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง
- ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลความเพียงพอด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน สาธารณูปโภคในชุมชน
- ส่วนที่ 4 แบบสำรวจชุมชน

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 4.1 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามข้อมูลส่วนบุคคล

	รายการ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (N= 100 คน)	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	62	62
	หญิง	38	38
อายุ	Mean	33.18	
	SD	9.396	
	ระดับการศึกษา		
	ไม่ได้เรียนหนังสือ	5	5
	ประถมศึกษา	18	18
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	36	36
	อาชีวศึกษา	23	23
	สูงกว่าปริญญาตรี	16	16
	อื่นๆ	2	2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

	รายการ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (N= 100 คน)	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานภาพ	โสด	26	26
	แต่งงาน	19	19
	หย่าร้าง	2	2
	หม้าย	3	3
อาชีพหลัก	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	7	7
	กำลังหางานทำ	4	4
	ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว	13	13
	ลูกจ้างร้านค้า/โรงงาน/พนักงานบริษัท	15	15
	ข้าราชการ	10	10
	ลูกจ้างรัฐบาล	1	1
รายได้รวมทั้งครัวเรือน	Mean	17,895.12	
	SD	24,606.31	
เหตุผลใดที่ท่านย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่ชุมชนแออัดแห่งนี้	ประกอบอาชีพ	77	77
	ใกล้ที่ทำงาน	17	17
	ตามครอบครัว	5	5
	สภาพแวดล้อมดี	1	1
ภูมิลำเนาเดิม	อยู่ตั้งแต่เกิด	42	42
	มาจากที่อื่นภายในจังหวัดชลบุรี	15	15
	มาจากจังหวัดอื่น	43	43
ระยะเวลาที่ผู้ตอบอาศัยในชุมชน	Mean	10.94	
	SD	11.10	

จากตารางที่ 4.1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 62 ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 33.18 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 9.396 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 36 สถานภาพสมรสส่วนใหญ่โสด จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 26 อาชีพหลักส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างร้านค้า/โรงงาน/พนักงานบริษัท จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 15 รายได้รวมครัวเรือนคิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 17895.12 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 24606.31 สาเหตุของการย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่ชุมชนแออัดเขาตาโล 2 ส่วนใหญ่เพื่อประกอบอาชีพ จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 77 ภูมิลำเนาเดิมส่วนใหญ่ย้ายมาจากจังหวัดอื่น จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 43 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนคิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 10.94 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 11.10

ตารางที่ 4.2 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (N= 100 คน)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกัน		
Mean	3.03	
ลักษณะและอาชีพของคนในครอบครัว		
เด็กก่อนวัยเรียน	23	23
ผู้สูงอายุ	12	12
คนพิการ ไม่สามารถประกอบอาชีพได้	1	1
กำลังหางานหรือตกงาน	4	4
นักเรียน	26	26
ลูกจ้าง, พนักงานบริษัท	12	12
ประกอบอาชีพ	22	22
ค้าขาย, ทำธุรกิจส่วนตัว		
ลักษณะการออมเงินของครอบครัว		
ไม่มีการออม	46	46
การออม	54	54
- ฝากธนาคาร	40	
- ซื้อประกันชีวิต	11	
- เก็บเอง	3	

จากตารางที่ 4.2 ลักษณะของสมาชิกและอาชีพของคนในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นนักเรียนจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 26 ลักษณะการออมเงินในครอบครัวส่วนใหญ่มีการออมโดยการฝากธนาคาร จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 40

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลเกี่ยวกับบ้านและการอยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 4.3 ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลเกี่ยวกับบ้านและการอยู่อาศัย

รายการ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (N= 100 คน)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ขนาดพื้นที่ที่อยู่อาศัยและบริเวณที่อยู่อาศัยของท่าน(ตารางวา)		
Mean	146.98	
พื้นที่ในบ้านรวม (ตารางเมตร)		
Mean	104.4	
ลักษณะที่อยู่อาศัย		
บ้านชั้นเดียว	53	53
อาคารพาณิชย์	12	12
บ้านมีใต้ถุน	6	6
บ้านสองชั้น	18	18
อื่นๆ	11	11

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รายการ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (N= 100 คน)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานภาพการอยู่อาศัย		
ทรุดโทรม ไม่สามารถอยู่อาศัยได้	7	7
ต้องปรับปรุงบางส่วน	34	34
ต้องปรับปรุงส่วนใหญ่ โดยเฉพาะโครงสร้าง	7	7
สภาพดี	52	52
ลักษณะของผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน		
เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน	38	38
เป็นเจ้าของบ้านแต่เช่าที่ดิน	8	8
เช่าบ้านและที่ดิน	17	17
เช่าห้องพัก	34	34
ประเภทของการใช้งานที่อยู่อาศัย		
เพื่ออยู่อาศัย	77	77
เพื่อประกอบอาชีพ	17	17
แบ่งให้เช่า	5	5
อื่นๆ	1	1
อายุของอาคารที่พักอาศัย (โดยประมาณ)		
Mean	7.51	
SD	8.769	
เลขที่บ้านพักอาศัย		
มี	88	88
ไม่มี	12	12
ความต้องการสร้างความมั่นคงของการอยู่อาศัยของครอบครัว		
ซ่อมแซม		
- เพดาน	30	30
- หลังคา	70	70
ต่อเติมบ้าน		
- เพดาน	57	57
- หลังคา	50	50
หาที่ดินและสร้างบ้านใหม่		
- บ้านเดี่ยว	3	3
ระบบไฟฟ้าของที่พักอาศัย		
มีมิเตอร์ไฟเป็นของตนเอง	77	77
ต่อพ่วงจากบ้านอื่น	3	3
ไม่มีไฟฟ้าใช้	20	20
ระบบน้ำประปาของที่พักอาศัย		
มีมิเตอร์น้ำประปาเป็นของตนเอง	80	80
ต่อพ่วงจากบ้านอื่น	3	3
ไม่มีประปาใช้	11	11
ห้องน้ำ สุขา ในที่อยู่อาศัย		
มี	95	95
ไม่มี	5	5
การบำบัดน้ำเสียของที่อยู่อาศัย		
ถึงบำบัดสำเร็จรูป	96	96
บ่อดักไขมัน	5	5

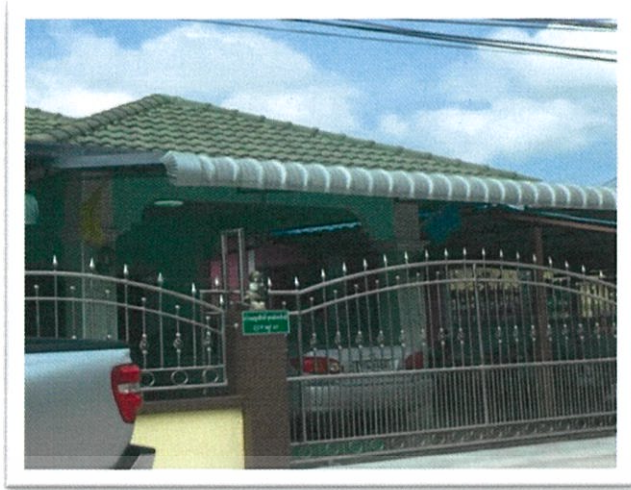
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รายการ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (N= 100 คน)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
วิธีการกำจัดขยะในครัวเรือน		
รถขยะเทศบาลมาเก็บหน้าบ้าน	52	52
นำไปทิ้งที่จุดทิ้งของชุมชน	3	3
กำจัดด้วยตนเองโดยใช้วิธีฝัง กลบ เเผา	16	16
ไม่มีการกำจัด	3	3
ปล่อยลงสู่พื้นที่สาธารณะโดยตรง	26	26
ระบบการสื่อสารในครอบครัว		
โทรศัพท์เคลื่อนที่	72	72
โทรศัพท์บ้าน	27	27
โทรศัพท์สาธารณะ	1	1
เชื้อเพลิงที่ท่านใช้ในการประกอบอาหาร		
ถ่าน ฟืน แกลบ	18	18
แก๊ส และไฟฟ้า	82	82
สัตว์เลี้ยงในครอบครัว		
ไม่มี	92	92
มี	8	8

จากตารางที่ 4.3 พบว่าขนาดพื้นที่ที่อยู่อาศัยและบริเวณที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 146.98 พื้นที่ในบ้าน (ตารางเมตร) คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 104.04 ลักษณะที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียว จำนวน 53 หลัง คิดเป็นร้อยละ 53 สภาพการอยู่อาศัยส่วนใหญ่อยู่ในสภาพดี (ภาพที่ 4.1 , ภาพที่ 4.2) จำนวน 52 หลัง คิดเป็นร้อยละ 52 ลักษณะของผู้ที่อาศัยในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดิน จำนวน 38 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38 ประเภทการใช้งานส่วนใหญ่ใช้เพื่ออยู่อาศัย จำนวน 77 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77 อายุของอาคารที่พักอาศัย คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 7.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 8.769 ส่วนใหญ่มีเลขที่บ้าน จำนวน 88 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 88 ความต้องการสร้างความมั่นคงของการอยู่อาศัย ส่วนใหญ่ต้องการซ่อมแซมบ้านในส่วนหลังคา จำนวน 70 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 70 ส่วนใหญ่ต้องการต่อเติมบ้านในส่วนของเพดาน จำนวน 57 คิดเป็นร้อยละ 57 ระบบไฟฟ้าของที่พักอาศัยส่วนใหญ่มีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของตนเอง จำนวน 77 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77 ระบบน้ำประปาของที่พักอาศัยส่วนใหญ่มีมิเตอร์ประปาเป็นของตนเอง จำนวน 80 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 80 ส่วนใหญ่มีห้องน้ำ สุขาในที่อยู่อาศัย จำนวน 95 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 95 การบำบัดน้ำเสียของที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีถังบำบัดสำเร็จรูป จำนวน 96 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 96 วิธีการกำจัดขยะในครัวเรือนส่วนใหญ่รถขยะเทศบาลมาเก็บหน้าบ้าน จำนวน 52 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 52 ระบบการสื่อสารในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นโทรศัพท์เคลื่อนที่ จำนวน 72 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 72 เชื้อเพลิงที่ใช้ในการประกอบอาหารส่วนใหญ่เป็นแก๊สและไฟฟ้า จำนวน 82 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 82 ส่วนใหญ่ไม่มีสัตว์เลี้ยงในครอบครัว จำนวน 92 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 92

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.1 สภาพที่พักในชุมชนบุงกรุกที่สาธารณะประโยชน์ 1

ภาพที่ 4.2 สภาพที่พักในชุมชนบุงกรุกที่สาธารณะประโยชน์ 2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลความเพียงพอด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน
สาธารณูปโภคในชุมชน

ตารางที่ 4.4 จำนวนร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับความเพียงพอด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน สาธารณูปโภค
ในชุมชน

ความเพียงพอต่อการใช้งาน	ไม่มีในชุมชน		มีแต่ไม่เพียงพอ		เพียงพอ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การคมนาคมเส้นทางหลัก						
ทางเดินรถ	1	2	16	32	33	66
ทางเท้า	3	6	29	58	18	36
ทางจักรยาน	21	42	17	34	12	24
การคมนาคมเส้นทางรอง						
ทางเดินรถ	3	6	14	28	33	66
ทางเท้า	7	14	19	38	24	48
ทางจักรยาน	11	22	24	48	15	30
สาธารณูปโภค						
ระบบประปา	10	20	17	34	23	46
ไฟฟ้า	6	12	15	30	29	58
การกำจัดขยะ	6	12	28	56	16	32
โทรศัพท์สาธารณะ	11	22	24	48	15	30
การกำจัดสิ่งปฏิกูล	6	12	26	52	18	36
สนามเด็กเล่น	14	28	21	42	15	30
บริการสาธารณสุขในชุมชน						
ศูนย์ชุมชน	4	8	17	34	29	58
ศาสนสถานต่างๆ เช่น วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์	1	2	18	36	31	62
ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน ชุมชน	1	2	24	48	25	50
สถานที่พักผ่อนของชุมชน	19	38	17	34	14	28

จากตารางที่ 4.4 การคมนาคมเส้นทางหลักในชุมชนบุงรุกที่สาธารณะประโยชน์ มีเส้นทาง
รถยนต์ แต่ส่วนใหญ่ไม่เพียงพอ จำนวน 16 เส้นทาง คิดเป็นร้อยละ 32 มีทางเท้า แต่ไม่เพียงพอ
จำนวน 29 เส้นทาง คิดเป็นร้อยละ 58 ไม่มีเส้นทางจักรยานในชุมชน จำนวน 21 เส้นทาง คิดเป็น
ร้อยละ 42 การคมนาคมเส้นทางรองในชุมชน มีเส้นทางรถยนต์ส่วนใหญ่เพียงพอ จำนวน 33 เส้นทาง
คิดเป็นร้อยละ 66 มีทางเท้าเพียงพอ จำนวน 24 เส้นทาง คิดเป็นร้อยละ 48 เส้นทางจักรยานในชุมชนมี
แต่ไม่เพียงพอ จำนวน 15 เส้นทาง คิดเป็นร้อยละ 39 ระบบประปาในชุมชนส่วนใหญ่มีเพียงพอ
จำนวน 23 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 46 ระบบไฟฟ้าส่วนใหญ่มีเพียงพอ จำนวน 29 คร้วเรือน คิด
เป็นร้อยละ 58 โทรศัพท์สาธารณะส่วนใหญ่มีแต่ไม่เพียงพอ จำนวน 24 เครื่อง คิดเป็นร้อยละ 48 มี
การบริการด้านการกำจัดสิ่งปฏิกูลแต่ไม่เพียงพอ จำนวน 26 จุด คิดเป็นร้อยละ 52 มีสนามเด็กเล่น
แต่ไม่เพียงพอ จำนวน 21 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 42 มีศูนย์ชุมชนส่วนใหญ่เพียงพอ จำนวน 29 แห่ง คิดเป็น
ร้อยละ 58 มีศาสนสถานต่างๆ ส่วนใหญ่เพียงพอ จำนวน 31 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 62 มีศูนย์บริการ
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สาธารณสุขแต่เพียงพอ จำนวน 24 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 48 มีสถานที่พักผ่อนของชุมชนแต่ไม่เพียงพอ จำนวน 17 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34

ตารางที่ 4.5 ร้อยละของความคิดเห็นของคนในชุมชนเกี่ยวกับสภาพที่อยู่อาศัยในชุมชน

รายการ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (N= 100 คน)	
	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาเกี่ยวกับ มลภาวะอื่นๆ ที่พบในชุมชน เช่น การก่อสร้าง	15	15
ขยะตกค้างในชุมชน	13	13
น้ำท่วมขัง น้ำเน่าเสีย	19	19
ฝุ่นละออง	30	30
เสียงดัง	23	23

จากตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นของคนในชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ เกี่ยวกับสภาพที่อยู่อาศัยในชุมชนส่วนใหญ่เกี่ยวกับฝุ่นละออง จำนวน 23 รายคิดเป็น ร้อยละ 23 รองลงมาคือเสียงดัง จำนวน 23 ราย คิดเป็นร้อยละ 23 มลภาวะอื่นๆ ที่พบในชุมชน น้ำท่วมขังจำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 19 มลภาวะอื่นๆ ที่พบในชุมชน เช่น การก่อสร้าง จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 15 และขยะตกค้างในชุมชน จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 13 ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 แบบสำรวจชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์

การสำรวจเส้นทางในชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ มีรายละเอียดต่างดังนี้ เส้นทางหลัก (ภาพที่ 4.6, 4.7, 4.8) เป็นผิวจราจรคอนกรีต มีระยะโดยรวม 2.990 กิโลเมตร หรือ 2,990 เมตร สามารถใช้ได้ดีถนนสายหลักในชุมชนเขาตาโล 2 (ในที่ดินสาธารณะประโยชน์) สามารถใช้การได้ดี มีไฟฟ้าแสงสว่างข้างทาง ถนนคอนกรีตพร้อมท่อระบายน้ำ มีประปา น้ำใช้ ไม่มีทางเดินเท้า เทียบได้ 91.82% เป็นผิวจราจรดินเดิม โดยมีเส้นทางโดยรวม 245 เมตร สามารถใช้งานได้บางส่วน ถนนสายรองในชุมชนเขาตาโล (ภาพที่ 4.4, 4.5, 4.6) มีสภาพเป็นดินเดิม มีหลุมบ่อ สามารถใช้งานได้บางส่วน เนื่องจากเกิดปัญหาและอุปสรรคที่ยังไม่ได้มีการพัฒนา ไม่พบไฟแสงสว่างข้างทาง รวมถึงท่อระบายน้ำ ยังไม่มีประปา น้ำใช้และทางเดินเท้า เทียบได้ 8.18% เส้นทางรองในชุมชนเป็นถนนคอนกรีต รวมระยะทาง 450 เมตร มีท่อระบายน้ำ ไฟแสงสว่างข้างทาง ไม่มีทางเดินเท้า มีประปา น้ำใช้ ไม่มีทางเดินเท้า เทียบได้ 76.23% สามารถใช้ได้ดี เป็นถนนดินเดิม ระยะทาง 140 เมตร ไม่มีท่อระบายน้ำ ไม่มีไฟแสงสว่าง ไม่มีทางเดินเท้า มีประปา น้ำใช้ เทียบได้ 23.77% สามารถใช้งานได้บางส่วน เนื่องจากการพัฒนาไม่ทั่วถึง เป็นทางสายรองขนาดเล็ก เชื่อมระหว่างถนนสายรองในพื้นที่ไม่มีสะพานในชุมชน และไม่มีร่องน้ำสาธารณะ การระบายน้ำ ไหลตามธรรมชาติ ตามค่าลาดเอียง ลงสู่ ท่อระบายน้ำสาธารณะบนถนน ประเภทอาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารห้องเช่าชั้นเดียว ไม่มีห้องชุดหรืออาคารชุด จำนวน 27 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 54 วัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นคอนกรีต จำนวน 38 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 76

ภาพที่ 4.3 ภาพเส้นทางรองในชุมชนบุงกรุกที่สาธารณะประโยชน์ 1

ภาพที่ 4.4 ภาพเส้นทางรองในชุมชนบุงกรุกที่สาธารณะประโยชน์ 2

ภาพที่ 4.5 ภาพเส้นทางรองในชุมชนบุงกรุกที่สาธารณะประโยชน์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.6 ภาพเส้นทางหลักในชุมชนบุงรุกที่สาธารณะประโยชน์

ภาพที่ 4.7 สภาพเส้นทางเท้าในชุมชนบุงรุกที่สาธารณะประโยชน์ 1

ภาพที่ 4.8 สภาพเส้นทางเท้าในชุมชนบุงรุกที่สาธารณะประโยชน์ 2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระบบระบายน้ำที่จากบ้านเรือนภายในชุมชนบางส่วนยังไม่ได้มีการเชื่อมต่อการระบายน้ำกับท่อระบายน้ำสาธารณะ การจัดวางแผงค้าขายริมข้างทาง ปิดเส้นทางของข้างทางริมถนน ทำให้ไม่สามารถเดินผ่านไปมาได้ และไม่มีความเป็นระเบียบ การจัดการเรื่องขยะ จัดเก็บดีพอคอร์ (เทศบาล ได้มีถึงขนาดใหญ่รองรับภายในชุมชน แต่มีขยะตกหล่นด้านข้างถึง ส่งกลิ่นรบกวน) การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกแนวคิดผู้บริหารและชุมชนในพื้นที่ ผู้บริหารชุมชนมีแนวคิดอยากให้ชุมชนมีความมั่นคงในชีวิตพร้อมทั้งคุณภาพชีวิตและทรัพย์สินตลอดจนสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆ ส่วนแนวคิดชุมชนอยากให้หน่วยงานภาครัฐ เข้ามาบริหารจัดการในพื้นที่ เช่น จัดหาพื้นที่ส่วนกลางในการทำกิจกรรมนันทนาการต่างๆ หรือลานกีฬา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุปการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปสำคัญของพื้นที่ที่ศึกษา

5.1.1 สรุปที่มาและแนวคิดของปัญหา

สภาพชุมชนแออัดนั้นก็คือ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการอยู่อาศัยอยู่เสมอ อันเนื่องมาจากมูลค่าส่วนเกินของราคาที่ดินต่อผลิตภาพ จากการใช้ที่ดินได้กระตุ้นให้เกิด การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างรวดเร็ว การขยายตัวของเมือง ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมเดิมได้เปลี่ยนไป สู่การใช้ประโยชน์ เพื่อการพักอาศัยและพาณิชยกรรม ตามลำดับ ส่งผลให้โครงสร้างสังคมในชุมชนปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปได้พร้อมกันปัญหาของการอยู่อาศัยในเขตเมืองก็ยังคงทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และส่งผลกระทบต่อประชากรผู้ที่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ในเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและผู้ด้อยโอกาส ในชุมชนแออัดยังมีปัญหาคุณภาพชีวิตต่ำกว่ามาตรฐาน เช่น ไม่มีทางเท้าเพื่อความปลอดภัย ขาดสาธารณูปโภคพื้นฐาน การต่อระบบน้ำและระบบไฟฟ้าเป็นเรื่องยากลำบาก การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของเมือง จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้องในรูปแบบพหุภาคี ทั้งภาครัฐจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาชนและชุมชน รวมทั้งสถาบันการศึกษา หรือองค์กรหน่วยงานที่เป็นกลาง แนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนแออัดในประเทศไทยมีภาพรวมอยู่ 2 แนวทาง คือ การสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับคนเมืองในชุมชนแออัด และการสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัย โดยภาครัฐได้พยายามจัดการปัญหาดังกล่าวโดยใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น มาตรการทางผังเมืองมาใช้เป็นเครื่องมือควบคุมการพัฒนาเมือง การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยระดับต่างๆ

เทศบาลเมืองหนองปรือหน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ ของประชาชนในพื้นที่ของตน เพื่อให้มีความเข้มแข็งภายใต้ระบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมรองรับการกระจายการพัฒนาในด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับพระราชบัญญัติการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่มีนโยบายให้ส่วนราชการจากส่วนกลางมอบโอนภารกิจ การให้บริการสาธารณะที่ดำเนินการอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับไปดำเนินการเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปปฏิบัติการทำให้ประชาชนได้รับการบริการสาธารณะที่ดีขึ้นหรือไม่ต่ำกว่า ที่ส่วนราชการเดิมเคยปฏิบัติ และเป็นพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เมืองพัทยาและพื้นที่เชื่อมโยงซึ่งมีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ธุรกิจ การท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ส่งผลให้เกิดแหล่งงาน มีประชากรในพื้นที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 5-6 ทุกปี ปัจจุบันเทศบาลเมืองหนองปรือ มีประชากรประมาณ 70,000 คน และมีประชากรแฝงจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งในทะเบียนราษฎร (เทศบาลเมืองหนองปรือ. 2558 : 23) มีการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมากมีการพัฒนาพื้นที่อย่างรวดเร็วในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ที่ดินมีราคาสูงขึ้น ทำให้ประชากรแฝงที่ไร้ที่อยู่อาศัยบุกรุกที่ดินของรัฐเช่นเดียวกันกับพื้นที่อื่นที่เป็นของประเทศ ชุมชนเขาตาโล 2 เป็นชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือที่เข้าข่ายการบุกรุกที่ดินของรัฐและสอดคล้องกับนโยบายการแก้ไขปัญหา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุมชนเขาตาโล 2 เป็นชุมชนเมืองที่ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชนที่อยู่อาศัยมาจากเมืองพญาเข้ามาในพื้นที่ ชุมชนนี้ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 10 เขตเทศบาลเมืองหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยพื้นที่ตั้งหลักมีชื่อว่าที่ดินสาธารณประโยชน์ “ท่าเล็ยงสัตว์เขาตาโล” ที่ตั้งหลักได้อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอบางละมุง มีระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร ห่างจากศาลาว่าการเมืองพญา มีระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากเทศบาลเมืองหนองปรือ มีระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร มีพื้นที่ชุมชนประมาณ 738 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินเขา ลาดเอียงจากทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตก และมีภูเขาที่สำคัญ 3 ลูก ได้แก่ เขาน้อย เขาตาโล และเขาเสาธงทอง ทำให้เวลาฝนตกจะมีปัญหาเรื่องน้ำฝนจำนวนมากไหลอย่างรวดเร็วลงสู่พื้นที่ภายในชุมชนและพื้นที่ชุมชนข้างเคียงโดยรอบ ส่วนมากใช้ประโยชน์ที่ดินจะใช้เพื่อการอยู่อาศัยลักษณะหมู่บ้านจัดสรรเป็นหลัก รองลงมาคือ การประกอบธุรกิจการค้าต่างๆ โดยเกิดขึ้นตามแนวริมถนนเขาตาโล ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่เชื่อมระหว่างพื้นที่ภายในชุมชนและนอกชุมชน เป็นสาเหตุให้เกิดการจราจรติดขัดในช่วงเช้าและเย็น นอกจากนี้ ที่ดินในพื้นที่ชุมชนเขาตาโล 2 ส่วนใหญ่จะเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ จึงเกิดปัญหาการบุกรุกที่ดิน เนื่องมาจากความต้องการที่ดินเพื่อการปลูกสร้างบ้านพักอาศัย สำหรับการให้บริการด้านสังคมและโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ชุมชนนี้มีค่อนข้างเพียงพอ และมีแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเกิดขึ้นเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนที่อยู่อาศัยในปัจจุบันและอนาคต อาณาเขตทิศเหนือ ติดแนวเขตชุมชนเขาน้อย 3 ทิศตะวันออกติดแนวเขตชุมชนหัวไกรก ทิศใต้ติดแนวเขตชุมชนหนองกระบอก ทิศตะวันตกติดแนวเขตชุมชนเขาตาโล 1 มีการบุกรุกหรือเข้ามาอยู่อาศัยในที่ดินสาธารณะประโยชน์ โดยมีเนื้อที่ 148-2-55 ไร่ มีครอบครองที่ดินหรือบุกรุก จำนวน 222 แปลง มีผู้อยู่อาศัยจำนวน 140 ครัวเรือน การวิจัย กลุ่มตัวอย่าง คัดเลือกแบบเจาะจงและเป็นอาสาสมัครที่ยินดีเข้าร่วมการวิจัย โดยเป็นหัวหน้าครอบครัวจำนวน 100 คน และประธานชุมชน จำนวน 6 คน และผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น เทศบาลเมืองหนองปรือ จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำครอบครัว และแบบสำรวจที่เน้นเฉพาะข้อมูลลักษณะทางกายภาพของชุมชน ภาพถ่ายพื้นที่ทั่วไป และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

5.1.2 สรุปสภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษา

ด้านข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีสถานภาพสมรสโสด อาชีพหลักทั้งผู้ตอบแบบสอบถามและบุคคลในครอบครัวเป็นพนักงานบริษัท ลูกจ้างร้านค้า รายได้เฉลี่ยรวมทั้งครัวเรือน ประมาณ 17,895.12 บาท ซึ่งถือว่าค่อนข้างมาก ส่วนมากย้ายถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพ พบว่าขนาดพื้นที่ที่อยู่อาศัยและบริเวณที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 146.98 ตารางเมตร พื้นที่ในบ้าน (ตารางเมตร) คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 146.98

ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะทางกายภาพและสังคมของชุมชนเขาตาโล แบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ (สำนักทะเบียนเทศบาลหนองปรือ ณ เดือนมกราคม. 2556)

การประกอบอาชีพ

ชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ เป็นชุมชนเมือง ที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง จากชุมชนเขาตาโล 1 ซึ่งได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชนที่อยู่อาศัยมาจากเมืองพัทยา ในลักษณะหมู่บ้านจัดสรร ส่งผลให้การประกอบอาชีพของประชาชนภายในชุมชน มีความสอดคล้องและสามารถรองรับความต้องการการบริการในด้านต่างๆ ดังนั้น ประชาชนของชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ อาชีพหลักส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างร้านค้า/โรงงาน/พนักงานบริษัท สาเหตุของการย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่ชุมชน ส่วนใหญ่เพื่อประกอบอาชีพ ภูมิลำเนาเดิมส่วนใหญ่ย้ายมาจากจังหวัดอื่น

ด้านศาสนา

การนับถือศาสนาของประชาชนในชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธซึ่งมีศูนย์รวมการทำกิจกรรมด้านการศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ที่วัดบุญสัมพันธ์และโรงเรียน วัดบุญสัมพันธ์ มีประชาชนส่วนน้อยที่นับถือศาสนาอื่นๆ เช่น ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ จะเดินทางออกไปใช้ศาสนสถานที่ตั้งอยู่นอกชุมชนการนับถือศาสนารองลงมาคือ อิสลาม และคริสต์

ด้านการศึกษา

ระดับการศึกษาของประชากรส่วนใหญ่จบมัธยมศึกษาตอนปลาย และด้านการศึกษาแก่เด็กนักเรียนในชุมชน ปัจจุบันเด็กนักเรียนจะเดินทางไปใช้บริการด้านสถานศึกษาในระดับอนุบาลและประถมศึกษาที่โรงเรียนวัดบุญสัมพันธ์ ซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนติดต่อกัน การศึกษาแบ่งเป็น 2 ระดับ คือระดับอนุบาล และระดับประถมศึกษา เมื่อเด็กนักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว เด็กนักเรียน ก็จะเดินทางออกไปไกล เพื่อไปศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปในเขตเมืองพัทยา และเขตพื้นที่ใกล้เคียง

ด้านสาธารณสุข

การให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ชุมชน ปัจจุบันไม่มีสถานบริการ ด้านสาธารณสุขตั้งอยู่ภายในพื้นที่ชุมชน ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ต้องเดินทางไกลไปใช้บริการ ด้านสาธารณสุขและการแพทย์ที่มีสถานบริการตั้งอยู่นอกพื้นที่ เช่น โรงพยาบาลบางละมุง คลินิกเอกชน และโรงพยาบาลในเขตพื้นที่ใกล้เคียง ส่วนการดูแลและป้องกันโรคจะเป็นหน้าที่ของ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม สำนักงานเทศบาลเมืองหนองปรือ ซึ่งกำลังก่อสร้างศูนย์บริการสาธารณสุขที่ตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากชุมชน

การสัญจรภายในชุมชน

ชุมชนบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ มีเส้นทางหลักของชุมชนที่สำคัญ จำนวน 2 สาย คือ ถนนเขาตาโล และถนนพัฒนาการ ชุมชน มีเส้นทางรถยนต์แต่ส่วนใหญ่ไม่เพียงพอ มีทางเท้าแต่ไม่เพียงพอ ไม่มีเส้นทางจักรยานในชุมชนและมีถนนสายรอง คือ ถนนซอยเขาตาโลซอย 10 ถึง ซอย 24 ใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปมาภายในชุมชน และเชื่อมโยงกับพื้นที่นอกชุมชน มีเส้นทางรถยนต์ส่วนใหญ่เพียงพอ มีทางเท้าเพียงพอ เส้นทางจักรยานในชุมชนมีแต่ไม่เพียงพอ ปัจจุบันสภาพการจราจรบนถนนเขาตาโลมีความหนาแน่นในช่วงเช้าและเย็น เทศบาลฯ จึงขยายผิวจราจรให้กว้างขึ้น เพื่อรองรับการสัญจรภายในชุมชนให้มีความสะดวกและปลอดภัย ในอนาคตได้มีการวางแผนพัฒนาโครงข่ายเส้นทางการคมนาคมภายในพื้นที่ให้มีความเชื่อมโยงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อดีของชุมชน

- ตั้งอยู่ใจกลางเมืองคมนาคมเข้าถึงได้สะดวก
- มีระบบการบริการด้านสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ถนน การกำจัดขยะเป็นต้น
- มีการได้รับบริการด้านอื่น เช่น ศูนย์อนามัย สนามเด็กเล่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อดีของชุมชน

- คุณลักษณะของประชากร เช่น การศึกษา อาชีพ ไม่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- ความหนาแน่นของอาคารที่พักอาศัย
- ระบบสาธารณูปโภคที่ไม่เพียงพอ ขาดการบำรุงรักษาให้พร้อมใช้งาน
- มีน้ำท่วมขัง
- สภาพอาคารเสื่อมโทรม

ผลที่ได้แสดงให้เห็นว่าข้อดีส่วนใหญ่เป็นเรื่องทางสภาพแวดล้อมและโครงสร้างของชุมชน

5.2 ผลการประเมินคุณภาพที่อยู่อาศัย

การประเมินคุณภาพที่อยู่อาศัยทำโดยการสำรวจผ่านการตอบแบบสอบถามของชาวบ้านที่พักอาศัยในชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ เกี่ยวกับลักษณะข้อมูลทั่วไปของที่อยู่อาศัย ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ความเพียงพอด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน สาธารณูปโภค ในชุมชน ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่อยู่อาศัยในชุมชน แนวทางการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของชุมชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ กรณีศึกษาชุมชนเขาตาดโล 2 สามารถแบ่งข้อมูลที่ได้ออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านลักษณะที่อยู่อาศัย

ลักษณะที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียว สภาพการอยู่อาศัยส่วนใหญ่ต้องปรับปรุงบางส่วน ลักษณะของผู้ที่อาศัยในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดิน จำนวน 38 ราย คิดเป็นร้อยละ 38 ประเภทการใช้งานส่วนใหญ่ใช้เพื่ออยู่อาศัย จำนวน 77 ราย คิดเป็นร้อยละ 77 อายุของอาคารที่พักอาศัย คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 7.51 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 8.769 ส่วนใหญ่มีเลขที่บ้าน จำนวน 88 ราย คิดเป็นร้อยละ 88 ความต้องการสร้างความมั่นคงของการอยู่อาศัย ส่วนใหญ่ต้องการต่อเติมบ้านในส่วนหลังคา ระบบไฟฟ้าของที่พักอาศัยส่วนใหญ่มีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของตนเอง จำนวน 77 ราย คิดเป็นร้อยละ 77 ประเภทอาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารห้องเช่าชั้นเดียว ไม่มีห้องชุดหรืออาคารชุด

ด้านสาธารณูปโภคและสุขอนามัย

ระบบน้ำประปาของที่พักอาศัยส่วนใหญ่มีมิเตอร์ประปาเป็นของ จำนวน 80 ราย คิดเป็นร้อยละ 80 ส่วนใหญ่มีห้องน้ำและสุขาในที่อยู่อาศัย ในที่อยู่อาศัย จำนวน 95 ราย คิดเป็นร้อยละ 95 การบำบัดน้ำเสียของที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีบำบัดสำเร็จรูป จำนวน 96 ราย คิดเป็นร้อยละ 96 วิธีการกำจัดขยะในครัวเรือนส่วนใหญ่รถขยะเทศบาลมาเก็บหน้าบ้าน จำนวน 52 ราย คิดเป็นร้อยละ 52 ระบบระบายน้ำทั้งจากบ้านเรือนภายในชุมชนบางส่วนยังไม่ได้มีการเชื่อมต่อการระบายน้ำกับท่อระบายน้ำสาธารณะ การจัดการเรื่องขยะ จัดเก็บดีพอควร (เทศบาลได้มีถังขนาดใหญ่รองรับภายในชุมชน แต่มีขยะตกหล่นด้านข้างถัง ส่งกลิ่นรบกวน)

ด้านการสื่อสารและการคมนาคม

ระบบการสื่อสารในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นโทรศัพท์เคลื่อนที่ จำนวน 72 ราย คิดเป็นร้อยละ 72 เชื้อเพลิงที่ใช้ในการประกอบอาหารส่วนใหญ่เป็นแก๊สและไฟฟ้า จำนวน 72 ราย คิดเป็นร้อยละ 72 ส่วนใหญ่ไม่มีสัตว์เลี้ยงในครอบครัวจำนวน 92 ราย คิดเป็นร้อยละ 92 การคมนาคมเส้นทางหลักในชุมชนมีเส้นทางรถยนต์แต่ส่วนใหญ่ไม่เพียงพอ มีทางเท้าแต่ไม่เพียงพอ ไม่มีเส้นทางจักรยานในชุมชน พื้นผิวถนนเป็นผิวจราจรคอนกรีต มีระยะโดยรวม 2.990 กิโลเมตร หรือ 2,990 เมตร สามารถใช้ได้ดี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ถนนสายหลักในชุมชนเขาดาลอ 2 (ในที่ดินสาธารณประโยชน์) สามารถใช้การได้ดีมีไฟฟ้าแสงสว่าง ข้างทาง ถนนคอนกรีตพร้อมท่อระบายน้ำ มีประปา น้ำใช้ ไม่มีทางเดินเท้า เป็นผิวจราจรดินเดิม โดยมีเส้นทางโดยรวม 245 เมตร สามารถใช้งานได้บางส่วน การคมนาคมเส้นทางรองในชุมชนถนนสายรองในชุมชนเขาดาลอ มีสภาพเป็นดินเดิม มีหลุม บ่อ สามารถใช้งานได้บางส่วน เนื่องจากเกิดปัญหาและอุปสรรคที่ยังไม่ได้มีการพัฒนา ไม่พบไฟแสงสว่างข้างทาง เดินเท้า มีเส้นทางรถยนต์ส่วนใหญ่เพียงพอ มีทางเท้าเพียงพอ เส้นทางจักรยานในชุมชนมีแต่ไม่เพียงพอ มีสนามเด็กเล่นแต่ไม่เพียงพอ ไม่มีสะพานในชุมชน และไม่มีร่องน้ำสาธารณะ การระบายน้ำ ไหลตามธรรมชาติ ตามค่าลาดเอียง ลงสู่ท่อระบายน้ำสาธารณะบนถนน

ด้านการบริการชุมชน และการจัดการระเบียบของชุมชน

มีศูนย์ชุมชนส่วนใหญ่เพียงพอ มีศาสนสถานต่างๆ ส่วนใหญ่เพียงพอ มีศูนย์บริการสาธารณสุขเพียงพอ มีสถานที่พักผ่อนของชุมชนแต่ไม่เพียงพอ การจัดวางแผงค้าขายริมข้างทาง ปิดเส้นทางของข้างทางริมถนน ทำให้ไม่สามารถเดินผ่านไปมาได้ และไม่มีความเป็นระเบียบ

5.3 ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกแนวคิดผู้บริหารและชุมชนในพื้นที่ ผู้บริหารชุมชน

ผู้บริหารและชุมชนในพื้นที่ ผู้บริหารชุมชนมีแนวคิดในการอยากให้ภาครัฐเข้ามามีส่วนในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านความมั่นคงของชุมชนในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆ โดยอยากให้มีการพัฒนาถนนหนทาง ซ่อมแซมไฟทาง และจัดทำทางจักรยาน ด้านการสร้างสรรค์ความยั่งยืนของ สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง ควรต้องพิจารณาการสร้างสรรค์พื้นที่สีเขียว พื้นที่ลานเมืองลานวัฒนธรรม และถนนคนเดิน ตลอดจนการกำหนดการใช้สอยพื้นที่แบบผสมผสาน ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมชุมชนให้น่าอยู่อาศัย ปรับปรุงสิ่งทำให้เกิดความรกรุงรังของสภาพแวดล้อม การจัดวางที่ทิ้งขยะให้มีระเบียบ ด้านการวางแผนสำหรับรองรับการเจริญเติบโตของชุมชนในอนาคต ควรมีการวางผังเมืองให้น่าอยู่

จากข้อมูลที่ได้ทำการนำเสนอแสดงให้เห็นว่าสภาพที่อยู่อาศัยในชุมชน บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ นั้นข้อดีคือสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน อยู่ในสภาพที่ค่อนข้างมั่นคง และมีคุณภาพเนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ที่พักอาศัยในชุมชนมีรายได้ค่อนข้างดี ข้อเสีย คือ ขาดการวางผังเมืองทำให้ชุมชนไม่มีระเบียบ ขาดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. บริหารจัดการสาธารณูปโภคต่างๆ นั้นยังไม่เพียงพอ
2. ขาดการจัดวางผังอาคารที่พักอาศัยไม่เป็นระเบียบเนื่องจากการเข้าไปจับจองที่ดินโดยไม่ได้ขออนุญาต
3. ขาดการพิจารณาในเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อยของผังบริเวณที่เป็นส่วนรวม
4. ขาดพื้นที่ส่วนกลางในการทำกิจกรรมเพื่อเป็นการเชื่อมโยงข่าวสาร และสร้างสัมพันธ์ภาพของคนในชุมชน
5. ขาดการบริหารจัดการด้านสุขอนามัยชุมชน รวมทั้งสถานบริการทางสาธารณสุขยังไม่เพียงพอ
6. ไม่มีการวางแผนรองรับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต
7. ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

8. ขาดการบำรุงรักษาทรัพย์สินสาธารณะ
 ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะแก่ผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้
เจ้าของที่ดิน

ในกรณีที่เป็นที่ดินแปลงขนาดใหญ่มีการแบ่งให้เช่าเป็นจำนวนมาก หากมีแบ่งให้เช่าโดยไม่มี
 การวางแผนจะก่อให้เกิดปัญหาความแออัดในภายหลัง ดังนั้นควรมีการดำเนินการ โดยกำหนดขนาด
 พื้นที่แบ่งเช่าต่อไม่ให้มีขนาดเล็ก หรือใหญ่เกินไป รวมทั้งวางแผนผังการก่อสร้างอย่างถูกต้องตาม
 ระเบียบข้อกำหนดของการก่อสร้าง

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

จากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ และวิเคราะห์ทำให้ทราบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการ
 อยู่อาศัยซึ่งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ ที่พักอาศัย ระบบสาธารณสุขปโภค
 พื้นที่สาธารณะ ซึ่งควรพัฒนาสิ่งเหล่านี้ให้เพียงพอ ทัวถึง และมีคุณภาพกับประชากรในชุมชนจึงเห็น
 ควรนำข้อมูลเข้าแผนพัฒนาของเทศบาลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

การปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัยโดยรวมและสภาพแวดล้อมชุมชน

การปรับปรุงในด้านสภาพดินฟ้าอากาศ

เทศบาลควรมีส่งเสริมในเรื่องของการปลูกต้นไม้ที่ให้ร่มเงาทั้งในส่วนของที่อยู่อาศัย และพื้นที่
 ส่วนรวม และในส่วนของที่พักอาศัยควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนใช้วัสดุก่อสร้างที่เป็นฉนวน
 กันความร้อน และสร้างบ้านให้มีการระบายอากาศที่ดี ในส่วนของพื้นที่ส่วนรวมเทศบาลควรมีการ
 ดูแลเรื่องขยะ และทางระบายน้ำ เนื่องจากพื้นที่ชุมชนบวรูกที่สาธารณประโยชน์ นั้นมีปัญหาเรื่องการ
 ระบายน้ำทางธรรมชาติช่วงฤดูฝนในทุกปี

การปรับปรุงในด้านความสะอาดพื้นฐานของชุมชน ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างยังมีบางส่วนที่มีการทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะ ดังนั้นควรมีการขยายและปรับปรุงประสิทธิภาพการกำจัดน้ำเสีย ขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลต่างๆ ให้เพียงพอ
2. การปรับปรุง บำรุงรักษาเรื่องถนนหลัก และรอง พบว่ายังมีถนนบางส่วนไม่ได้รับการบำรุงรักษา และขาดการจัดสรรพื้นที่ถนนสำหรับคนเดินเท้า และทางจักรยาน
3. การสื่อสาร จากการวิจัยพบว่าชุมชนบวรูกที่สาธารณประโยชน์ ไม่มีกิจการไปรษณีย์โทรเลข
4. เพิ่มพื้นที่กิจกรรมส่วนร่วม เช่น สวนสาธารณะ ลานกีฬา

5.4 ข้อเสนอแนะเพื่อขยายผลการวิจัย

อุปสรรคในการวิจัยในครั้งนี้พบว่าประชาชนส่วนใหญ่เข้าไปอาศัยในชุมชนบวรูกที่
 สาธารณประโยชน์ อย่างไม่ถูกต้อง ดังนั้นการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลจึงมีความยากลำบาก
 ประชาชนไม่ยอมให้ข้อมูล และประชาชนเกือบทั้งหมดไม่มีส่วนร่วมในการดูแล รักษาทรัพย์สิน
 ส่วนรวม รวมทั้งพื้นที่ชุมชนบวรูกที่สาธารณประโยชน์ นั้น ขาดการวางแผนที่เป็นระเบียบในบางพื้นที่
 เดินทางลำบาก การกระจายตัวของที่พักอาศัยไม่เป็นระเบียบปะปนกันทั้งบ้านพักอาศัย ร้านค้า บ้าน
 เช่า จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าเพื่อให้การพัฒนาเรื่องที่อยู่อาศัยของชุมชน บวรูกที่
 สาธารณประโยชน์มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเพื่อเป็นการต่อยอดงานวิจัยฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากขึ้น
 ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในส่วนของปัจจัยในด้านต่างๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในชุมชนทั้งของ
 ภาครัฐและประชาชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

- กรมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. 2551. มาตรฐานการดูแลที่สาธารณะประโยชน์ กรุงเทพมหานคร.
- กรมที่ดินกระทรวงมหาดไทย. 2544.แผนปฏิบัติการตามแนวนโยบายการบริหารจัดการการใช้. กรุงเทพมหานคร.
- ณัฐวุฒิอัครโกวิทวงศ์, มนต์ทวี จิระวัฒน์ทวี และปนายุ ไชยรัตนานนท์. 2013. การทำให้แผนการปรับปรุงชุมชนแออัดเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติ :บทวิเคราะห์เปรียบเทียบจากชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า. JARS.10(1).มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- दनัยบวรเกียรติกุล. 2551. สุขาภิบาลอาคาร เอกสารประกอบการสอน คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.ชลบุรี.
- เดชาสังขวรรณ และรุ่งนภา เทพภาพ.2551.ปัญหาคนจนเมืองในชุมชนแออัด :องค์ความรู้และกระบวนการขับเคลื่อนเปรียบเทียบประเทศไทย และประเทศเกาหลี. วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เดชา สังขวรรณ. 2553. ปัญหาคนจนเมืองในชุมชนแออัด :องค์ความรู้และกระบวนการขับเคลื่อนเปรียบเทียบประเทศไทย และประเทศเกาหลี. วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษา.
- เทศบาลเมืองหนองปรือ. 2558. รายงานพื้นที่ชุมชนแออัดในเขตเทศบาลหนองปรือ. ชลบุรี.
- ปัทมาว่าพัฒน์วงศ์. 2551. การกระจายรายได้ในชุมชนผู้มีรายได้น้อย.สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพมหานคร.
- ปาริชาติสงวนลักษณ์. 2553. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการครอบครัวศึกษาปี 2553 “ร่วมคิดร่วมเรียนรู้สู่วิกฤตครอบครัวไทย”. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพมหานคร.
- ภาวณีนีเยี่ยมตระกูล, ชมพูนุทคงพูนพินและวิมลสิทธิ์ทรียงกูร. 2013.กรอบการประเมินการพัฒนาอย่างยั่งยืน:ความท้าทายของนักวางแผนต่อการพัฒนาเมือง. JARS.10(1).
- มาย ไชยนิิตย์. 2554. คำแถลงนโยบายต่อเทศบาลเมืองหนองปรือ. เอกสารประกอบการประชุม. ชลบุรี.
- สำนักทะเบียนเทศบาลหนองปรือ ณ เดือนมกราคม. 2556.
- สำนักบริหารการปกครองท้องถิ่นกรมการปกครอง. 2546. คู่มือการดูแลรักษาและคุ้มครองที่สาธารณะประโยชน์.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อสาธาธิราชดินแดน.
- เอกวิทย์นวลเศรษฐ. 2554.การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน :กรณีศึกษาชุมชนโพธิ์โมสต์และชุมชนทรัพย์สินพัฒนา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต สาขาการวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Boonyabanha, S. 2005. BMK Going to Scale with “Slums” and Squatter Upgrading in Thailand. Environment and Urbanization.Bangkok.Economic Political weekly.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม(ต่อ)

- Brownson, Hoehner, Day, Forsyth and Sallis. 2009. **Measuring the Built Environment for Physical Activity : State of the Science.**American Journal of Preventive Medicine.
- Chayabutra, C. 1997. **Local Government in Thailand.** Thailand.Local Affairs Press of Local Administration.
- Cohen John M. and Uphof, Norman T.1980. **Participation's Place in Rural Development, Seeking Clarity Through Specificity.**Vol. 213.World Development.
- Davis, M. 2006.**Planet of slums.** New York :Verso.
- Fisher, R. M. 1959. **Twenty Years of Public Housing.** New York :Harper & Brothers.
- Friedmann, J. 2001. **Retracking America : A Theory of Transactive Planning.** Los Angeles: Anchor Books.
- FunmilayoLanrewajuAmao. 2012. **Housing Quality in Informal Settlements and Urban Upgrading in Ibadan, Nigeria [A Case Study of Apete in Ibadan].** Developing Country StudiesVol 2, No.10
- Gras, N. S. B. 1930. **Industrial Evolution.** U.S.A. :Harvard University.
- Hamdi and Goethert.1997.**Action Planning for Cities: A Guide to Community Practice.**Hamdi, Nabeel and ReinhardGoethert.Chichester : John Wiley & Sons.
- Hillier, B. 1999. **Space is the Machine : a Configurationally theory of ArchitectureUK.** : Cambridge University.
- Jiboye, A. (2004): **An Assessment of the influence of Socio-cultural factors on Housing quality in Osogbo,Nigeria,** Unpublished M.Sc. Thesis, Department of Urban and Regional Planning, ObafemiAwolowoUniversity,Ile-Ife, Nigeria.
- Mike, Davis. 2006. **Planet of Slum.** New york :Verso.
- Openshaw, S. &Veneris, Y.2003.**Numerical Experiments with Central Place Theory and Spatial Interaction Modeling.** Environment and Planning A, 35(8), 1389-1403.
- Rabhibhat, A.2007. **รายงานวิจัยการประเมินผลโครงการบ้านมั่นคงเรื่องคนจนเมือง:การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์และทัศนคติที่มีต่อตนเองและสังคม(The urban poor : The Changes of Social Perspective and Self Reflection).** Unpublished Final Report submitted to Community Organization Development Institute.
- Ramirez, L. K. B., Hoehner, C. M., Brownson, R. C., Cook, R., Orleans, C. T., Hollander, M. & Barker, D. C., et al., 2006.**Indicators of Activity-Friendly Communities : An Evidence-Based Consensus Process.** American Journal of Preventive Medicine.
- UN-Habitat.1997.**Accommodating People in the Asia-Pacific Region.** Fukuoka.

Author.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ก : แบบสอบถามครัวเรือนภายในชุมชนบุรุษที่สาธารณประโยชน์ เขาตาโล2 จังหวัดชลบุรี

คำชี้แจง :แบบสอบถามนี้เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ เรื่องคุณภาพที่อยู่อาศัยของชุมชนบุรุษที่สาธารณประโยชน์ กรณีศึกษาชุมชนเขาตาโล2 จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาการวางแผนภาพและเมืองมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

หมวดที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบ (ทำเครื่องหมาย X หน้าตัวเลือกที่ท่านต้องการเลือก)

1. เพศ

☐ ชาย	☐ หญิง
------------------------------	-------------------------------
2. อายุ ..... ปี
3. ระดับการศึกษา

☐ ไม่ได้เรียนหนังสือ	☐ ประถมศึกษา
☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย	☐ อาชีวศึกษา
☐ สูงกว่าปริญญาตรี	☐ อื่นๆ ระบุ.....
4. สถานภาพสมรส

☐ โสด	☐ แต่งงาน	☐ หย่าร้าง	☐ หม้าย
------------------------------	----------------------------------	-----------------------------------	--------------------------------
5. อาชีพหลักของผู้ตอบ

☐ ไม่ได้ประกอบอาชีพ	☐ กำลังหางาน
☐ ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว	☐ ลูกจ้างร้านค้า โรงงานพนักงานบริษัท
☐ ข้าราชการ	☐ อื่นๆ ระบุ.....
6. รายได้รวมทั้งครัวเรือนระบุ.....บาท
7. เหตุผลใดที่ท่านย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่ชุมชนแออัดแห่งนี้

☐ ย้ายมาเพื่อประกอบอาชีพ	
☐ ใกล้ที่ทำงาน	
☐ ย้ายตามครอบครัว	
☐ สภาพแวดล้อมดี	
☐ อื่นๆ ระบุ.....	
8. ภูมิลำเนาเดิมของผู้ตอบ

☐ อยู่ในชุมชนตั้งแต่เกิด	☐ มาจากที่อื่น ภายในจังหวัดชลบุรี ระบุ.....
☐ มาจากจังหวัดอื่น ระบุ.....	☐ มาจากต่างประเทศ ระบุ.....
9. ระยะเวลาที่ผู้ตอบอาศัยในชุมชน (ตอบเฉพาะกรณีย้ายมาจากที่อื่น) จำนวน ..... ปี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หมวดที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวผู้ตอบ (ทำเครื่องหมาย X หน้าตัวเลือกที่ท่านเลือก)

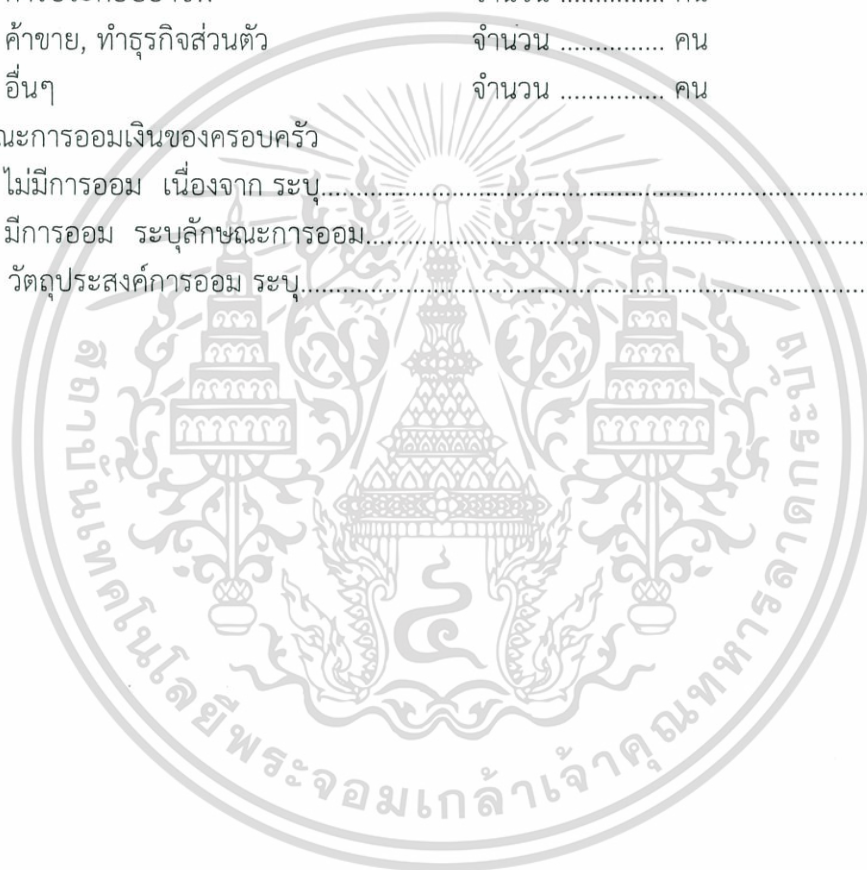
10. จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกัน โปรดระบุ จำนวน.....คน

11. ลักษณะและอาชีพของคนในครอบครัว

( ) เด็กก่อนวัยเรียน	จำนวน	คน
( ) ผู้สูงอายุ	จำนวน	คน
( ) คนพิการ ไม่สามารถประกอบอาชีพได้	จำนวน	คน
( ) กำลังหางานหรือตกงาน	จำนวน	คน
( ) นักเรียน	จำนวน	คน
( ) ลูกจ้าง, พนักงานบริษัท	จำนวน	คน
( ) การประกอบอาชีพ	จำนวน	คน
( ) ค้าขาย, ทำธุรกิจส่วนตัว	จำนวน	คน
( ) อื่นๆ	จำนวน	คน

12. ลักษณะการออมเงินของครอบครัว

- ( ) ไม่มีการออม เนื่องจาก ระบุ.....
- ( ) มีการออม ระบุลักษณะการออม.....
- วัตถุประสงค์การออม ระบุ.....

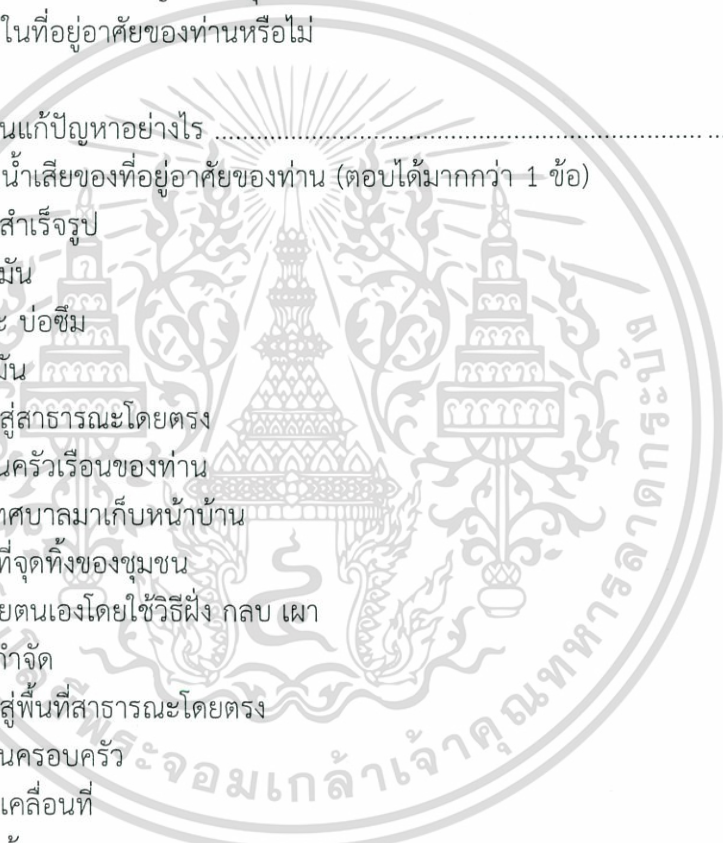

หมวดที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับบ้านและการอยู่อาศัย (ทำเครื่องหมาย X หน้าตัวเลือกที่ท่านเลือก)

13. ขนาดพื้นที่ที่อยู่อาศัยและบริเวณที่อยู่อาศัยของท่าน .....ตารางวา
พื้นที่ในบ้านรวม ..... ตารางเมตร
14. ลักษณะที่อยู่อาศัยของท่านเป็นแบบใด
 บ้านชั้นเดียว อาคารพาณิชย์
 บ้านมีใต้ถุน บ้านสองชั้น
 อื่นๆ ระบุ.....
15. สภาพการอยู่อาศัย
 ทรุดโทรม ไม่สามารถอยู่อาศัยได้
 ต้องปรับปรุงบางส่วน
 ต้องปรับปรุงส่วนใหญ่ โดยเฉพาะโครงสร้าง
 สภาพดี
16. ท่านมีกรรมสิทธิ์อย่างไรในที่อยู่อาศัยของท่าน
 บุกรุก เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน
 เป็นเจ้าของบ้านแต่เช่าที่ดิน เช่าบ้านและที่ดิน
 เช่าห้องพัก
17. ท่านใช้ที่อยู่อาศัยทำอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)
 เพื่ออยู่อาศัย
 เพื่อประกอบอาชีพ
 แบ่งให้เช่า
 อื่นๆ .....
18. อายุโดยประมาณของอาคาร ที่พักอาศัยของท่าน ..... ปี
19. บ้านที่ท่านพักอาศัยมีบ้านเลขที่หรือไม่
 มี ไม่มี
20. บ้านและที่ดินของท่านมีเอกสารสิทธิ์ หรือโฉนกที่ดินหรือไม่
 มี ไม่มี
21. บ้านที่ท่านพักอาศัยมีการขออนุญาตในการปลูกสร้างอาคารอย่างถูกต้องหรือไม่
 มี ไม่มี
22. ต้องการสร้างความมั่นคงของการอยู่อาศัยของครอบครัวในแบบใด
 ซ่อมแซมบ้าน
 ส่วนที่จะซ่อมแซมได้แก่.....
 จะต้องใช้เงินประมาณ.....บาท
 ต่อเติมบ้าน
 ส่วนที่จะต่อเติมได้แก่.....
 จะต้องใช้เงินประมาณ.....บาท

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีกรณีนำไปใช้

- ( ) สร้างบ้านใหม่ในที่ดินเดิม
ลักษณะบ้านที่จะสร้าง.....จะต้องใช้เงินประมาณ.....บาท
- ( ) ย้ายไปหาที่ดินและสร้างบ้านที่อยู่ใหม่
จะไปสร้างบ้านใหม่ที่.....ที่ดินของ.....
ลักษณะบ้านที่จะสร้าง.....จะต้องใช้เงินประมาณ.....บาท
- 23. ระบบไฟฟ้าของที่พักอาศัยของท่านเป็นอย่างไร
( ) มีมิเตอร์ไฟเป็นของตนเอง ( ) ต่อพ่วงจากบ้านอื่น
( ) ไม่มีไฟฟ้าใช้ การแก้ปัญหา ระบุ.....
- 24. ระบบน้ำประปาของที่พักอาศัยของท่านเป็นอย่างไร
( ) มีมิเตอร์ประปาเป็นของตนเอง ( ) ต่อพ่วงจากบ้านอื่น
( ) ไม่มีประปาใช้การแก้ปัญหา ระบุ.....
- 25. ท่านมีห้องน้ำ สุขา ในที่อยู่อาศัยของท่านหรือไม่
( ) มี
( ) ไม่มี ท่านแก้ปัญหาอย่างไร .....
- 26. ลักษณะการบำบัดน้ำเสียของที่อยู่อาศัยของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
( ) ถังบำบัดสำเร็จรูป
( ) บ่อดักไขมัน
( ) บ่อกะละ บ่อซึม
( ) ถังดักไขมัน
( ) ปล่อยลงสู่สาธารณะโดยตรง
- 27. วิธีการกำจัดขยะในครัวเรือนของท่าน
( ) รถขยะเทศบาลมาเก็บหน้าบ้าน
( ) นำไปทิ้งที่จุดทิ้งของชุมชน
( ) กำจัดด้วยตนเองโดยใช้วิธีฝัง กลบ เเผา
( ) ไม่มีการกำจัด
( ) ปล่อยลงสู่พื้นที่สาธารณะโดยตรง
- 28. ระบบการสื่อสารในครอบครัว
( ) โทรศัพท์เคลื่อนที่
( ) โทรศัพท์บ้าน
( ) โทรศัพท์สาธารณะ
- 29. เชื้อเพลิงที่ท่านใช้ในการประกอบอาหาร
( ) ถ่าน ฟืน แกลบ
( ) แก๊ส และไฟฟ้า
- 30. ท่านมีเลี้ยงสัตว์ในครอบครัวหรือไม่
( ) ไม่มี
( ) มี ระบุ.....จำนวน .....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หมวดที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนความเพียงพอด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน สาธารณูปโภค ในชุมชน

สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน สาธารณูปโภค	ความเพียงพอต่อการใช้งาน			สภาพการใช้งานในปัจจุบัน			
	ไม่มีใน ชุมชน	มี แต่ไม่ เพียงพอ	เพียงพอ	ใช้งาน ไม่ได้	ต้อง ปรับปรุง มาก	ต้อง ปรับปรุง บางส่วน	ใช้ งาน ได้ดี
การคมนาคมเส้นทางหลัก							
31. ทางเดินรถ							
32. ทางเท้า							
33. ทางจักรยาน							
การคมนาคมเส้นทางรอง							
34. ทางเดินรถ							
35. ทางเท้า							
36. ทางจักรยาน							
37. ระบบประปา							
38. ไฟฟ้า							
39. การกำจัดขยะ							
40. โทรศัพท์สาธารณะ							
41. การกำจัดสิ่งปฏิกูล							
42. สนามเด็กเล่น							
บริการสาธารณในชุมชน							
43. ศูนย์ชุมชน							
44. ศาสนสถานต่างๆ เช่น วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์							
45. ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน ชุมชน							
46. สถานที่พักผ่อนของชุมชน							

47. ปัญหาเกี่ยวกับมลภาวะที่พบในชุมชน(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) ขยะตกค้างในชุมชน
 ( ) น้ำท่วมขัง น้ำเน่าเสีย
 ( ) ฝุ่นละออง
 ( ) เสียงดัง
 ( ) กลิ่นเหม็นรบกวน
 ( ) อื่นๆ ระบุ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หมวดที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่อยู่อาศัยในชุมชน

48. ปัญหาสำคัญในชุมชนมีอะไรบ้าง

- 1.).....
- 2.).....
- 3.).....

49. ต้องการให้ชุมชนพัฒนาปรับปรุงมีการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นในเรื่องอะไรบ้าง

- 1.).....
- 2.).....
- 3.).....

50. ผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่มที่ท่านยอมรับวางใจและเชื่อถือในหมู่บ้าน.....

51. ความเห็นเกี่ยวกับการทำโครงการซ่อมแซม/ก่อสร้างที่อยู่อาศัยโดยชุมชนหรือความเห็นอื่นๆ

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข : แบบสำรวจชุมชน
 แนวทางการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของชุมชนบุรุษที่สาธารณประโยชน์ กรณีศึกษาชุมชนเขาตาล 2

1. สำรวจพื้นที่ในชุมชน

1.1 เส้นทางหลักในชุมชน

( ) ลาดยางหรือคอนกรีต ระยะทาง..... กิโลเมตร ..... เมตร

สภาพความพร้อมการใช้งาน

( ) ไม่สามารถใช้งานได้

( ) สามารถใช้งานได้บางส่วน

( ) ใช้สามารถได้ดี

( ) ลูกรังหรือหินคลุก ระยะทาง..... กิโลเมตร ..... เมตร

( ) ไม่สามารถใช้งานได้

( ) สามารถใช้งานได้บางส่วน

( ) ใช้สามารถได้ดี

( ) ทางดิน ระยะทาง..... กิโลเมตร ..... เมตร

( ) ไม่สามารถใช้งานได้

( ) สามารถใช้งานได้บางส่วน

( ) ใช้สามารถได้ดี

1.2 เส้นทางรองในชุมชนเช่น ถนนซอย ตรอกทางเท้า

( ) ลาดยางหรือคอนกรีต ระยะทาง..... กิโลเมตร ..... เมตร

สภาพความพร้อมการใช้งาน

( ) ไม่สามารถใช้งานได้

( ) สามารถใช้งานได้บางส่วน

( ) ใช้สามารถได้ดี

( ) ลูกรังหรือหินคลุก ระยะทาง..... กิโลเมตร ..... เมตร

( ) ไม่สามารถใช้งานได้

( ) สามารถใช้งานได้บางส่วน

( ) ใช้สามารถได้ดี

( ) ทางดิน ระยะทาง..... กิโลเมตร ..... เมตร

( ) ไม่สามารถใช้งานได้

( ) สามารถใช้งานได้บางส่วน

( ) ใช้สามารถได้ดี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.3 สะพานในชุมชน

( ) ไม่มี

( ) สะพานคอนกรีตเสริมเหล็ก

จำนวน..... แห่ง ระยะทาง..... กิโลเมตร ..... เมตร

( ) ไม่สามารถใช้งานได้

( ) สามารถใช้งานได้บางส่วน

( ) ใช้สามารถได้ดี

( ) สะพานไม้

จำนวน..... แห่ง ระยะทาง..... กิโลเมตร ..... เมตร

( ) ไม่สามารถใช้งานได้

( ) สามารถใช้งานได้บางส่วน

( ) ใช้สามารถได้ดี

( ) สะพานเหล็ก

จำนวน..... แห่ง ระยะทาง..... กิโลเมตร ..... เมตร

( ) ไม่สามารถใช้งานได้

( ) สามารถใช้งานได้บางส่วน

( ) ใช้สามารถได้ดี

1.4 ร่องน้ำสาธารณะ

( ) มี

จำนวน.....

สภาพการใช้งาน.....

( ) ไม่มี

1.5 ร่องน้ำธรรมชาติ ลำคลอง

( ) มี

จำนวน.....

สภาพการใช้งาน.....

( ) ไม่มี

1.6 สํารวจอาคาร

ใหัระบุนายละเอียดและกำหนดสัญลักษณ์ต่างๆ ดังนี้

- 1.6.1 ตำแหน่งและประเภทอาคาร
- 1.6.2 การใช้งาน
- 1.6.3 วัสดุที่ใช้
- 1.6.4 การวางผังตึก และการก่อสร้าง

ประเภทอาคาร

- 1 = กระต๊อบ เพิงพักอาศัย ลักษณะที่อยู่อาศัยแบบไม่ถาวร
- 2 = อาคารชุด ห้องเช่า
- 3 = บ้านเดี่ยว 1 ชั้น
- 4 = บ้านเดี่ยว 2 ชั้น
- 5 = บ้านเดี่ยว 3 ชั้น
- 6 = บ้านแถว 1 ชั้น
- 7 = บ้านแถว 2 ชั้น

การใช้งาน

- ก = ใช้เพื่ออยู่อาศัยเท่านั้น
- ข = ใช้อยู่อาศัย และประกอบอาชีพ
- ค = ใช้ประกอบอาชีพเท่านั้น
- ง = ร้าง ไม่มีการใช้งาน
- จ = ใช้เป็นที่เก็บของ โกดังเก็บของเท่านั้น

วัสดุที่ใช้

- A = เหล็กโครงสร้าง
- B = คอนกรีต
- C = ไม้
- D = อิฐ
- E = ผลิตภัณฑ์คอนกรีต ได้แก่ คอนกรีตบล็อก พื้นคอนกรีตสำเร็จรูป เสาเข็มคอนกรีต ท่อคอนกรีตเสริมเหล็ก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.7 สํารวจสภาพพื้นที่และสิ่งแวดลอมในชุมชนวิธีการบันทึก

- ระบุสัญลักษณ์การใช้พื้นที่ ตามตารางที่ 1
  - ให้ระบุหมายเลขรูปถ่ายประกอบกับการใช้สัญลักษณ์
  - บางพื้นที่อาจถูกใช้ประโยชน์ในหลายกิจกรรมให้ระบุลงมาทุกๆกิจกรรม
- ตารางที่ 1 ตารางแสดงสัญลักษณ์สภาพพื้นที่

สัญลักษณ์	สภาพพื้นที่
A	พื้นที่พุดคุย สัศจรรย์ค์ จัดเลี้ยงระหว่างบ้านใกล้เคียง
B	พื้นที่สำหรับเด็กเล็กเล่น
C	สนามกีฬา หรือพื้นที่ที่ใช้เล่นกีฬา
D	พื้นที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ เดินเล่น
E	พื้นที่สำหรับกิจกรรมทางประเพณี เช่น งานบวช งานแต่ง
F	พื้นที่สำหรับประชุม หรือเรื่องทั่วไปในชุมชน
G	อาคารเก่า สถานที่ควรอนุรักษ์
H	ร้านค้าขายของชำในชุมชน
I	วัด สถานที่ทางศาสนาในชุมชน
J	สถานที่ศึกษา
-----	เส้นทางที่มีขนาดใหญ่พอให้รถยนต์สัญจรได้
-----	เส้นทางที่ให้รถจักรยาน รถจักรยานต์ สัญจรได้ แต่ไม่สามารถให้รถยนต์ใช้ได้
-----	เส้นทางที่ใช้สำหรับคนเดินเท่านั้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

